तलकोट गाँउपालिकाको शैक्षिक क्षेत्रको गणुस्तर सुधारका लागि गुरूयोजना

प्रस्तुतकर्ता

डेभलपमेन्ट इनिसेशन नेपाल प्रा.लि.
बानेश्वर, काठमाण्डौ नेपाल

तलकोट गाँउपालिका

गाँउपालिकाको कार्यालय सुदुर पश्चिम प्रदेश नेपाल

तलकोट गाउँपालिका
गाउँपालिकाको कार्यालय
सुदुर पश्चिम प्रदेश, नेपाल ।

मेरो भनाई

नेपालको संविधानले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका आ-आफ्ना अधिकार र कार्यक्षेत्रहरू तोकेको छ । यससँगै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ कार्यान्वयनमा छ, जसमा स्थानीय तहले शिक्षा सम्बन्धी २३ वटा कार्यहरू सम्पादन गर्ने उल्लेख छ । आफ्नो स्थानीय तहमा सञ्चालित विद्यालयको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्दै शिक्षामा समतामूलक पहुँच, गुणस्तर, सक्षमता, सान्दर्भिकता, समावेशीकरण, सुशासन तथा व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्नका लागि उपलब्ध भौतिक, वित्तीय र मानवीय स्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गर्नुपर्ने वास्तविकतालाई मध्यनजर गर्दै तलकोट गाउँपालिकाले १० वर्षे गाउँपालिकाको शिक्षा योजना (२०८१/०८२-२०९१/०९२) निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन लागेकोमा मलाई अत्यन्तै खुसी लागेको छ।

गुणस्तरिय शिक्षाका लागि सबै बालबालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षामा पहुँच पुर्याउनु, उनीहरुलाई नियमित गराउँदै विद्यालय तहहरु पार गराउनु पर्ने चुनौती पनि रहेको छ । यी चुनौतीहरुलाई समुदाय परिचालन, अभिभावक सक्रियता र सचेतनाका माध्यमबाट समाधान गर्ने प्रयत्नमा यस योजनाले सहयोग पुयाउने छ । शिक्षाको विकासका लागि आवश्यक पर्ने सबै आधारहरुलाई एकिकृत रुपमा हेर्ने दृष्टिकोणको विकास र त्यसको कार्यान्वयनमा शिक्षा योजना सफल होस् भन्ने शुभेच्छा प्रकट गर्न चाहन्छु । योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि शिक्षक वर्ग, विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारीहरु, शिक्षाप्रेमी बुद्धिजिवी व्यक्तित्वहरु, समाजसेवीहरु, राजनैतिक दलका पदाधिकारीहरु, सामाजिक संघ संस्थाका पदाधिकारीहरु र शिक्षाका राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरुको एकाकार अथक परिश्रम र लगनशिलताले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने नै छ । हाम्रो शैक्षिक विकासमा यस योजनाले सहयोग पुग्नुका साथै सामाजिक आर्थिक विकासमा समेत सकारात्मक प्रभाव पार्नेछ भन्ने आशा लिएको छु ।

गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि शिक्षा महत्वपूर्ण पूर्वाधार हो । शिक्षाको विकास विना गाउँपालिकाको विकासको परिकल्पना पनि गर्न सकिदैन । यस महत्वपूर्ण विषयवस्तुलाई आत्मसात् गर्दै वर्तमान ऐन, कानून, नीति, नियम तथा अन्य दस्तावेजहरूको गहन अध्ययन गरी नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, पञ्चवर्षीय योजनाहरू, शिक्षा क्षेत्र योजना तथा विभिन्न ऐन, काननूको परिधी एवम् गाउँपालिकाले शिक्षासम्बन्धी अवलम्बन गरिएका नीति, कार्यक्रम तथा वजेटको प्रतिवद्धतासमेतलाई समेटेर स्थानीय सरोकारवाला, विज्ञ तथा जनप्रतिनीधिहरूसँग छलफल गरी निर्माण गरिएको यो शिक्षा नीति तथा योजना गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक विकासका लागि महत्वपूर्ण दस्तावेज हुनेछ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु । गाउँपालिकाको शैक्षिक क्षेत्रमा सबै वर्गको पहुँच स्थापित गरी दक्ष, सकारात्मक सोंच भएका जनशक्तिको उत्पादनमा सहयोग पुगोस् भन्ने हेतुले गाउँपालिकाले यो योजना निर्माण गरेको हो । अन्त्यमा, यस नीति तथा योजनाले गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने छ भन्ने विश्वासका साथ प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सबैको साथ र सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

धन्यवाद

कलक वहादुर रोकाया

कलक ... अध्यक्ष
गाउँपालिका ...

तलकोट गाउँपालिका
गाउँपालिकाको कार्यालय
सुदुर पश्चिम प्रदेश, नेपाल ।

मेरो भनु

लोकतान्त्रिक मुल्य मान्यतामा आधारित रहेर समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माणमा शिक्षाको महत्वपूर्ण भुमिका हुन आउछ । शिक्षा प्राप्त गर्नु व्यक्तिको आधारभुत आवश्यकताका साथै मौलिकहकको रुपमा स्थापित हुन आउछ । व्यक्तिको आनीबानीमा परिवर्तन गरी सामाजिकरण गर्दै राष्ट्र निर्माणमा यसले महत्वपूर्ण भुमिका खेलेको हुन्छ । सबैका लागि शिक्षा सहज एवं पहुँच र निरन्तरताको शुनिश्चितता गर्दै शिक्षालाई सर्वसुलभ, सर्वव्यापी, जिवनोपयोगी, प्रतिस्पर्धि र गुणस्तरिय बनाउन आवश्यक हुन आउछ ।

जनताको सबै भन्दा नजिकको सरकार स्थानीय तहभएको हुनाले जनतासँग प्रत्यक्ष रुपमा सरोकार राख्ने कुराहरु लगायत आधारभूत आवश्यकताहरुको सम्बोधन गर्ने कर्तब्य स्थानीय तहलाई हुन आउँछन । शिक्षा, स्वास्थ्य, पूर्वाधार कृषि पशु लगायतका विषयमा प्रत्यक्ष र परोक्षरुपमा स्थानीय सरकार र जनताको सम्बन्ध रहेको हुन्छ भने जनजीविका र रोजगारीका सन्दर्भमा पनि उत्तिकै ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । शिक्षाले ब्यक्ति समाज र राष्ट्रको परिवर्तन गर्ने महत्वपूर्ण भुमिका खेल्ने हुँदा प्रत्येक व्यक्तिलाई गुणस्तरिय शिक्षा प्रदान गर्नु स्थानिय सरकारको जिम्मेवारी हुन आउछ । शिक्षाका समग्र पक्षको विकासका लागि स्पष्ट शिक्षा नीति, लगानिमा बृद्धि, शैक्षिक सुधारका कार्यक्रमहरुको छनौट र कार्यन्वयन गर्नु जरुरी हुन आउछ । शिक्षाका राष्ट्रिय तहगत उद्देश्यहरु पुरा गर्नका लागि सबै तहका सरकारले स्पष्ट शिक्षा नीति लिई कार्यन्वयन गर्नु जरुरी पर्दछ ।

तलकोट गाउँपालिकाले गाउँ क्षेत्र भित्रका शैक्षिक विकास गरी यसलाई गन्तव्यको थलोको रुपमा विकास गर्न शिक्षा योजना कार्यान्वयनमा ल्याई शिक्षाका लक्ष्य एवं उद्देश्यहरु हासिल हुने अपेक्षा लिएको छ । योजना नीति तथा कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्नका लागि सहयोग पथ प्रर्दशको एउटा दस्तावेज भएको हुनाले यसका लक्ष्य उद्देश्य र कार्यक्रमहरु केहि बढी महत्वकांछी पनि हुन सक्छन भने कतिपय कार्यक्रम छुटेका र दोहोरिएका पनि हुन सक्छन ।त्यसका लागि योजना निर्माण टोलीले विशेष ध्यान दिएको महसुस गरेको छु । यो १० वर्षे शिक्षा योजना कार्यान्वयन गर्नका लागि संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानिय सरकार, जनप्रतिनिधि, लगायत सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरुको महत्वपूर्ण भुमिका रहने आपेक्षा लिएको छु ।

अन्यमा शिक्षा क्षेत्रको योजना कार्यान्वयनमा सबैको सहयोगको गर्दै योजना निर्माणमा खटिनुहुने सम्पूर्ण बुद्धिजिवि, शिक्षाकर्मी मित्रहरु लगायत यसलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा सहयोग गर्ने महानुभावहरु प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

पार्वती कुवर भण्डारी

उपाध्यक्ष

तलकोट गाउँपालिका
गाउँपालिकाको कार्यालय
सुदुर पश्चिम प्रदेश, नेपाल ।

दुई शब्द

शिक्षा सभ्यताको मुहान, समाज रुपान्तरणको महत्वपूर्ण माध्यम एवम् विकास र समृद्धिको आधार पनि हो । नेपालले सङ्घीय शासन प्रणाली अवलम्वन गरेसँगै नेपालको संविधानले स्वः शासन र साझेदारी शासनको परिकल्पना गरेको छ । स्वःशासनकोरूपमा नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा २२ वटा एकल अधिकार रहेका छन् जसमा आधारभूत र माध्यमिक शिक्षाको अधिकार स्थानीय तहको रहेको छ। शिक्षाको जगकोरूपमा रहेको माध्यमिक तहसम्मको शिक्षालाई व्यवस्थित ढङ्गले अगाडि बढाउन सक्ने हो भने सक्षम मानव पूँजीको निर्माण भई विकासका समग्र पक्षहरूमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने हुन्छ । अतः यस गाउँपालिकाले वर्तमानमा रहेको यथार्थ शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण गरी भविष्यमा शैक्षिक क्षेत्रलाई कुन अवस्थासम्म पुयाउने भन्ने ध्येयका साथ शिक्षा नीति र यो दस वर्षे आवधिक योजना तयार गरेको छ।

यस गाउँपालिकाले "दिगो विकास र सुशासनको लहर, तलकोट वासीको रहर" भन्ने साझा सङ्कल्प राखेको छ, जसलाई पूरा गर्ने आधार शिक्षा क्षेत्रको विकास पनि हो । असल मानव संशाधनको विकासबाट नै उपलब्ध स्रोत साधन र अवसरको समुचित परिचालन भई समृद्ध गाउँपालिका निर्माणमा टेवा पुग्दछ । यसै कुरालाई मध्यनजर गर्दै यस आवधिक योजनामा दिर्घकालीन सोँच, लक्ष्य र गन्तव्य के हुने भनी समेटिएको छ।

शिक्षा नीति तथा योजना तयार गर्दा नेपालको संविधानले शिक्षासम्बन्धमा व्यवस्था गरेका प्रावधानहरू, शिक्षासम्बन्धी राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक नीतिहरू, सोही योजनाको अवधारणापत्र, दिगो विकास लक्ष्य लगायतलाई मार्गदर्शनको रूपमा लिई स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकता निर्धारण गरी सके सम्म व्यवहारिक र कार्यान्वयन योग्य बनाउने प्रयत्न भएको छ । नीति तथा योजना नै समग्र विकास होइन यो त एउटा गन्तव्य निर्माण गर्ने माध्यम मात्र हो । यसर्थ, यस योजनाले लिएका सङ्कल्पहरू पूरा गर्न सबै सरोकारवालाको सकारात्मक सहयोग रहनेछ भन्ने अपेक्षा गरेको छु।

धन्यवाद !

केशव राज जैशी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषयसूची

परिच्छेद-एक परिचय

१.१ तलकोट गाउँपलिकाको परिचय १

१.१.१ भौगोलिक अवस्था, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचना १

१.१.२ प्राकृतिक तथा सौस्कृतिक सम्पदा २

१.१.३ जनसांख्यिक अवस्था २

१.१.४ शैक्षिक विकास ३

१.२ मुख्य समस्या ४

१.३ चुनौती ४

१.४ अवसर ५

१.५ योजना निर्माण प्रकिया ५

परिच्छेद दुई ७

२.१ सन्दर्भ र औचित्यः ७

२.२ दूरदृष्टि ७

२.३ लक्ष्य ७

२.४ उद्देश्य ७

२.५ रणनीति तथा कार्यनीति ८

२.६ अपेक्षित उपलब्धि १३

२.७ मुख्य कार्यसम्पादन सूचक र लक्ष्य १४

परिच्छेद-तिन विघालय क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्रहरू २०

३.१ वालविकास र शिक्षा २०

३.१.१ परिचय २०

३.१.२ वर्तमान अवस्था २०

३.१.३ उद्देश्य २०

३.१.४ रणनीतिहरू २१

३.१.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख कियाकलाप तथा लक्ष्य २१

३.२ आधारभूत शिक्षा २३

३.२.१ परिचय २३

३.२.२ वर्तमान अवस्था २४

३.२.३ उद्देश्य २५

३.२.४ रणनीतिहरू २५

३.२.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख कियाकलाप तथा लक्ष्य २६

३.३ माध्यमिक शिक्षा २८

३.३.१ परिचय २८

३.३.२ वर्तमान अवस्था २८

३.३.३ उद्देश्य २९

३.३.४ रणनीतिहरू २९

३.३.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ३०

कार्यपालिकाको
सुदूरपश्चिम प्रदेश

३.४ पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन ३३
३.४.१ परिचय ३३
३.४.२ वर्तमान अवस्था ३४
३.४.३ उद्देश्य ३४
३.४.४ रणनीतिहरू ३४
३.४.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ३५
३.५ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास ३७
३.५.१ परिचय ३७
३.५.२ वर्तमान अवस्था ३७
३.५.३ उद्देश्य ३७
३.५.४ रणनीतिहरू ३७
३.५.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ३८
३.६ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ ४०
३.६.१ परिचय ४०
३.६.२ वर्तमान अवस्था ४०
३.६.३ उद्देश्य ४१
३.६.४ रणनीतिहरू ४१
३.६.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ४१
३.७ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा ४४
३.७.१ परिचय ४४
३.७.२ वर्तमान अवस्था ४४
३.७.३ उद्देश्य ४५
३.७.४ रणनीतिहरू ४५
३.७.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ४५
परिच्छेद-चार अन्तरसम्बन्धित विषय तथा क्षेत्रहरू ४८
४.१ शैक्षिक समता र समावेशीकरण ४८
४.१.१ परिचय ४८
४.१.२ वर्तमान अवस्था ४८
४.१.३ उद्देश्य ४९
४.१.४ रणनीतिहरू ४९
४.१.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ४९
४.२ दिवा खाजासहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम ५२
४.२.१ परिचय ५२
४.२.२ वर्तमान अवस्था ५२
४.२.३ उद्देश्य ५३
४.२.४ रणनीतिहरू ५३
४.२.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ५३
४.३ आपत्कालीन तथा सङ्कटकालिन अवस्थामा शिक्षा ५५
४.३.१ परिचय ५५
४.३.२ वर्तमान अवस्था ५६

४.३.३ उद्देश्य ५६
४.३.४ रणनीतिहरू ५६
४.३.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ५७
४.४ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास ५८
४.४.१ परिचय ५८
४.४.२ वर्तमान अवस्था ५८
४.४.३ उद्देश्य ५९
४.४.४ रणनीतिहरू ५९
४.४.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ५९
४.५ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि ६१
४.५.१ परिचय ६१
४.५.२ वर्तमान अवस्था ६२
४.५.३ उद्देश्य ६२
४.५.४ रणनीतिहरू ६२
४.५.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ६३
परिच्छेद-पाँच सुशासन तथा व्यवस्थापन ६५
५.१ संस्थागत क्षमता विकास ६५
५.१.१ परिचय ६५
५.१.२ वर्तमान अवस्था ६५
५.१.३ उद्देश्य ६५
५.१.४ रणनीति ६६
५.१.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ६६
५.२ शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध ६८
५.२.१ परिचय ६८
५.२.२ वर्तमान अवस्था ६८
५.२.३ उद्देश्य ६८
५.२.४ रणनीति ६९
५.२.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ६९
५.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ७०
५.३.१ परिचय ७०
५.३.२ वर्तमान अवस्था ७१
५.३.३ उद्देश्य ७२
५.३.४ रणनीति ७२
५.३.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ७२
परिच्छेद-छ लगानी र स्रोत व्यवस्थापन ७५
६.१ परिचय ७५
६.२ वर्तमान अवस्था ७५
६.३ उद्देश्य ७५
६.४ रणनीति ७५

६.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य ७६
सन्दर्भ सामग्रीहरु ७८
कार्यसालामा सहभागीहरुको उपस्थिति ७९
कार्यसालामा सहभागीहरुको फोटोहरु ७९

तलकोट गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
तलकोट, बझाङ
सुदूरपश्चिम प्रदेश नेपाल

१.१ तलकोट गाउँपालिकाको परिचय

१.१.१ भौगोलिक अवस्था, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचना

समुन्द्री सतहको १२००मिटर देखि ४००० मिटर सम्मको उचाईमा रहेको तलकोट गाउँपालिका भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले २९ डिग्री ३२मिनेट ३८ सेकेन्ड उत्तरी अक्षांश देखि २९ डिग्री ४९ मिनेट ३१ सेकेन्ड उत्तरी अक्षांश सम्म र ८१ डिग्री७मिनेट ३३ सेकेन्ड देखि ८१ डिग्री २८ मिनेट ८ सेकेन्डसम्म पुर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ। यस गाउँपालिका बझाङ जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम चैनपुरदेखि करीब ७ किमीको दुरीमा दक्षिण पश्चिम भागमा रहेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा बाजुरा जिल्ला,पश्चिममा सुर्मा गाउँपालिका, दक्षिणमा मष्टा गाउँपालिका, जयपृथ्वी नगरपालिका र उत्तरमा साइपाल गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएको छ । जिल्लाको कुल क्षेत्रफलको करीब १० प्रतिशत भुभाग ओगट्ने यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ३३५.२६ वर्ग किमी रहेको छ।

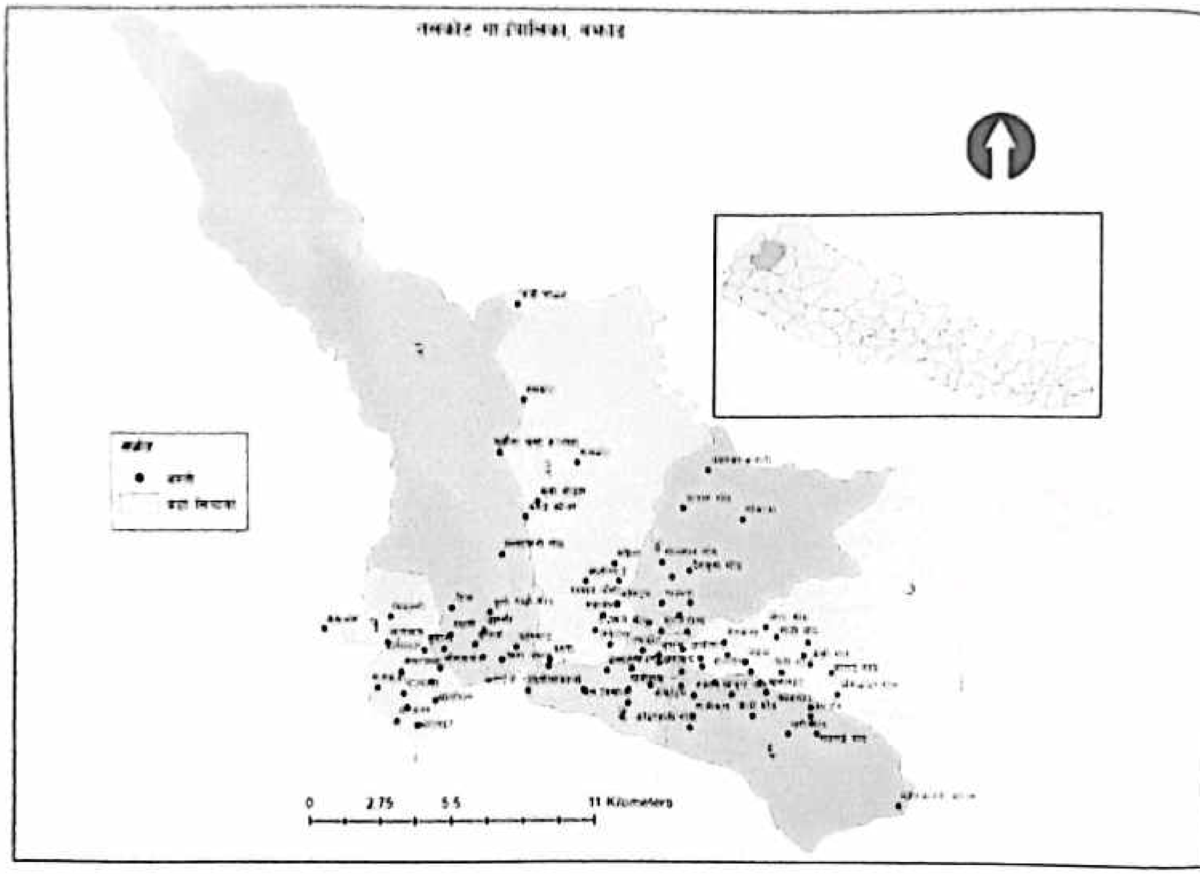

तलकोट गाउँपालिकाऐतिहासिक, प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक रुपले महत्वपूर्ण क्षेत्र हो । नामाकरण सन्दर्भमा गाउँपालिकाको नामाकरण हालको वडा नं. ५ वा साविकको मेलबिसौना गाविसमा रहेको तलकोट भन्ने स्थानमा जहाँ बाइसे चौबिसे राज्यहरूमध्ये एक राज्य रहेको थियो। त्यो राज्यको दरबार रहेको ठाँउ तलकोटकै नामबाट यस गाउँपालिकाको नामाकरण रहन गएको स्थानीय जानिफकारहरू बताउँछन्। तलकोटी दरबार हालसम्म पनि यथावत रहेको छ। यसका अतिरिक्त ऐतिहासिक महत्व बोकेका लाँगा देवताको मन्दिर, छडाखेत मन्दिर, लोकन्ड मालिका, मसानिमाडु, कैलाश तथा भैरव मन्दिर जस्ता स्थलहरू यस गाउँपालिकामा रहेका छन् ।

प्रदेश नं ७ अन्तर्गत रहेको बझाङ जिल्लामा अवस्थित तलकोट गाउँपालिका साविकको ४ गाविसहरू समावेश गरी बनेको हो र यो गाउँपालिका ७ वडाहरूमा विभाजित छ । जिल्लामा २ नगरपालिका र १० गाउँपालिका गरी १२ स्थानीय तहहरू मध्येको १ स्थानीय तह तलकोट गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नं ४ अन्तर्गत साविकको [illegible] गाविसको तलकोट भन्ने स्थानमा रहेका छ । संसदीय चुनावी प्रयोजनका लागि बझाङ जिल्लालाई २ निर्वाचन क्षेत्रमा विभाजन गरिए पनि पुर्नसंरचित अवस्थामा यस जिल्लालाई संघीय प्रतिनिधि चयनका लागि १ क्षेत्र तथा प्रादेशिक प्रतिनिधि चयनका लागि २ क्षेत्रमा विभक्त गरिएको छ ।

१.१.२ प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा

सुदुर पश्चिमको उच्च पहाडी जिल्ला अन्तर्गत रहेको यस क्षेत्रमाधरातलीय स्वरुपका हिसाबले मिश्रित प्रकृतिको भुबनोट रहेको पाइन्छ । पूर्व पश्चिम भएर बग्ने सेती नदीको तटीय क्षेत्रमा रहेका लोभलाग्दा समथर भुभागहरू यहाँका धरातलीय स्वरुपका आकर्षणहरू हुन् । पहाडका काखमा बान्की मिलेर बसेका खेतियोग्य भिराला जमिनहरू पनि देख्न सकिन्छ । ती बाहेक धेरैजसो भूभाग भिरालो र चट्टानी क्षेत्रले ओगटेको छ । अग्ला र भिराला पहाडी शृंखलाले बनेको यस गाउँपालिकामा भीरपाखा तथा वसोवास योग्य क्षेत्र सहितको विविधतायुक्त धरातलीय अवस्थिति रहेको छ । यस क्षेत्रमा मुख्यतया सामान्य भिरालो जमिन र प्राय स्थानमा भिर रहेको छ । सामान्यतयाः यस क्षेत्रमा चिम्ट्याइलो खालको माटो र कडा खालको चट्टान रहेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकाको कुल क्षेत्र मध्ये ३३.९ प्रतिशत खेति गरिएको जमिन, २९.९ प्रतिशत जंगल क्षेत्र, ६.१ प्रतिशत घाँसे भूमी, १.७ प्रतिशत बगर, २७.५ प्रतिशत झाडि बुट्यान क्षेत्र, ०.८ प्रतिशत पानीले ढाकेको क्षेत्र रहेको छ । गाउँपालिकालाई मुलप्रवाह क्षेत्र बनाएर अविरल बगिरहने सेती नदी, तलकोटी खोलालगायतकानदी तथा खोलाहरू यहाँको मुख्य प्राकृतिक सम्पदाहरू हुन् । सिंचाइको मुख्य श्रोतको रुपमा रहेको तलकोटी खोला र सेति नदी तथा खोलाबाट यस क्षेत्रको जमिनमा सिंचाइ सेवा उपलब्ध रहेको छ । जैविक विवधताका हिसावले उच्च पर्वतिय चिसो हावापानीमा पाइने जीव तथा वनस्पति सल्लो, बाँझहरू मुख्य रुपमा रहेका छन् । जंगल क्षेत्रमा पाइने प्रमुख जडिबुटीका रुपमा पाखनबेद, सतुवा, पाँच औले आदि रहेका छन् । यसै क्षेत्रमा रहेको तलकोट दरबारले पनि प्रशस्त पर्यटकीय सम्भावना बोकेको छ । यसका अतिरिक्त दाँतोला झरना पनि यस क्षेत्रमा रहेका छ । पहाडको माथिल्लो भागका अधिकांस स्थानमा वन तथा खर्कहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको उत्तरमा देखिने रमणीय हिमाली श्रृखलाहरूले यहाँको सुन्दरता बढाएको छ । बालुवा तथा ढुंगा लगायतका खनिजहरू यस क्षेत्रमा पाइन्छ।

खस सभ्यता र हिन्दु सँस्कृतिलाई आफ्नो सांस्कृतिक पहिचानको रुपमा अँगालेको यस क्षेत्रको मौलिक संस्कृति र परम्परागत चलनहरूको अनुपम संगम रहेको छ । क्षेत्री, ब्राम्हण, दलित जातीको मिश्रीत बसोवास रहेको यस गाउँपालिकामा मुख्य बोलिचालिको भाषा नेपाली रहेको छ । भने केहीले बझाडी भाषालाई नै आफ्नो स्थानीय भाषाको रुपमा प्रचलनमा ल्याएका छन् ।धार्मिक रुपमा हिन्दु धर्मालम्बीहरूको उच्च बाहुल्यता रहेको यो क्षेत्रमा मनाइने चाडपर्वहरूमाकृष्णाष्टमी,तिज, जनैपुर्णिमा, दशै, तिहार, माघे सक्रान्ती, चैते दशैं आदि रहेका छन् । धार्मिक तथा भाषिक रुपमा करिव एकरुपता रहेको यो क्षेत्रमा चाडपर्वका समयमा गरिने बिभिन्न क्रियाकलापहरूले यहाँको सामाजिक र साँस्कृतिक उत्कृष्टता झल्काउने गर्दछन् । भेषभुषाका रुपमा पुरुषहरूले मुख्य रुपमा दौरा, सुरवाल, टोपी तथा कोट र महिलाले गुन्यु चोली र पटुकी लगाउने गर्दछन् । यस गाउँपालिकाको वडा नं ६ मा रहेका मष्टा मन्दिर, र वडा नं ५ मा रहेको कालीका मन्दिरयहाँकोमहत्वपूर्ण सांस्कृतिक सम्पदाहरू हुन् ।

१.१.३ जनसांख्यिक अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार तलकोट गाउँपालिकाको जम्मा जनसख्या पुरुष ५४६२ र महिला ६२५७ गरी जम्मा.जनसख्या ११७१९ रहेको र जसमा महिलाको ५३.४ र पुरुष ४६.६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।यसै प्रकार लिङ्ग अनुपात ८७. ३ अर् जनसख्याको सबै भन्दा वढी जनघनत्व वडा नं. १, ५ र ६ मा रहेको र सबै भन्दा कम जन घनत्व वडा नं. ३ मा रहेको छ। यस गाउँपालिकामा जम्मा घरधुरी सख्या २२४ रहेको र जनघनत्व प्रति वर्ग किलोमिटर ३५ जना रहेको छ । साक्षरता दर पुरुषको ८३.३ महिलको ६२.९ गरी जम्मा ७२.३ प्रतिशत रहेकको छ ।विद्यालय जाने उमेरको जनसख्या ४ देखि १८ वर्ष सम्मको जनसख्या ४,२४७ र अनौपचारिक शिक्षा अन्तर्गत पर्ने र सक्रिय १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसख्या ६,५९८ रहेको छ ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

जनसङ्ख्या वितरणको वडागत अवस्था

क्र.स.	जनसङ्ख्या			लैंगिकअनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला	
१	१९०३	८४६	१०५७	१.२
२	१५९३	७२६	८६७	१.२
३	१५१२	७३७	७७५	१.१
४	१६३८	७८३	८५५	१.१
५	१७६६	८२६	९४०	१.१
६	१७२३	७८६	९३७	१.२
७	१५८४	७५८	८२६	१.१
जम्मा	११७१९	५४६२	६२५७	१.१

(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रतिवेदन।)

गाउँपालिकामा आर्थिक रूपले समूहको १५ देखि ५९ बर्ष सम्मको सक्रिय जनसङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको ५६.३ प्रतिशत छ। यस उमेर समूहलाई गाउँपालिकाले योजनाका साथ कृषि तथा पर्यटन जस्ता आर्थिक उत्पादनको क्षेत्रमा लगाउन सक्दछ। यसबाट वैदेशिक रोजगारीका लागि आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति पलायन हुनबाट रोकी गाउँ विकासमा ठूलो फड्को मार्ने अवसर रहेकोछ। उच्च उत्पादन र उत्पादकत्वलाई प्राप्त गर्न चाहिने प्राविधिक सीप र ज्ञान भएको मानव संसाधन विकास मार्फत नयाँ प्रविधिको अन्वेषण गरी उत्पादन प्रक्रियालाई बैज्ञानिक र प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ। यसरी पालिकाका समृद्धिका प्रमुखक्षेत्रका रूपमा रहेका पर्यटन, आधुनिक कृषि तथा पशुपालन र सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित विषयमा शैक्षिक संस्थाको विकास गरी जानसांख्यिक लाभ लिन सकिन्छ।

१.१.४ शैक्षिक विकास

यस गाउँपालिकाको स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सिप, र प्रविधिको संरक्षण, प्रवर्द्धन, र विकास गर्न गाउँ शिक्षा समितिबाट आधारभुत तहको परिक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन, अनुगमन र नतिजा प्रकाशनको लागि कार्यविधि निर्माण गरिएको छ। यसैगरी सुचना प्रविधिको प्रयोग गरी कक्षा ८ को परिक्षाफल कार्यालयको वेवसाइट मार्फत प्रकाशन गर्ने गरिएको छ। प्रारम्भिक वाल विकास केन्द्रमा कार्यरत सहयोगीलाई स्थानीय तहबाट वजेट विनियोजन र कक्षा सञ्चालन गर्ने नीति लिईएको छ। विद्यायलको शैक्षिक विकास र शिक्षकको क्षमता विकासको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको र अनलाईन विधीबाट शैक्षिक सुचना प्रवाह गरी विद्यालय र पालिका वीच वैठक सञ्चालनको शुरुवात गर्ने अभ्यास गरिएको छ।

यस गाउपालिकाको प्रत्येक वडाबाट आधारभुत विद्यालयसम्मको पहुँचको अवस्थालाई हेर्ने हो भने सबैभन्दा बढी समय वडा नं १ का १२० घरपरिवारलाई १ घण्टा भन्दा बढी समय लाग्ने गर्दछ भने सबैभन्दा कम समयमा विद्यालय पुग्न सक्ने घरपरिवारको सङ्ख्या वडा नं ७ को २९० रहेको छ।

गाउँपालिका क्षेत्रको साक्षरताको स्थिति हेर्दा पाँच वर्ष माथीको कुल जनसङ्ख्या मध्ये ७१.४ प्रतिशत साक्षर रहेका छन्। लैंगिकताका आधारमा साक्षरता दर विश्लेषण गर्दा महिला साक्षरता दर करिब ६७.५ प्रतिशत र पुरुष साक्षरता दर ७५.४ प्रतिशत भन्दा बढी रहेको छ। यसले साक्षरता लैंगिक असमानता बढी देखिन्छ।गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेको सामुदायिक विद्यालयहरूको सङ्ख्या ३० वटा रहेका छन्। जसमध्ये आधारभुत २६ र माध्यमिक ४ वटा छ।

सामुदायिक विद्यालयहरूमा दरबन्दी अनुसारका शिक्षक पदपूर्ति हुनसकेको छैन। राहत कोटाबाट अध्यापन कार्य अगाडी बढेको देखिन्छ। गाउँपालिकाले अनुकुल शिक्षा नीति लागु गरी आवश्यक विद्यायलहरू मर्ज गरी शिक्षक दरबन्दी मिलान गर्न सकिने देखिन्छ। विभिन्न विद्यालयहरूमा जम्मा स्वीकृत दरबन्दी १०४ रहेपनि कार्यरत शिक्षकको सङ्ख्या १५८ रहेको छ। जसमध्ये शिक्षक ११५ र शिक्षिका ४३ जना रहेका छन्।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

यस गाउँपालिकामा रहेका अधिकांश विद्यालयहरूमा श्रोत कक्षा, एकीकृत पाठ्यक्रम, इनटरनेट सुविधा जस्ता शिक्षाको गुणस्तर कायम गर्न सघाउ पुर्याउने साधनहरू उपलब्ध नभएको देखिन्छ ।विद्यालयहरूमा बालक्लबहरू गठन भएता पनि बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग नभएको देखिन्छ । सबै विद्यालयहरूले दलित, अपांग, विपन्न तथा जेहेन्दार जस्ता विभिन्न शिर्षकमा छात्रवृति उपलब्ध गराउदै आएका छन् ।

तलकोट गाउँपालिकाभित्र सामुदायिक विद्यालय ३० वटा, वटा बालविकास केन्द्र को सङ्ख्या ३३ रहेको छ । सामुदायिक विद्यालयमध्ये माध्यमिक विद्यालय ४ र आधारभूत विद्यालय २६ वटा छन् । यी विद्यालयमध्ये एउटा विद्यालयमा पशु विज्ञान (Animal Science) विषयमा प्राविधिक धार सञ्चालन छ ।

विद्यार्थी विवरणलाई हेर्दा यहाँ बालविकास देखि कक्षा १२ सम्ममा जम्मा ५११६ विद्यार्थीहरू अध्ययन गरिरहेका छन् । यस गाउँपालिकाको सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकको विवरण हेर्दा आधारभूत तह (कक्षा १- ५) मा दरवन्दी र राहत गरी ७४ जना र गाउँपालकाको स्रोत बाट ३२ जना गरी जम्मा १०६ जना जसमा महिला शिक्षक सख्या २६ अर्थात महिलाको प्रतिशत २५ प्रतिशत रहेको छ । १८१ जना, आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा १४ र पालिकाको स्रोत १६ गरी जम्मा ३०, माध्यमिक तहमा ५ जना पालिकाको स्रोत सहित जम्मा १७ जना शिक्षक रहेका छन ।

१.२ मुख्य समस्या

तलकोट गाउँपालिकामा शिक्षाको विकासका लागि धेरै प्रयासहरू भएका छन् । यति हुँदाहुँदै पनि यहाँ धेरै समस्याहरू छन् । अधिकान्स प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रले न्युनतम मापदण्ड पुरा गर्न नसक्नु, सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको न्यून उपयोग हुनु, शिक्षण सिकाइमा शैक्षणिक सामग्रीको न्यून उपयोग हुनु, कक्षाकोठालाई सिकाइको स्रोत बनाउन नसक्नु, विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धि बढाउन नसक्नु, गुणस्तरीय शिक्षाका लागि बुक कर्नर, पुस्तकालय, विषयगत प्रयोगशालाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न नसकिनु, विद्यालयमा बालमैत्रीपन बढाउन नसक्नु, विद्यार्थी बस्नलाई डेस्क बेन्चको अभाव, प्रयाप्त खानपानी, विजुली, खेलमैदानको अभाव तथा विद्यालय सुशासनको अवस्थामा सुधार गर्न नसक्नु लगायतका समस्याहरू तलकोट गाउँपालिकाका प्रमुख समस्याहरू हुन् ।

१.३ चुनौती

- ✓ गाउँपालिका भित्र असहाय, अभिभावक, विहिन तथा आर्थिक रुपमा अति विपन्न परिवारका बालबालिकाहरुलाई विद्यालयमा ल्याउने तथा टिकाउने,
- ✓ अपाङता भएका बालबालिकाहरुलाई स्रोत कक्षामा व्यवस्थापन गर्न र शिक्षा प्रदान गर्न ,
- ✓ जोखिमा रहेका, भौगालिक विकटा तथा अपाङग बालवालिका विद्यालयको पहुँच भन्दा बाहिर हुनु,
- ✓ सबै बालवालिका विशेष गरी जोखिमा रहेका तथा अपाङग बालवालिकाहरु बालविकास केन्द्रको पहुँमा पुर्याउनु,
- ✓ आधारभुत तहमा निःशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षा प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन हुन नसक्नु
- ✓ माध्यमिक तहमा प्राविधिक शिक्षाको पहुचँ, विस्तार तथा गुणस्तरमा अभिवृद्धि गरी प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षालाई सर्वसुलभ बनाउन,
- ✓ सबै बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गरी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नु
- ✓ सामुदायिक विद्यालयमा कक्षाकोठा, शौचालय, खेलमैदान लगायतका भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्नु,
- ✓ न्यूनतमरूपमा विषयगत शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु,

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

- ✓ जनसङ्ख्याका आधारमा विद्यालयको स्थापना, समायोजन [illegible] गरी शिक्षामा सबै प्रकारका बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्नु,
- ✓ विद्यालय शिक्षालाई विभिन्न प्रकारका प्रकोप र महामारी लगायतका विपत्को अवस्थामा पनि निरन्तरता दिनु,
- ✓ निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसरहरू सुनिश्चित गर्नु,
- ✓ विद्यालयमा भय, विभेद र दूर्व्यवहारमुक्त बनाई विविधताअनुकूल समावेशी र समतामूलक बनाउनु ।

१.४ अवसर

यस गाउँपालिकामा उल्लिखित चुनौतीका बाबजुद प्रशस्त अवसरहरू पनि रहेका छन् जसमा:

- ✓ आधारभूत तहमा अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा र माध्यमिक तहमा निःशुल्क शिक्षाका लागि संवैधानिक, कानुनी नीतिगत व्यवस्था हुनु,
- ✓ शिक्षा विकासका लागि विभिन्न सङ्घसंस्थाको सहभागिता हुनु,
- ✓ संविधानले शिक्षालाई तिनओटै सरकारको साझा अधिकारभित्र समावेश गरेकाले तिनओटै सरकारले जिम्मेवारी बोध गरी लगानी गर्न सक्ने वातावरण हुनु,
- ✓ विद्यालय तहको शिक्षा व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरिनु,
- ✓ सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको तीव्र गतिमा विस्तार हुनु,
- ✓ स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई हुनु,
- ✓ स्थानीय तहलाई माध्यमिक शिक्षा सम्मको व्यवस्थापन गर्नका लागि अधिकार प्रत्योजन गरिएको छ। र स्थानीय तहले नै आफ्नो क्षेत्र अधिकार भित्र पर्ने गरी शिक्षाको गुणस्तर सुधार गर्नका लागि नीति नियम तथा कार्यक्रम बनाउन सक्ने
- ✓ लामो समय देखि सरकार तथा विकास साझेदारबीच सहयोग परिचालन र कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि शिक्षा क्षेत्रको क्षेत्रगत विकासमा सहयोग भएको,
- ✓ सबै राजनैतिक दल र पालिकाले शिक्षा क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राख्नु ।

१.५ योजना निर्माण प्रक्रिया

संविधानले विद्यालय तह सम्मको शिक्षा सञ्चालनको अधिकार स्थानीय सरकार मातहत गरेको सन्दर्भमा उक्त संवैधानिक अधिकार कार्यान्वयन गर्न शिक्षा क्षेत्रको पहिलो योजना निर्माण गर्ने कार्यमा पालिकाले अग्रसरता लिएको छ । विगतमा पालिकाको आवधिक योजना निर्माण भएता पनि शिक्षा संग सवन्धित योजना तयार हुनसकेको थिएन । यस शिक्षा योजना निर्माणका लागि तपशिल बमोजिमको प्रक्रिया तथा संरचनागत व्यवस्था गरेको थियो ।

क) योजनाको पुर्वतयारी: प्रथम चरणमा गाउँ शिक्षाको औचित्य, आवश्यकता तथा निर्माणका लागि शिक्षा शाखाको संयाजकत्वमा जनप्रतिधि, प्रधानाध्यापकहरुसँग गाउँ कार्यापालिको कार्यालयमा नै छलफल तथा अन्तर्क्रिया गरी पालिकाका शैक्षिक क्षेत्रमा देखिएका समस्या, चुनौति तथा समाधानका उपायहरुको क्षेत्रगत रुपमा विश्लेषण गरी पालिकाको दुरदृष्टी समेत स्थापित गरिएको थियो।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

ख) दोस्रो चरण: नमुनाको लागि केही विद्यालयहरुमा भ्रमण गरी प्रधानाध्याक तथा अभिवाकहरु संग अन्तरक्रिया गरिएको तथा विद्यालयका प्रअहरु संग विद्यालयहो शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्थाको समेत संचारका माध्यमहरुबाट जानकारी लिने गरिएको थियो ।

ग) तेस्रो चरण: शैक्षिक पाश्वचित्र निर्माणका लागि आवश्यक शैक्षिक सुचनाहरु संकलन, विश्लेषण गरिएको थियो । साथै गाउँपालिकामा रहेको प्रारम्भिक दस्तावेज अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको थियो । साथै प्राथमिकता निर्धारण, दृष्टिकोण, उद्धेश्य, रणनीति, कार्यक्रम, कार्ययोजना, नतिजा खाका विकास आदि कार्यहरु सम्पन्न गरिएको थियो ।

घ) चौथो चरण: प्रथम, दोस्रो र तेस्रो चरणमा बाट प्राप्त विवरणहरुका आधारमा पहिलो मस्यौदा लेखन तथा तयारी सम्पन्न गरिएको थियो।

ङ) पाँचौ चरण: यस चरणमा विज्ञहरुको अध्ययन तथा सुझाबका आधारमा अन्तिम रुप प्रदान गरिएको थियो र थप सुझाबका लागि गाउँ शिक्षा समिति तथा जननिर्वाचित पदाधिकारीलाई उपलब्ध गराई सुझाब संकलन गर्नुका साथै उक्त सुझाबलाई सम्बोधन गरी योजना अन्तिमीकरण गरिएको थियो ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

परिच्छेद दुई

२.१ सन्दर्भ र औचित्यः

संघिय गणतन्त्रात्मक राज्यव्यवस्था अन्तर्गत देशमा तीन तहको सरकार क्रियाशशिल रहेका छन । यी तीनै तहको सरकारको जिम्मेवारीमा शिक्षा क्षेत्रका अधिकार बाँडिएको छ। संविधानको अनुसुची ५ मा संघिय सरकारको क्षेत्रभित्र पर्ने अधिकारका बारेमा उल्लेख गरिएको छ भने अनुसुचीमा ६ मा प्रदेश सरकारको अधिकारको सुची उल्लेख गरेको छ र यसको अलवा आधारभुत तथा माध्यमिक शिक्षालाई संविधानको अनुसुची ८ ले स्थानीय तहको अधिकार भित्र राखेको देखिन्छ। यसै गरी अनुसुची ९ मा उल्लेखित संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहको साझा अधिकारको विषयमा उल्लेख गरेको छ ।

नेपालको संविधान २०७२ ले शिक्षालाई समानता, समावेशी शिक्षा तथा शिक्षालाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको छ। यी सिद्धान्तलाई व्यवहारिक रुपमा कार्यान्वय गर्न र जनतालाई शिक्षा अधिकार प्रदान गर्न शिक्षा सम्बन्धी बिभिन्न नीति, नियम तथा ऐन बनेका छन । निःशुल्क तथा अनिवार्य आधारभुत शिक्षा ऐन २०७५ तथा यस सम्बन्धि नियमावली २०७७, राष्ट्रिय शिक्षा निती २०७६ तथा बालवालिका ऐन पनि कार्यान्वयनमा आईरहेका छन । यी सबै ऐनले संविधानले प्रत्याभुत गरेको शिक्षाको मौलिक हकलाई कार्यान्यवन गर्न सहजीकरण गरेको छ ।

यसै गरी नेपाल सरकारले दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्यन गर्न सहमति जनाएको अवस्थामा उक्त दिगो विकास लक्ष्यमा १७ वटा लक्ष्य निर्धारण गरेको र लक्ष्य नं. ४ मा शिक्षा सम्बन्धी लक्ष्यमा सबैका लागि समावेशी तथा समतामुलक गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता तथा आजीवन सिकाईका अवसरहरुमा प्रोत्साहित गर्ने उद्धेश्य राखेको छ। नेपाल सरकारले २५ वर्षे दीर्घकालीन दृष्टिकोण सहित पन्ध्रौ योजना २०७६ /२०७७- २०८० / २०८१ तयारी गरी शिक्षाको विकासका लागि नीतिगत प्राथमिकता उल्लेख गरेको छ।

मानवीय जीवननिर्वाह गर्न, सचेत तथा प्रस्तिपर्धी तथा दक्ष जनशक्ति उत्पादन गरी सामज तथा देशको विकास गर्नका लागि शिक्षाले महत्वपुर्ण रहेको छ। समाज तथा राष्ट्रको दिगो विकास, शान्ति सुशासन, विकास तथा समृद्धिका निर्माणका लागि शिक्षाले महत्वपुर्ण भुमिका खेलेको छ। यसकारण शिक्षालाई वैज्ञानीकरण, प्रतिस्पर्धी, व्यवसायिक तथा जिवन निर्वाहमुखी बनाईनु पर्दछ । यस आवश्यकतालाई मध्यनजर गर्दै तलकोट गाउँपालिकाले सबै नागरिकको गुणस्तरीय शिक्षामा पहुच अभिवृद्धि गर्नका लागि बिभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्दै आइरहेको छ। जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारको हैसियतले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका सबै नागरिकलाई समतामुलक, गुणस्तर तथा प्रतिस्पर्धी शिक्षा प्रदान गर्नु स्थानीय सरकारको दयित्व हुन आउछ । नेपालको संविधानले पनि शिक्षालाई नागरिकको मौलिक अधिकारको रुपमा स्थापित गरेको छ। यसकारण संविधानले प्रदान गरेको आधारभुत तथा माध्यमिक शिक्षाको कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापन गर्न तथा गुणात्मक शैक्षिक सुधारका यस गाउँपालिकाले १० वर्षे गाउँ शिक्षा योजना तयार गरेको हो।

सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति

२.२ दूरदृष्टि

चरित्रवान, समावेशी, सिपयुक्त, प्रविधिमैत्री, दक्ष जनशक्ति, तलकोट गाउँपालिकाको समृद्धि ।

२.३ लक्ष्य

गुणस्तरीय शिक्षाका माध्यमबाट दक्ष, प्रतिस्पर्धी, उन्नत सोंचयुक्त, नैतिकवान, नवप्रवर्तनशील तथा तलकोटबासी भएकोमा गर्व गर्ने सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।

२.४ उद्देश्य

१. प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने वातावरण तयार गर्ने,

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

२. कक्षाकोठामा नविनतम शैक्षिक प्रविधिको प्रयोग, गुणात्मक शिक्षण सिकाइ तथा बालमैत्रि वातावरणको सिर्जना गरि विद्यार्थिहरुको विषयगत, कक्षागत, तहगतको साथ साथै समग्र विद्यालयको सिकाइ उपलब्धी वृद्धि गर्ने,

३. बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा केन्द्रित प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्नु,

४. माध्यमिक तहको शिक्षालाई गुणस्तरिय बनाइ सबै बालवालिकाले माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा पुरा गरेको सुनिश्चित गरी प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा जोड दिनइने छ,

५. साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइको अवसर सुनिश्चित गर्ने।

६. वहिष्करणमा परेका बालबालिकाका लागि औपचारिक शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्नुका साथै वैकल्पिक सिकाइको अवसर पुऱ्याउने,

७.आपत्कालीन अवस्थामा पनि बालबालिकाले सिक्न पाउने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्दै वैकल्पिक सिकाइको प्रभावकारीरूपमा कार्यन्वयन गर्ने,

८. पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन गर्ने,

९. शिक्षक पेशागत सहयोगका लागि नगरपालिका तथा विद्यालय स्तरमा प्रणालीको विकास गर्नु।

१०. शैक्षिक संस्था र विद्यालयमा सुशासन कायम गरी बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास गर्नु।

११. बिद्यालयको गुणस्तर सुधारका लागि अनुगमनलाई प्रमुख आधार बनाइने,।

२.५ रणनीति तथा कार्यनीति

उदेश्य	रणनीनि	कार्यनीति
प्रत्येक विद्यार्थीमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने वातावरण तयार गर्ने,	कक्षा कोठा भित्र तथा वाहिर औपचरिक तथा अनौपचारिक विधिहरुको माध्यमबाट व्यक्तिको प्रतिभा पहिचान तथा प्रष्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्नको लागि मानव संसाधनलाई सक्षम बनाइने छ,	-आवश्यक तालिमको माध्यमबाट विद्यार्थीको प्रतिभा पहिचानका उपायहरु खोजी प्रतिभा पहिचानकाको क्षेत्रमा शिक्षकलाई सक्षम तथा उत्प्रेरित बनाइने छ, -विद्यार्थीहरुको प्रतिभा पहिचानको लागि बातावरण तयार गर्न अतिरिक्त क्रियाकलाप, विद्यार्थीको रुचि र क्षमता तथा उनिहरुले गरेका क्रियाकलापहरुको अभिलेख राखी विश्लेषण गरिने छ, -विद्यार्थी र शिक्षक बीच घनिष्ट सम्वन्ध कायम गरी शिक्षकको भुमिकालाई पथ पर्दशकको रुपमा अगाडी बढाइने छ,
कक्षाकोठामा नविनतम शैक्षिक प्रविधिको प्रयोग, गुणात्मक शिक्षण सिकाइ तथा बालमैत्रि वातावरणको	- बालमैत्री, समावेशी भौतिक संरचना निर्माण गर्ने। -सिकाइ सुधारको लागि प्रविधिमैत्री तथा बालमैत्री शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप	- बालमैत्री, समावेशी भौतिक संरचनाको लागि तोकिएको मापदण्डको आधारमा संरचना निर्माण गरिनेछ, -प्रत्येक विद्यालयमा सबै शिक्षकहरुलाई

कलक बहादुर शिकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

सिकुरा गरी विद्यार्थिहरुको विषयगत, कक्षागत, तहगतको साथ साथै समग्र विद्यालयको सिकाइ उपलब्धी वृद्धि गर्ने,	लागू गरिनेछ -विश्व प्रख्यात शिक्षा विद "Vygotsky" को More Knowledge Other (MKO) सिद्धान्तको आधारमा विद्यार्थी विद्यार्थी बीच सिकाइ आदान प्रदानको वातावरण सृजना गर्नको लागि विद्यार्थीहरुबाट समेत आवश्यकता अनुसार नविनतम शैक्षिक सामग्रीहरुको प्रयोग गराउन शिक्षकहरुलाइ जिम्मेवार वनाइने छ।	नविन प्रविधि सम्बन्धी तालिम प्रदान गरी कक्षा कोठामा प्रयोग गर्न उत्प्रेरित गरिने छ, - बालमैत्री विद्यालय निर्धारणको लागि प्राप्त अंकको आधारमा विद्यालयको स्तरलाई चार भाग सेतो, पहिलो, निलो र हरियोमा पर्ने गरी अङ्को आधारमा सूचक तयार गरी सूचकको आधारमा आफ्नो स्थितिको अवस्था पहिचान गर्न स्वमूल्याकंन गरिने छ, (उदाहरको लागि सूचकको आधारमा मूल्याकंन गरिदा विद्यालयले ५० अंक भन्दा तल प्राप्त गरेमा सेतो, ५० देखि ६५ मा पहेलो, ६६ देखि ८० अंक सम्म निलो र ८१ देखि माथिलाई हरियो) - शैक्षिक सत्र समाप्त भएको १ महिलन भित्र विद्यार्थिहरुको विषयगत, कक्षागत, तहगतको साथ साथै समग्र विद्यालयको सिकाइ उपलब्धी तयार गरी सार्वजनिक गरिने छ।
बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा केन्द्रित प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ,	-सबै १.१ सबै बालविकास केन्द्रको न्युनतम मापदण्ड पुरा १.१ बालविकास केन्द्र नभएका गरी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने। प्रारम्भिक बालविकासका लागि उमेरगत, रुची तथा सामावेशीकरणको आधारमा समतामुलक तथा गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्ने। भौगोलिक विकटता र अपाङ्ता भएका बालवालिकाको सहज पहुँचका सुनिश्चित गर्नका लागि समुदाय स्तरमा स्याहार केन्द्र स्थापना गर्ने। बालवालिकालको सर्वाङ्गीण विकाका लागि परिवार तथा समुदायलको सहभागीता अभिवृद्धि गर्ने	-वाल विकास केन्द्र नभएका तथा बालबालिकाहरुको चाँप वढी भएका विद्यालयहरुको विश्लेषण गरी नयाँ बालविकास केन्द्र स्थापना वा बालबालिका नभएका विद्दायहरुबाट मर्ज गरि मिलान गरिने छा -संचालित बालविकास केन्द्रहरुको व्यवस्थापन सुधार गरी सचे बालविकास केन्द्र उमेर समुहका बालबालिकाको पहुँचको सुनिश्चितता गरिने छ। -एक विद्यालय एक बालविकास अवधारण लागु गर्दै बालविकास केन्द्रहरुको छुट्टै भवनहरुको व्यवस्था गरी सबै वालविकास केन्द्रहरुमा प्रारम्भिक सिकाई विकासमा मापदण्ड लागु गरी नमुना बालविकास बनाईनेछ - संधन भर्ना अभियान तथा नियमित घरदैलो कार्यक्रम संचालन गरिने छा १.५ समुदायको वस्ति बालबालिकाको संख्या र बालविकास केन्द्रको दुरीलाई आधारमानी बालविकास केन्द्र संख्या

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

		[illegible] समायोजन गरिने छ। - [illegible] अभियान तथा नियमित घरदैलो कार्यक्रम संचालन गरिने छ। १.५ समुदायको वस्ति बालबालिकाको संख्या र बालविकास केन्द्रको दुरीलाई आधारमानी बालविकास केन्द्र संख्या विस्तार र समायोजन गरिने छ,
माध्यमिक तहको शिक्षालाई गुणस्तरिय बनाइ सबै बालवालिकाले माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा पुरा गरेको सुनिश्चित गरिने छ।,	नक्साङ्कनको आधारमा विद्यालयको स्थापना, समायोजन तथा पुनर्वितरण गरी सबै बालवालिको पहुँच तथा सहभागिताको सुनिरश्चित गरिने छ , -एक वडा एक नमुना आधारभूत विद्यालय अवधारण कार्यान्वयनमा ल्याई कार्यान्वयन गर्ने, - अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कानुन तथा स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने, - आधारभुत तह पुरा गरेका बालवालिकाको न्युनतम सिकाई उपलब्धी हासिल गरेको सुनिश्चित गर्ने, - विद्यालय भर्ना भएका सबै विद्यार्थीलाई सम्बन्धित तहसम्म टिकाई तह पुरा गराउन लबालिकाकाको आधारभुत तहको टिकाउ दरमा वृद्धि भएको सुनिश्चित गर्ने। - सबै विद्यालयमा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिका न्युनतम सेवा तथा सुविधा विस्तार गरी बालबालिकाको सूचना तथा प्रविधिकमा पहुँच भएको सुनिधि गर्ने,	आधारभूत तहको विद्यालय स्थापना तथा समायोजनाका लागि कार्यविधि तयार गरी आवश्यकतानुसार विद्यालय स्थापना तथा समायोजना गरिनेछ - जोखिममा रहेका, गरीब, जेहेन्दारका बालबालिकाको लागि शिक्षाको निखता गर्न गाउँपालिकमा बालकोष स्थापना गरी छात्रवृत्ति सहयोग गरिने छ, - गुणस्तरीय सुधारका लागि राम्रो गर्ने विद्यालयलाई प्रयेत वडामा नमुना विद्यालयको रुपमा विकास गरिने छ, - सबै विद्यालयमा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिका न्युनतम सेवा तथा सुविधा विस्तार गरी बालबालिकाको सूचना तथा प्रविधिकमा पहुँच भएको सुनिधि गर्ने - सबै बालबालिकाको आधारभुत तहको शिक्षा पुरा गर्नका लागिछात्रवृत्ति, शैक्षिक सामग्री थप उपचारात्मक जस्ता उत्प्रेरक क्रियाकलाप संचालन गरिने छा - आवसीय विद्यालय संचालन गरिनेछ, - सबै बालवालिकालाई निःशुल्क पाठ्यपुस्तक उपलब्ध गराईनेछ,
माध्यमिक तहको शिक्षालाई गुणस्तरिय बनाइ सबै बालवालिकाले माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा पुरा गरेको सुनिश्चित गरी प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा जोड दिनइने छ,	-नक्साङ्कनको आधारमा विद्यालयको स्थापना, समायोजन तथा पुनर्वितरण गरी सबै बालवालिको पहुँच तथा सहभागिताको सुनिरश्चित गरिने छ , -पहुँच तथा सिकाई उपलब्धी बालबालिकाको सिकाई आवश्यकताको सम्बोधनका लागि सहयोग पुर्याउनु	-विद्यालय नक्साङ्न गरी सबै बालवालिकाको विद्यालयमा पहुँचको सुनिश्चि गरिने छ। -आवसीय विद्यालय संचालन गरिने - विपन्न, अपाङता तथा जेहेन्दार बालवालिकालाई शैक्षिक सामग्री तथा छात्रवृत्ति सहयोग गरिने छ - बालवालिकाको सिकाई उपलब्धी तथा

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

	वार्षिक रणनीतिक कार्यान्वयन [illegible] निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने, -नमुना प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका लागि आवसीय तथा नमुना विद्यालय स्थापना गर्ने । - भौगालिक विकटका करण माध्यमिक विद्यालयको पहुंच भन्दा बाहिर रहेका बालवालिकाकाहरुको पहुंचमा ल्याइनेछ - शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि गरी कक्षा कोठा भित्रको शिक्षणमा सुधार गर्ने, - माध्यमिक तहको खुद भर्नादर तथा टिकाउ दर बढाउनका लागि विद्यार्थी प्रोत्सहन सहयोग कार्यक्रम संचालन गर्ने। -माध्यमिक तहका सबै विद्यालयमा सूचना प्रविधि तथा सञ्चारको सेवाका न्युनतम पुर्वाधारको विस्तार गर्ने । -प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका माध्यमबाट दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने ।	[illegible] गर्नका लागि थप कक्षा संचालन, अध्ययन सामाग्री छात्रवृत्ति तथा शैक्षिक सामाग्री सहयोग गरिने -विद्यालयमा सुचना प्रविधि मार्फत शिक्षण क्रियाकलाप संचालनका लागि आवश्यक कम्प्युटर तथा इन्टरनेटको पहुँच विस्तार गरिने छ ।
-साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइको अवसर सुनिश्चित गर्नु -वहिष्करणमा परेका बालबालिकाका लागि औपचारिक शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्नुका साथै वैकल्पिक सिकाइको अवसर पुऱ्याउनु	-औपचारिक शिक्षाको मूलधार बाहिर रहेका नागरिकलाई वैकल्पिक शिक्षाको व्यवस्था गर्ने - रोजगारी र सीप विकासलाई जोड दिने वृत्तिमा आधारित कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्ने,	-औपचारिक शिक्षा भन्दा बाहिर रहेका नागरिकलाई वैकल्पिक शिक्षामार्फत साक्षर, आत्मनिर्भर तथा व्यवसायिक बनाइनेछ
आपत्कालीन अवस्थामा पनि बालबालिकाले सिक्न पाउने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्दै वैकल्पिक सिकाइको प्रभावकारीरूपमा कार्यन्वयन गर्नु।	-विपद न्युनीकरणका लागि विद्यार्थी तथा समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, - शिक्षा क्षेत्रमा विपदका कारण गर्ने सक्ने प्रत्यक्ष तथा परोक्ष अवस्थाको विश्लेषण गरी शिक्षाको निरन्तरताका वैकल्पिक व्यवस्था मिलाउने -बैकल्पिक कक्षा संचालनका लागि आवश्यकतानुसार भर्चुअल कक्षा, रेडियो मार्फत तथा टोल शिक्षा मार्फत शिक्षालाई निरन्तरता दिने - विपदका समयमा विद्यालयका शैक्षिक गतिविधिहरुलाई निरन्तरता प्रदान गर्न बैकल्पिक सिकाई कार्यक्रमको विकास तथा महामारीको अवस्थामा	-बैकल्पक सिकाइ कार्यक्रमको लागि शिक्षकहरुको क्षमता विकास, सिकाई सामग्रीहरुको विकास गरिने छ, -घुम्ती तथा टोल शिक्षा संचालन गरिने छ, - विपदका समयमा विद्यालयमा शैक्षिक गतिविधिहरुलाई निरन्तरता प्रदान गर्न बैकल्पिक सिकाई कार्यक्रमको विकास गरिने छ, -घरमा (Home Schooling) कक्षा गरिने छ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका

	बालबालिकाको सिकाईलाई निरन्तताका लागि घर तथा समुदाय स्तरमा कक्षा संचालन गर्ने, - बालबालिकाको लागि स्वः अध्ययन तथा सिकाई सामग्री उपलब्ध गराउने। - गाउँपालिका तथा विद्यालय स्तरमा शिक्षामा आपतकालीन कोष स्थापना गर्ने,	
पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन गर्ने,	-गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्त गर्नको लागि पाठ्यक्रमलाई प्रमुख आधार तथा साधन बनाइने छ, -विषयगत पाठ्यक्रमले समेटन नसकिएका विषयवस्तु तथा स्थानीय आवश्यकताका विषयबस्तुहरुलाई स्थानीय पाठ्यक्रममा समावेश गरिने छ,	-शिक्षकहरुलाई पाठ्यक्रम प्रयोग सम्वन्धमा नियमित रुपमा प्रवोधिकरण गरिने छ, -पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरुको समाधानको लागि सम्वन्धित विज्ञहरुको सहयोग लिइने छ। -आवश्यकता अनुसार स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण परिमार्जन तथा अद्यावधिक गरिदै लगिने छ।
सबै तहमा नेतृत्व विकास तथा सुशासन निर्माण गरी बालवालिकाको सिकाई प्रति उत्तरदायित्व प्रणाली विकास गर्नु।	-शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समितिको विद्यालयमा नतिजमा आधारित उत्तरदा सुशासन गरी क्षमता विकास गरी विद्यालयको अनुगमन गर्ने प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गरिने -त्रैमासिक रुपमा बालबालिकाको सिकाई उपलब्धीको विश्लेषण गरी अभिभावकहरुसंग प्रस्तुतीकरण गरी आवश्यक कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने। - निरन्तर सिकाई प्रणालीलाई व्यवस्थित रुपमा कार्यान्वयन गर्ने।	-विद्यालयमा नतिजामा आधारित उत्तरदायी प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गरिने छ,
शिक्षक पेशागत सहयोगका लागि नगरपालिका तथा विद्यालय स्तरमा प्रणालीको विकास गर्नु। ।	-गाउँपालिका स्तरमा विज्ञ समुह गठन तथा परिचालन गर्ने, - विद्यालय स्तरमा शिक्षक सिकाई समुह गठन तथा परिचालन गरी शिक्षक पेशागत विकासमा सहयोग पुऱ्याउने। - विद्यालय तहमा प्रधानाध्यापक तथा आधरभुत तहको संयोजकबाट पेशागत सहयोग पुऱ्याउने	-स्थानीय तहको योजना नीति तथा कार्यक्रम तथा बजेटमा शिक्षक पेशागत प्रणालीलाई समावेश गरिने छ, -विद्यालय स्तरमा शिक्षक सिकाई समुह गठन तथा परिचालन गरिने छ।
शैक्षिक संस्था र विद्यालयमा सुशासन	विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षण सिकाइ र	-नियमित रुपमा सामाजिक परीक्षण गरी

कर्नक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

कायम गरी बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास गर्नु।	विद्यालयको समग्र विकासका लागि आर्थिक, भौतिक, मानवीय स्रोत र प्रविधिको व्यवस्था र व्यवस्थापन प्रक्रियामा पारदर्शिता, जवाफदेहिता र सहभागिता सुनिश्चित गर्दै अभिभावकप्रति उत्तरदायी बनाइने छ।	[illegible]बाट प्राप्त सुझाव तथा सल्लाहहरुलाई शैक्षिक सुधारको लागि प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरिने छ, -विद्यालयको वेभसाइट तयार गरी विद्यालयमा भै रहेका गतिविधिहरुलाई वेभसाइट तथा सामाजिक सञ्जालहरुको माध्यमबाट सार्वजनिक गरिने छ,
विद्यालयको गुणस्तर सुधारका लागि अनुगमनलाई प्रमुख आधार बनाइने,	- अनुगमन प्रणालीको सयन्त्र तयार गरिने छ, - विद्यालयको गुणस्तर सुधारका लागि अनुगमनका सूचक तयार गरीनेछ।	-लिडर र फिडर विद्यालयको अवधारणा अनुसार प्रत्येक लिडर विद्यालयले आफ्नो फिडर विद्यालयहरुको निरन्तर अनुगमन गरी आवश्यक पृष्ठपोषणको सहितको प्रतिवेदन नगरपालिका स्थित शिक्षा शाखामा वुझाउने र शिक्षा शाखाले प्राप्त प्रतिवेदनहरुको समिष्टिग प्रतिवेदन तयार गरी चौमासिक रुपमा छलफलका लागि कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरिने छ र छलफलबाट आएका वुँदाहरुलाई लिडर विद्यालयको माध्यमबाट कार्यान्वयन गरिने छ। -लिडर विद्यालयहरुले गरेका सम्पुर्ण कार्यहरुको गतिविधिको अनुगमन नगरपालिकाबाट गरिने छ,

२.६ अपेक्षित उपलब्धि

१. सत प्रतिशत बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अवसर सुनिश्चित हुने र बालविकास र शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि भएको हुने छ।

२. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा बालबालिकाको सत प्रतिशत पहुँच सुनिश्चित भई गुणस्तर अभिवृद्धि भएको हुने छ।

३. माध्यमिक शिक्षामा कम्तिमा ८० प्रतिशत बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित भई गुणस्तरमा सुधार भएको हुने छ।

४. एक घर कम्तिमा एक सिपयुक्त जनशक्तिको अवस्था कायम भई जीवनस्तरमा सुधार भएको हुने छ।

५. हरेक विद्यालयमा निर्धारित मापदण्ड बमोजिममा विषयगत शिक्षकको व्यवस्था तथा पेसागत दक्षता अभिवृद्धि भई सिकाइमा सुधार भएको हुने छ।

६. साक्षरता शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षा र आजीवन सिकाइको अवसरमा सुधार भएको हुने छ।

७. लक्षित समूहका बालबालिकाको शिक्षामा समावेशी र समतामूलक पहुँच सुनिश्चित हुने छ।

८. विद्यालयमा अध्ययन गर्ने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, मनोसामाजिक कुशलतामा अभिवृद्धि तथा सिकाइमा सुधारसहित सुरक्षित तथा रमाइलो सिकाइ वातावरणमा पहुँच तथा सहभागिता भएको हुने छ।

९. आपत्कालिन अवस्थामा वैकल्पिक सिकाइका विधिहरू प्रयोग गरी बालबालिकाको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितततामा सुधार भएको हुने छ।

कलक बहादुर रोत...
गाउँपालि...

१०. भौतिक पूर्वाधारहरूको विकास भई विद्यालय वातावरण बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री, किशोरीमैत्री भई सिकाइ अनुकूल भएको हुने छ।

११. विद्यालयमा सूचना प्रविधिको विस्तार भई सिकाइ उपलब्धिमा सुधार र विद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापनमा सुधार आई सुशासन प्रवर्धन भएको हुने छ।

१२. शैक्षिक संस्था तथा विद्यालयहरूमा सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास भएको हुने छ।

१३. नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित भई योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने छ।

२.७ मुख्य कार्यसम्पादन सूचक र लक्ष्य

क्र. स.	कार्यसम्पादन सूचकहरू	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०९०/९१
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा						
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कुल भर्नादर (%)	९४	९५	९६	९७	९८	१००
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा खुद भर्नादर (%)	७१	७४	८०	९२	९८	१००
१.३	न्यूनतम योग्यता भएका बालविकासका शिक्षक (%)	१००	१००	१००	१००	१००	१००
१.४	बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका (%)	८६.६*	८९	९२	९५	९७	१००
२	आधारभूत शिक्षा						
२.१	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा कुल भर्नादर (%)	१२८	१२४	१२०	११६	११२	१००
२.२	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर (%)	९६	९७	९८	९९	१००	१००
२.३	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा कुल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	१.०४	१.०३	१.०२	१.०१	१	१
२.४	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कुल भर्नादर (%)	१२५	१२३	१२०	११७	११३	१००
२.५	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्नादर (%)	९५	९६	९७	९८	९९	१००
२.६	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कुल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	१.०१	१.०१	१.०१	१	१	१
२.७	आधारभूत तह कक्षोन्नति हुने दर (१-५) (%)	९०.७	९२	९३	९४	९५	१००
२.८	आधारभूत तह कक्षोन्नति हुने दर (६-८) (%)	९४.७	९६	९७	९८	९९	१००

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका ...

२.९	आधारभूत तह दोहोर्याउने दर (१-५) (%)	९.३	८	[illegible]	६	५	०
२.१०	आधारभूत तह दोहोर्याउने दर (६-८) (%)	५.३	४	[illegible]	[illegible]	१	०
२.११	आधारभूत तहमा अध्यापनरत कुल शिक्षकमध्ये महिला शिक्षकको प्रतिशत	३१	३२	३३	३४	३५	४५
२.१२	नेपाली विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ५)	४५*	४८	५२	५६	६०	७०
२.१३	गणित विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ५)	२८.३*	३०	३८	४६	५४	६०
२.१४	अङ्ग्रेजी विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ५)	NA					
२.१५	विज्ञान विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ८)	४३.८*	४७	५१	५५	५८	६५
२.१६	गणित विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ८)	५३.५*	५५	५७	६०	६३	७०
२.१७	अङ्ग्रेजी विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ८)	NA					
२.१८	आधारभूत तहमा न्यूनतम योग्यता प्राप्त शिक्षक (%)	१००	१००	१००	१००	१००	१००
२.१९	५ वटै कक्षामा बुक कर्नरको व्यवस्था भएका सामुदायिक विद्यालय (%)		२०	३०	५०	८०	१००
३	**माध्यमिक तह**						
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कुल भर्ना दर (%)	८६	८८	९०	९२	९४	९८
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर (%)	६०	६५	७०	७५	८०	९५
३.३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) को कुल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क	१.१६	१.१५	१.१३	१.११	१.०८	१
३.४	माध्यमिक तह कक्षोन्नति हुने दर (९-१०) %	७४.४	७८	८२	८६	९०	९७
३.५	माध्यमिक तह दोहोर्याउने दर (९-१०) %	२५.६	२२	१८	१४	१०	३
३.६	माध्यमिक तह कक्षोन्नति हुने (११-१२) %	६६.५	७०	७४	७८	८२	९२
३.७	माध्यमिक तह दोहोर्याउने दर (११-१२) %	३३.४	३०	२६	२२	१८	८
३.८	माध्यमिक तहमा	१९	२२	२६	२८	३०	३५

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

	अध्यापनरत कुल शिक्षकमध्ये महिला शिक्षक %						
३.९	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) अध्ययनरत विद्यार्थीमध्ये प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विषयमा भर्ना भएका विद्यार्थी %	१८	१८	१८	३०	३५	४०
३.१०	नेपाली विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा १०)	NA					
३.११	गणित विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा १०)	NA					
३.१२	विज्ञान विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा १०)	NA					
३.१३	अङ्ग्रेजी विषयको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि (कक्षा १०)	NA					
४	**अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइ**						
४.१	साक्षरता दर (५ वर्षभन्दा माथि) %	७२					
५	**सूचना तथा सञ्चार प्रविधि**						
५.१	विद्युत पुगेका विद्यालय (%)	२६.६	३०	३५	४०	४५	१००
५.२	इन्टरनेट पुगेका विद्यालय (%)	८६.६	१००	१००	१००	१००	१००
५.३	कम्तिमा एउटा ल्यापटप/कम्प्युटर भएका सामुदायिक विद्यालय (%)	५७	६५	७०	७५	९०	१००
६	**भौतिक पूर्वाधार**						
६.१	छात्र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय भएका सामुदायिक विद्यालय (%)	८३	८३	८८	९२	१००	१००
६.२	अपाङ्गतामैत्री शौचालय भएका विद्यालय (%)	०	७	१४	२१	२८	५०
६.३	हात धुने साबुन पानीको व्यवस्था भएका सामुदायिक विद्यालय (%)	३३.३	४०	६०	८०	१००	१००
६.४	स्वच्छ पिउने पानीको सुविधासहितका सामुदायिक विद्यालय (%)	८६.७	८६.७	८६.७	९०	१००	१००

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, चौरपाटी... बझाङ, सुदूरपश्चिम प्रदेश नेपाल

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

७	सुशासन र व्यवस्थापन						
७.१	आधारभूत तह (कक्षा १-५) को सामुदायिक विद्यालय शिक्षक अनुपात	२.५	३.	४	[illegible]	४	४
७.२	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	२९.४	३०.	३०.	३०.	३०.	३०.
७.३	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा सामुदायिक विद्यालय शिक्षक अनुपात	२	३	४	४	४	४
७.४	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	७८.४	७०	६०	५०	४०	४०
७.५	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा सामुदायिक विद्यालय शिक्षक अनुपात	२.९	३	४	५	६	७
७.६	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	३८	४०	४०	४०	४०	४०
७.७	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	८३	७५	६५	५५	४५	४०

नोटः * चिन्ह भएकाको सूचक स्थानीय स्तरमा प्राप्त नभएकोले राष्ट्रिय सूचकबाट लिइएको

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका

परिच्छेद-तिन विद्यालय क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्रहरू

३.१ बालविकास र शिक्षा

३.१.१ परिचय

प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा बालबालिकाको सर्वाङ्गीण वकासमा सहयोग गर्न तथा आधारभूत शिक्षाका लागि तयारी हुन सहयोग गर्ने शिक्षा हो। सर्वाङ्गीण विकास अन्तरगत बालबालिकाको शारीरिक, बौद्धिक, सामाजिक र संवेगात्मक विकास पर्छन् बालबालिकाको कुनै एक पक्षमा मात्र कमजोरी हुँदा व्यक्तित्व विकासमा बाधा पुग्छ। त्यसैले बालबालिकालाई लेखपढ मात्र गराउनेभन्दा पनि सबै पक्षको सन्तुलित विकासमा जोड दिनुपर्छ। मौजुदा नीतिगत दस्तावेजले चार वर्ष उमेर पुगेका बालबालिकाका लागि एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन हुने उल्लेख गरेको छ।

३.१.२ वर्तमान अवस्था

यस तलकोट गाउँपालिकामा ३३ वटा बालविकास र शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ। यस गाउँपालिकाभित्र ४ वर्ष उमेर पूरा भएका अर्थात् बालविकास र शिक्षा प्राप्त गर्ने उमेर समूहका जम्मा बालबालिकाको सङ्ख्या २६० रहेको छ *(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रतिवेदन)*। हाल सामुदायिक विद्यालयमा ८८४ जना बालबालिका भर्ना भई अध्ययन गरिरहेका छन्। यसरी हेर्दा उनीहरूको सहजै देखिने भर्नादर ९४% र खुद भर्नादर ७१% रहेको छ। प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा लैङ्गिक अनुपात १ रहेको छ। यस गाउँपालिकाभित्र सञ्चालित बालविकास केन्द्रको भौतिक र शैक्षिक अवस्था मिश्रित किसिमको छ। यहाँका सामुदायिक बालविकास केन्द्रमा कार्यरत ३० जना महिला र ४ जना पुरुष शिक्षक हुनुहुन्छ। बालविकास कक्षामा अध्ययन गर्ने बालबालिकाका अभिभावकलाई हालसम्म कुनै पनि प्रकारको शिक्षा प्रदान गर्न सकिएको छैन।

बालविकास र शिक्षाका क्षेत्रमा धेरै समस्याहरू रहेका छन्। बालबालिकाको सङ्ख्याका आधारमा बालविकास कक्षाहरू समानुपातिकरूपमा वितरण गर्न सकिएको छैन। बालविकास र शिक्षाको तोकिएको उमेरभन्दा कम र बढी उमेरका बालबालिका पनि सहभागी हुनुले सिकाइ सहजीकरणमा कठिनाई आउनुका साथै उनीहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा समेत असर पारेको छ। अधिकान्स बालविकास कक्षाहरू बालविकास संचालन मापदण्ड अनुसारका छैनन्। असजिलो भूगोलका कारणले बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न सकिएको छैन।

बालविकास र शिक्षाका केही चुनौती पनि रहेका छन्। बालविकास र शिक्षाको उमेर पुगेका सबै बालबालिकालाई बालविकास केन्द्रमा पुऱ्याउनु, सबै बालविकास केन्द्रलाई मापदण्डअनुसार व्यवस्थापन गर्नु, तुलनात्मकरूपमा न्यून पारिश्रमिकका कारण त्यहाँ अध्यापनरत शिक्षकलाई उत्प्रेरित गर्नु आदि प्रमुख चुनौती हुन्।

३.१.३ उद्देश्य

प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाका उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन्:

१. प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा पहुँच र गुणस्तर बढाउनु।
२. सबै बालबालिकाहरूलाई बालविकास र शिक्षाको अनुभवसहित कक्षा १ मा भर्ना गर्नु।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

३.१.४ रणनीतिहरू

योजनाका उद्देश्य हासिल गर्न देहायका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ:नक्साङ्कनका आधारमा बालविकास केन्द्र स्थापना, समायोजन र पुनर्वितरण गरी उपयुक्त पूर्वाधारसहितको बालमैत्री वातावरण तयार पारी प्रारम्भिक बालविकासको अवसर विस्तार गर्ने।

- क) बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि सुविधा सम्पन्न बालविकास केन्द्र र बालविकास कक्षाको व्यवस्थासहित नवितम प्रविधिको उपयोग गरी सिकाइमा गुणस्तर कायम गर्ने।
- ख) उमेर समूहका सबै बालबालिकाका लागि बालविकास शिक्षा अनिवार्य बनाउने।
- ग) सबै वडामा नमुना बालविकास केन्द्रको विस्तार गर्ने।
- घ) सबै बालविकास केन्द्रमा तोकिएको मापदण्ड पूरा गरी बालविकास शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने।
- ङ) बालविकासका शिक्षकहरूको पेसागत आवश्यकता पहिचान गरी तालिम लगायतका अवसर प्रदान गरी पेसागत दक्षता अभिवृद्धि गर्ने।

३.१.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि:

सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुने छ।

प्रमुख नतिजा:

१. ४ वर्ष उमेर समूहका १०० प्रतिशत बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा कार्यक्रममा सहज पहुँच हुने छ।

२. बालविकास र शिक्षा उमेर समूहका १०० प्रतिशत बालबालिकाहरू प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभवसहित कक्षा १ मा प्रवेश गर्ने अवसर हुने छ।

३. सबै बालविकास केन्द्रमा न्यूनतम मापदण्ड पूरा हुने छ।

४. बालविकास र शिक्षाका सबै शिक्षकको क्षमता विकास हुने छ।

५. प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको कार्यान्वयनमा परिवार, समुदाय, अन्य गैरसरकारी संघ संस्था र विद्यालयहरू जिम्मेवार हुने छन्।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	बालमैत्री, समावेशी भौतिक संरचना निर्माण गर्ने	विद्यालय		३	३	३	३	१२	१८
२	बालविकास केन्द्रको नक्साङ्कन एवम् केन्द्र थपघट र पुनर्वितरण	पटक		१				१	२
३	बालविकास र शिक्षाका मापदण्डहरूको प्रवोधीकरण	पटक		१				१	२

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

४	न्यूनतम मापदण्डअनुसार सुरक्षित, बालमैत्री तथा अपाङ्गतामैत्री शौचालय, खेल सामग्री र खेलमैदानसहितको बालविकासका कक्षाकोठाको व्यवस्था	विद्यालय	२	३	५	५	५	२०	३३
५	एक वडा एक नमुना बालविकास केन्द्र विकास	वडा	०	१	०	१	०	२	७
६	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	जना		१५०	१५०			३००	६००
७	बालविकास केन्द्रका शिक्षकको क्षमता विकास	शिक्षक		१६	१७			३३	३३
८	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाका बालबालिकलाई दिवा खाजाको व्यवस्था	जना	८४४	८५०	८६०	८९०	९००	४३४४	८८६२
९	बालविकासका शिक्षकलाई थप पारिश्रमिक तथा प्रोत्साहन अनुदान प्रदान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
१०	खेल सामग्रीसहितको बाल उद्यानको व्यवस्था	वटा		१	१	१		३	७
११	बालविकासका शिक्षकलाई उत्कृष्ट बालविकास केन्द्रको अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था	शिक्षक		३३				३३	६६
१२	शिक्षण सामग्री, डिजिटल सिकाइ सामग्रीका लागि प्रति इकाइ लागत अनुदान	विद्यार्थी	८४४	८५०	८६०	८९०	९००	४३४४	८८६२
१३	सहयोगि शिक्षकको पारिश्रिक	शिक्षक	८	८	८	८	८	४०	८०

प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको आवश्यक बजेट

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	बालमैत्री, समावेशी भौतिक संरचना निर्माण गर्ने	०	१००	११०	१२१	१३३	४६४	१०४४
२	बालविकास केन्द्रको नक्साङ्कन एवम् केन्द्र थपघट र पुनर्वितरण	०	०	०	०	०	०	०
३	बालविकास र शिक्षाका मापदण्डहरूको प्रबोधीकरण	०	५३	०	०	०	५३	११८
४	न्यूनतम मापदण्डअनुसार सुरक्षित, बालमैत्री तथा अपाङ्गतामैत्री शौचालय, खेल सामग्री र	१००	१५०	२५०	२५०	२५०	१०००	२२५०

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

	खेलमैदानसहितको बालविकासका कक्षाकोठाको व्यवस्था							
५	एक वडा एक नमुना बालविकास केन्द्र विकास	०	१००	०	११०	०	२१०	४७३
६	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	०	२२५	२४८	०	०	४७३	१०६३
७	बालविकास केन्द्रका शिक्षकको क्षमता विकास	०	२४	२६			५०	१११
८	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाका बालबालिकलाई दिवा खाजाको व्यवस्था	०	०	०	०	०	०	०
९	बालविकासका शिक्षकलाई थप पारिश्रमिक तथा प्रोत्साहन अनुदान प्रदान	२१४५	२३६०	२५९५	२८५५	३१४०	१३०९५	२९४६५
१०	खेल सामग्रीसहितको बाल उद्यानको व्यवस्था	०	२५	२५	२५	०	७५	१६९
११	बालविकासका शिक्षकलाई उत्कृष्ट बालविकास केन्द्रको अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था	०	१००	०	०	०	१००	२२५
१२	शिक्षण सामग्री, डिजिटल सिकाइ सामग्रीका लागि प्रति इकाइ लागत अनुदान	८४	८५	८६	८९	९०	४३४	९७७
१३	सहयोगि शिक्षकको पारिश्रिक	१५६०	१७१६	१८८८	२०७६	२२८४	९५२४	२१४२९
जम्मा		३८८९	४९३७	५२२७	५५२६	५८९८	२५४७७	५७३२४

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.२.१ परिचय

प्रारम्भिक बाल शिक्षादेखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षालाई आधारभूत शिक्षा भनिन्छ । आधारभूत शिक्षाले बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास, गुणस्तरीय जीवनयापन, सामाजिक समायोजनमा सहयोग तथा माध्यमिक शिक्षामा प्रवेशका लागि आधार तयार गर्छ । राजनैतिक दल र गाउँपालिकाले आधारभूत शिक्षालाई विशेष जोड दिएकाले आधारभूत शिक्षामा समतामूलक पहुँच पुर्याई गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु गाउँपालिकाको दायित्वभित्र पर्छ । यसैगरी, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५ ले आधारभूत तहसम्मको शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व र तत्सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था मिलाउने जिम्मेवारी नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको हुने र आधारभूत शिक्षा उमेर समूहका बालबालिकालाई विद्यालय पठाउनु प्रत्येक नागरिकको कर्तव्य हुने छ भन्ने उल्लेख गरेको छ ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

आधारभूत शिक्षाले विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षाका माध्यमद्वारा बालबालिकामा अन्तर्निहित प्रतिभाको विकास गर्ने यसको मूल उद्देश्य राष्ट्रप्रेम र लोकतन्त्रमा विश्वास गरी राष्ट्रियको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने, अधिकार र कर्तव्यप्रति सचेत स्वतन्त्रताको सम्मान गर्ने, सामाजिक र प्राकृतिक वातावरणप्रति सचेत भई मानवीय मुल्य र मान्यता अनुकुल व्यवहार गर्ने कर्तव्यनिष्ठ नागरिक उत्पादन गर्ने हो। यस तहको शिक्षा ग्रहण गरिसकेका बालबालिकाहरु विचार दैनिक जीवनमा आईपर्ने व्यवहारिक समस्या समाधान गर्न सक्षम, स्वालम्बी, परिश्रमी, वैज्ञानिक सुझबुझ भएका, स्वास्थ्यप्रति नैतिकवान हुने उद्धेश्य राखिएको छ।

३.२.२ वर्तमान अवस्था

यस तलकोट गाउँपालिकाभित्र आधारभूत तह सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयहरू २६ वटा रहेको छ। जस मध्ये कक्षा १ देखि ५ सम्म २३ र कक्षा १ देखि ८ सम्म ३ आधारभूत विद्यालयहरु रहेको छ। सामुदायिक विद्यालयको आधारभूत तह (१-५) मा कार्यरत शिक्षकको सङ्ख्या ७४ रहेको जसमा राहतका २६ र गाउँपालिकाको आन्तरिक श्रोतबाट ३२ जना रहेका छन। आधारभूत तह (६-८) मा कार्यरत शिक्षकको सङ्ख्या १४ रहेको जसमा राहतका ८ र गाउँपालिकाको आन्तरिक श्रोतबाट १६ जना रहेका छन। आधारभूत तह सामुदायिक विद्यालयमा छात्रा १६४३ र छात्र १६३२ गरी जम्मा ३२७५ दलित र जनजाति तर्फ क्रमश: जम्मा ५७४ र ११ जना विद्यार्थी अध्ययनरत छन। कक्षागत विद्यार्थी विविरण तालिकामा राखिएको छ।

आधारभूतमा विद्यार्थी विवरण

कक्षा	जम्मा विधार्थि			दलित			जनजाति		
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	२८९	२८१	५७०	६१	३८	९९	०	१	१
२	१८४	१८३	३६७	३९	३३	७२	१	०	१
३	२१३	२०८	४२१	४०	३२	७२			
४	२२५	२०३	४२८	३२	३६	६८			
५	२०१	१९०	३९१	३०	४२	७२	१	२	३
कक्षा १-५	११९२	१०६५	२१७७	२०२	१८१	३८३	२	३	५
६	१७५	१६२	३३७	२८	२७	५५	२	२	४
७	१७३	१९०	३६३	२३	३८	६१	१	०	१
८	१८३	२१५	३९८	३१	४४	७५	०	१	१
कक्षा ६- ८	५३१	५६७	१०९८	८२	१०९	१९१	३	३	६
जम्मा	१६४३	१६३२	३२७५	२८४	२९०	५७४	५	६	११

(स्रोत शिक्षा तथा मानव श्रोत विकास केन्द्र Flash Report I २०७९)

आधारभूत तह (कक्षा १-५) को सहजै देखिने भर्नादर १४५ % र खुद भर्नादर ९६ % रहेको छ भने आधारभूत तह (कक्षा १-८) को सहजै देखिने भर्नादर १२४.५% र खुद भर्नादर ९५.४% रहेको छ। यहाँ खुद भर्नादर वढी देखिनुको कारण ढिलो उमेरमा विद्यालय भर्ना गर्नु हो। आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा लैङ्गिक अनुपात १.०४ रहेको छ भने आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा लैङ्गिक अनुपात १.०१ रहेको छ। अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सङ्ख्या पनि आधारभूत तहमा उल्लेख्य देखिन्छ। सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको शैक्षिक वर्ष २०७९ को औसत सिकाइ उपलब्धि मध्यमस्तरको रहेको छ।

आधारभूत शिक्षामा पनि धेरै समस्याहरू रहेका छन्। विद्यालयमा न्यूनतम् सङ्ख्यामा पनि शिक्षकको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, विद्यालयमा कक्षाकोठा, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान अपुग हुनु, अधिकांश विद्यालयमा अहिले पनि परम्परागत शिक्षण पद्धतिको उपयोग हुनु, उपलब्धिस्तर न्यून हुनु, अझै पनि विद्यालय उमेरका केही बालबालिका विद्यालयभन्दा बाहिरै हुनु, विद्यालय छाड्ने दर र कक्षा दोहोर्‍याउने दर सून्यमा झार्न नसक्नु, भौगोलिक विकटताको कारण कक्षा ६ देखि ८ को विद्यार्थीहरुलाई आते जाते करिव दुइ देखि ३ घण्टाको पैदल दुरीको हिडाइ गर्नु पर्ने जस्ता सम्मस्या विद्यमान रहेका छन। त्यसै प्रकार आधारभूत विद्यालय जाने उमेर समुहका ५१ जना बालबालिका विभिन्न अपाङ्गता रहेका जसमा शारीरिक अपाङ्गता २४, न्यून दृष्टी भएका

२, दृष्टी विहिन ६, बहिरा ६, बहिरा र अन्धा ३, बोली दोष ४, अटिज्म १, बहु अपाङ्गता ५ जना रहेका छन। विद्यमान अपाङ्गता देखिएका बालबालिकाहरुको लागि अपाङ्गता अनुकुल विद्यालय स्थापना गरी अनिवार्य आधारभूत शिक्षा उपलब्ध गराउनु पनि चुनौती पुर्ण छ।

अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षालाई पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गर्नु, विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा ल्याउनु, टिकाउनु र गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नु, सार्वजनिक शिक्षा प्रति अभिभावकलाई आकर्षित गरी विश्वास कायम राख्नु तलकोट गाउँपालिकाको शिक्षाका प्रमुख चुनौतीहरू हुन्।

३.२.३ उद्देश्य

आधारभूत शिक्षाका उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम छन् :

१. बालबालिकाहरुमा भएको प्रतिभा, रुची तथा क्षमताको पहिचान गरी पथपर्दशन गर्नु,
२. आधारभूत तह उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्नु,
३. आधारभूत तहको शिक्षालाई निःशुल्क, अनिवार्य, गुणस्तरीय र समावेशी बनाउनु,
४. सबै बालबालिकहरूले आधारभूत तह पूरा गरेको सुनिश्चित गर्नु,
५. शिक्षकलाई उत्प्रेरित गरी नविनतम शैक्षिक प्रविधिहरुको प्रयोगमा सक्षम वनाउनु,
६. आधारभूत तहका सबै बालबालकाको सिकाइ उपलब्धिमा उल्लेख्य सुधार गर्नु,
७. विद्यार्थी विद्यार्थी विच सिकाइ आदान प्रदान गरी सिकाइलाई गुणस्तरीयता प्रदान गर्नु।

३.२.४ रणनीतिहरू

योजनाका उद्देश्य हासिल गर्न देहायका रणनीतिहरू अबलम्बन गरिने छ:

१ कक्षा कोठा भित्र तथा वाहिर औपचरिक तथा अनौपचारिक विधिहरुको माध्यमबाट व्यक्तिको प्रतिभा पहिचान तथा प्रष्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्नको लागि मानब संसाधनलाई सक्षम बनाइने छ,

२ नक्साङ्कन गरी विद्यालयको समायोजन तथा पुनर्वितरण गर्ने,

३ बाध्यकारी कानुनको निर्माण गरी आधारभूत तहका सबै बालबालिकालाई विद्यालयको पहुँच सुनिश्चित गर्ने,

४ गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधासँग जोडेर तथा प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रममार्फत् आधारभूत तहमा विद्यालय छाड्ने दरलाई सून्यमा झार्ने,

५ बालबालिकाको सिकाइका लागि शिक्षकलाई प्रधानाध्यापकप्रति र प्रधानाध्यापकलाई गाउँपालिकाप्रति जवाफदेही बनाउने,

६ सिकाइमा भाषाका कारणले कठिनाइ भएका बालबालिकाका लागि बहुभाषिक शिक्षण गर्ने,

७ आधारभूत तह उमेरका बालबालिका विद्यालय वाहिर नरहेको सुनिश्चितताका लागि वडा शिक्षा समितिलाई जिम्मेवार बनाउने र अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा सुनिश्चित वडा घोषणा गर्दै जाने,

८ नियमित विद्यालयमा जानै नसक्ने समूहका बालबालिकाका लागि सिकाइको वैकल्पिक व्यवस्था गरी सिकाइ परीक्षण र प्रमाणीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने,

९ विद्यालयमा बालबालिकाको पहुँच एवम् नियमितता बढाउन विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

१० शिक्षण गर्दा सिकाइ सामग्रीको उपयोग गर्न मिल्ने पाठमा अनिवार्य सिकाइ सामग्री प्रयोग गर्ने संस्कारको विकास गर्ने, सिकाइ सामग्री विद्यार्थीका हातहातमा पुऱ्याउने रणनीति अवलम्बन गर्ने,

११ विद्यार्थीहरूले कक्षाकोठामा सिकेका विषयवस्तुहरूलाई कक्षाकोठा तथा बाहिर अन्य सहपाठी विद्यार्थीहरूलाई एक आपसमा आदान प्रदान गर्ने वातावारण वनाइने छ।

३.२.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धिः

अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा सतप्रतिशत बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित भई गुणस्तर अभिवृद्धि भएको हुने छ।

प्रमुख नतिजाः

१. उमेर समूहका सतप्रतिशत बालबालिका विद्यालयमा भर्ना भई आधारभूत तहको शिक्षा पूरा गर्ने छन्।

२. विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धिमा उल्लेख्य सुधार हुने छ।

३. विद्यालयमा विषयगत शिक्षकको व्यवस्थामा सुधार हुने छ।

४. बालबालिकाको सिकाइका लागि सरोकारवालाहरूको जवाफदेहिता बढ्ने छ।

५. सबै वडाहरू अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा सुनिश्चित वडा घोषणा हुने छन्।

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण

क.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	आधारभूत तहका बालबालिकालाई विद्यालयमा अनिवार्य भर्ना र निरन्तरताका लागि नीति निर्माण एवम् कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
२	विद्यार्थी अन्तर्निहित प्रतिभा पहिचान	विद्यार्थी	३२७५	३२९०	३३०५	३३२०	३३३५	१६५२५	३३०५०
३	बुक कर्नरको व्यवस्था	विद्यार्थी		३२९०	३३०५	३३२०	३३३५	१६५२५	३३०५०
४	नविन प्रविधिको स्थापना (Computer, Smart Board, cctv camera, Internet, etc.)	विद्यालय		१	१	१	१	४	८
५	बैकल्पिक उर्जा स्थापना	विद्यालय		१	१	१	१	४	८
६	सिकाइ सामग्री निर्माण एवम् प्रयोगसम्बन्धी कार्यशाला सञ्चालन	शिक्षक	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	२५०
७	बालबालिकाका लागि राष्ट्रिय प्रारम्भिक कक्षा पढाइ कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
८	बालबालिकाका लागि पढाइ उत्सव तथा प्रतियोगिता सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
९	आधारभूत तहका बालबालिका विद्यालय	वडा			१	१	१	३	७

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
	वाहिर नरहेको वडा घोषणा								
१०	विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम	विद्यार्थि	४१७	४१७	४१७	४१७	४१७	२०८५	४१७०
११	आधारभूत तह (१-५) अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन	विद्यालय	२३	२३	२३	२३	२३	११५	२३०
१२	आधारभूत तह (६-८) अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन	विद्यालय	३	३	३	३	३	१५	३०
१३	स्थानीय पाठ्यक्रम अद्यावधिक	वटा	८			८		१६	३२
१४	सिकाइ उपलब्धी परीक्षण तथा विश्लेषण	गा.पा.	१	१	१	१	१	५	१०

आधारभूत शिक्षाको आवश्यक बजेट

क.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	आधारभूत तहका बालबालिकालाई विद्यालयमा अनिवार्य भर्ना र निरन्तरताका लागि नीति निर्माण एवम् कार्यान्वयन	१००					१००	२२५
२	विद्यार्थी अन्तर्निहित प्रतिभा पहिचान	१६४	१८०	१९८	२१८	२४०	१०००	२२४९
३	बुक कर्नरको व्यवस्था		६५५	७२१	७९३	८७२	३०४१	६८४२
४	नविन प्रविधिको स्थापना(Computer, Smart Board, cctv camera, Internet, etc.)		२००	२२०	२४२	२६६	९२८	२०८८
५	बैकल्पिक उर्जा स्थापना		१५०	१६५	१८२	२००	२२०	४९४
६	सिकाइ सामग्री निर्माण एवम् प्रयोगसम्बन्धी कार्यशाला सञ्चालन	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	४१२
७	बालबालिकाका लागि राष्ट्रिय प्रारम्भिक कक्षा पढाइ कार्यक्रम सञ्चालन		०				०	०
८	बालबालिकाका लागि पढाइ उत्सव तथा प्रतियोगिता सञ्चालन	१००	११[illegible]	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
९	आधारभूत तहका बालबालिका विद्यालय वाहिर नरहेको वडा घोषणा				१००	११०	१२१	३३१	७४५
१०	विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम		१२५१	१३७६	१५१४	१६६५	१८३२	७६३७	१७१८४
११	आधारभूत तह (१-५) अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन		२३०	२५३	२७८	३०६	३३७	१४०४	३१५९
१२	आधारभूत तह (६-८) अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन		४५	५०	४५	४५	४५	२३०	५१६
१३	स्थानीय पाठ्यक्रम अद्यावधिक		२००			२२०		४२०	९४५
१४	सिकाइ उपलब्धी परीक्षण तथा विश्लेषण		१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
	जम्मा		२१२०	३११७	३५१९	४०८७	४२४९	१६६१५	३७३८३

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३.३.१ परिचय

आधारभूत शिक्षा प्राप्त गरिसकेका बालबालिकाका लागि कक्षा ९ देखि कक्षा १२ सम्म दिइने शिक्षालाई माध्यमिक शिक्षा भनिन्छ । यस तहको शिक्षाले मानवीय मूल्यका साथै भाषा, कला, संस्कृति, विज्ञान र प्रविधि क्षेत्रमा आधारभूत मूल्य मान्यताको ज्ञान, सिप, दृष्टिकोण तथा व्यवहारहरू आर्जन गरेका सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राख्दछ । यो तहको शिक्षा कामको संसारमा प्रवेश गर्न सक्ने सिपसहितको नागरिक विकास गर्ने शिक्षा पनि हो । यस तहको शिक्षाले उच्च शिक्षाका लागि आधार पनि तयार गर्छ । माध्यमिक तहको शिक्षा साधारण धार, संस्कृत धार र प्राविधिक धारको हुने व्यवस्था गरिएको छ ।

नेपालको संविधानले माध्यमिक तहको शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने हकका रूपमा व्यवस्था गरेको छ । माध्यमिक तहको शिक्षाका लागि सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार जिम्मेवार हुने गरी तिनै सरकारको साझा सूचिमा राखेको छ तर पनि व्यवस्थापनको जिम्मेवारी भने स्थानीय सरकारलाई सुम्पेको अवस्था छ ।

३.३.२ वर्तमान अवस्था

यस तलकोट गाउँपालिकामा ४ वटा माध्यमिक विद्यालयहरू रहेका छन् । यसमध्येमा एउटा माध्यमिक विद्यालयमा पशु विज्ञान विषयको प्राविधिक धार पनि सञ्चालनमा रहेको छ । २ वटा विद्यालयहरूमा कक्षा १२ सम्मको पठनपाठन हुन्छ । यस गाउँपालका भित्रका सामुदायिक विद्यालयमा ९९७ जना विद्यार्थीहरु माध्यमिक तहमा अध्ययन गरिरहेका छन् । माध्यमिक तहमा

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

अध्ययन गर्ने छात्र र छात्राहरू क्रमशः ४६% र ५४.६% रहेका छन्। यस तहको सहजै देखिने भर्नादर ८६.३% र खुद भर्नादर ६०.२% रहेको छ। यस तहको लैङ्गिक अनुपात १.१७ रहेको छ। [illegible] विद्यार्थी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ।

विद्यार्थि विवरण

क्रस	तह	जम्मा विद्यार्थि			दलित			जनजाति		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	९ - १०	३५८	२८३	६४१	५०	३९	८९	२	१	३
२	११ - १२	१८०	१७६	३५६	२२	२४	४६	१	०	१
जम्मा		५३८	४५९	९९७	६४०	६४३	१२८३	१३	१३	२६

माध्यमिक तहको कक्षा ९ र १० का विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धि मध्यमस्तरको रहेको छ। कक्षा दोहोर्‍याउने दर यस तहमा पनि उल्लेख्य देखिन्छ। कक्षा दोहोर्‍याउने दर ९-१० मा २५.६ % र ११-१२ मा ३३.४ % रहेको छ जुन बढी नै मान्नुपर्छ।

यहाँका सामुदायिक विद्यालयमा माध्यमिक तहमा अध्यापन गर्ने शिक्षकको सङ्ख्या १२ र गाउँपालिकमाको आन्तरिक श्रोतबाट ५ जना गरी जम्मा १७ जना कार्यरत रहेका छन। सामुदायिक विद्यालयको माध्यमिक तहमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १:८३ रहेको छ भने गा.पा.को आन्तरिक श्रोतको समेत गणना गर्दा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १:५९। विषययगत शिक्षकहरू सबै विद्यालयमा पुर्‍याउन सकेको अवस्था छैन। शिक्षा नियमावली २०५९ अनुसार यस जिल्लामा प्रति कक्षा ४० विद्यार्थीको आधारमा हिसाब गर्दा माध्यमिक तहमा २५ जना शिक्षकको आवश्यकता रहेकोमा यस गा. पा.मा १३ जना शिक्षकको थप आवश्यकता छ। यस गा.पा.मा आवश्यक पर्ने माध्यमिक तहमा थप शिक्षकहरुको लागि संघीय सरकार संग पहल गर्नु पर्ने र संघीय सरकारबाट शिक्षक व्यवस्थापन नभए सम्म गा.पा.ले आफ्नो आन्तरिक श्रोतबाट शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुन्छ।

माध्यमिक शिक्षाका धेरै समास्याहरू रहेका छन्। शिक्षक विद्यार्थी अनुपात उच्च हुनु, भवन अप्रयाप्त हुनु अप्रयाप्त हुनु, विषययगत शिक्षकहरू सबै विद्यालयमा पुर्‍याउन नसकिनु, कक्षाकोठाहरुको अभाव, विषयगत प्रयोगशाला स्थापित नहुनु, खेलमैदान लगायतका भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्न नसकिनु, विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि अपेक्षाकृतरूपमा वृद्धि हुन नसक्नु, माध्यमिक तहको शिक्षा पूर्णरूपमा निःशुल्क गर्न नसक्नु, प्राविधिक शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्न नसक्नु, परम्परागत शिक्षण ढाँचामा अपेक्षाकृत सुधार गर्न नसकिनु लगायतका समस्याहरू यहाँको माध्यमिक शिक्षाका प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरू हुन्।

३.३.३ उद्देश्य

माध्यमिक शिक्षाका उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन् :

१. बालबालिकाहरुमा भएको प्रतिभा, रुची तथा क्षमताको पहिचान गरी पथपर्दशन गर्नु,

२. माध्यमिक शिक्षामा बालबालिकाको समतामूलक पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्नु।

३. माध्यमिक शिक्षालाई समावेशी, बालमैत्री र निःशुल्क बनाउनु।

४. माध्यमिक शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार गर्नु।

५. सबै बालबालिकामा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल हुने अवस्था सुनिश्चित गर्नु।

६. विद्यालय शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय पक्षमा सुधार ल्याउनु।

७. विद्यार्थी विद्यार्थी विच सिकाइ आदान प्रदान गरी सिकाइलाई गुणस्तरीयता प्रदान गर्नु।

३.३.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्य हासिल गर्न देहायका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ :

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

१. कक्षा कोठा भित्र तथा बाहिर औपचारिक तथा अनौपचारिक विधिहरूको माध्यमबाट व्यक्तिको प्रतिभा विकास तथा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्नको लागि मानब संसाधनलाई सक्षम बनाइने छ,

२. विद्यार्थीलाई विद्यालयमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

३. विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाका लागि वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

४. विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने।

५. विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर बढाउन र कक्षा दोहोर्‍याउने दर सून्यमा झार्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

६. शिक्षण सिकाइमा सूचना प्रविधिको उपयोग गरी शिक्षकमा शिक्षण गर्ने दक्षता अभिवृद्धि गर्न तालिमका साथसाथै स्वसिकाइ र सहयोगात्मक सिकाइका तरिकालाई बढावा दिने।

७. स्थानीय शिक्षक, कर्मचारी र जनप्रतिनिधिहरूले आफ्ना छोराछोरीलाई सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना गर्न नीतिगत निर्णय गरी कार्यान्वयन गर्ने।

८. नवितम प्रविधिको स्थापना तथा विषयगत प्रयोगशालाको विकास र विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोग गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने।

९. नियमित मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने।

१०.विषयगत प्रयोगशाला र विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधिको उपयोग गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने

११. STEAM Education लाई सिकाइ रणनीतिका रूपमा कार्यान्वयन गर्ने।

१२. विद्यार्थीहरुले कक्षाकोठामा सिकेका विषयबस्तुहरुलाई कक्षाकोठा तथा बाहिर अन्य सहपाठी विद्यार्थीहरुलाई एक आपसमा आदान प्रदान गर्ने वातावारण वनाइने छ।

३.३.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धिः

माध्यमिक शिक्षामा कम्तिमा ८० प्रतिशत विद्यार्थीको पहुँच सुनिश्चित भई गुणस्तरमा सुधार भएको हुने छ।

प्रमुख नतिजाः

१. कम्तिमा ८० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको माध्यमिक शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित हुने छ।

२. माध्यमिक तहका सबै विषयको सिकाइ उपलब्धिमा उल्लेख्य वृद्धि हुने छ।

३. सबै विद्यालयमा न्यूनतम मापदण्ड पूरा हुने छ।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	विद्यालय नक्साङ्कन तथा	पटक			१			१	२

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
	समायोजन र पुनर्वितरण								
२	शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको कार्यसम्पादन परीक्षणका सूचक विकास एवम् परीक्षण	पटक	विकास	१	१	१	१	४	९
३	कार्यसम्पादन स्तर उत्कृष्ट भएका प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकलाई प्रोत्साहन प्रदान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
४	विद्यार्थीको नियमितता बढाउन प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
५	योजनबद्ध शिक्षण व्यवस्था	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
६	शिक्षण सिकाइ सामग्री प्रदर्शनी प्रतियोगिता सञ्चालन (हरेक वर्ष १, १ विषयको)	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
७	नविन प्रविधिको स्थापना (Computer, Smart Board, cctv camera, Internet, etc.)	विद्यालय		१	१	१	१	४	४
८	बैकल्पिक उर्जा स्थापना	विद्यालय		१				१	१
९	सिर्जनात्मक तथा नवप्रवर्तनात्मक क्रियाकलापका लागि प्रस्तावका आधारमा प्रोत्साहन अनुदान	विद्यालय		१	१	१	१	४	८
१०	STEAM Education & Pedagogy सम्बन्धमा अभिमुखीकरण कार्यशाला सञ्चालन	समूह		१		१		२	५
११	STEAM Teacher Group गठन गरी STEAM कार्यक्रम कार्यान्वयन	विद्यालय		४		४		८	१६
१२	STEAM मा आधारित परियोजना प्रतियोगिता सञ्चालन (विद्यार्थीका लागि)	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
१३	कार्यमूलक अनुसन्धान सञ्चालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१४	विद्यालयमा सदन, बालक्लब, स्काउट र जुनियर रेडक्रस गठन एवम् व्यवस्थापन	विद्यालय	४	४	४	४	४	२०	४०

क.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१५	सिकाइ उपलब्धी परीक्षण तथा विश्लेषण	विद्यालय	४	४	४	४	४	२०	४०
१६	माध्यमिक तहमा अपुग शिक्षक व्यवस्थापन	शिक्षक	१२	१२	१२	१२	१२	६०	१२०

माध्यमिक शिक्षाको आवश्यक बजेट

क.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	विद्यालय नक्साङ्कन तथा समायोजन र पुनर्वितरण			१००			१००	२२५
२	शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको कार्यसम्पादन परीक्षणका सूचक विकास एवम् परीक्षण	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
३	कार्यसम्पादन स्तर उत्कृष्ट भएका प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकलाई प्रोत्साहन प्रदान	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७
४	विद्यार्थीको नियमितता बढाउन प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	५०	५५	६१	६७	७३	३०५	६८७
५	योजनबद्ध शिक्षण व्यवस्था	०	०	०	०	०	०	०
६	शिक्षण सिकाइ सामग्री प्रदर्शनी प्रतियोगिता सञ्चालन (हरेक वर्ष १, १ विषयको)	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
७	नविन प्रविधिको स्थापना(Computer, Smart Board, cctv camera, Internet, etc.)	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७
८	बैकल्पिक उर्जा स्थापना		२००				२००	४५०
९	सिर्जनात्मक तथा नवप्रवर्तनात्मक क्रियाकलापका लागि प्रस्तावका आधारमा प्रोत्साहन अनुदान		१००	२१०	२३१	२५४	७९५	१७८९
१०	STEAM Education & Pedagogy सम्बन्धमा अभिमुखीकरण कार्यशाला सञ्चालन		५०		६०		११०	२४८
११	STEAM Teacher Group गठन		४००		४४०		८४०	१८९०

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य ०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
	गरी STEAM कार्यक्रम कार्यान्वयन								
१२	STEAM मा आधारित परियोजना प्रतियोगिता सञ्चालन (विद्यार्थीका लागि)		१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
१३	कार्यमूलक अनुसन्धान सञ्चालन		५०	५५	६१	६७	७३	३०५	६८७
१४	विद्यालयमा सदन, बालक्लब, स्काउट र जुनियर रेडक्रस गठन एवम् व्यवस्थापन		१६	१८	१९	२१	२३	९८	२२०
१५	सिकाइ उपलब्धी परीक्षण तथा विश्लेषण		१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
१६	माध्यमिक तहमा अपुग शिक्षक व्यवस्थापन		६८१५	७४९७	८२४७	९०७१	९९७९	४१६०९	९३६२१
	जम्मा		७७३१	९२५५	९६६५	११०२२	११५७४	४९२४७	११०८०५

३.४ पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन

३.४.१ परिचय

बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान, सिप र अनुभवको विस्तृत योजनालाई पाठ्यक्रम भनिन्छ । पाठ्यक्रमले बालबालिकाहरूको सम्पूर्ण शैक्षिक अनुभवलाई समेट्ने प्रयास गर्छ । पाठ्यक्रमका माध्यमबाट प्राप्त शिक्षाले व्यक्तिलाई समाज र विश्व परिवेश अनुकूल समायोजन हुन, रोजगारी प्राप्त गर्न, पेसा व्यावसाय छनोट गरी सञ्चालन गर्न र आर्थिक क्रियाकलापमा सरिक हुन सहयोग प्राप्त हुनुपर्छ ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले विद्यालय शिक्षामा नीतिगत तथा संरचनागत नवीन आयाम समावेश गरी कक्षा १ देखि ३ सम्म एकीकृत पाठ्यक्रम र त्यसमाथि कक्षा १० सम्म सक्षमतामा आधारित तथा कक्षा ११ र १२ मा एकलपथीय पाठ्यक्रम ढाँचा अबलम्बन गर्ने कुरा उल्लेख गरेको छ । मानवीय आवश्यकता, बालबालिकाको रूची, सामाजिक मूल्य मान्यता, समाज र विश्व परिवेशमा विकास भएको ज्ञान, सिप तथा प्रविधि अनुकूल पाठ्यक्रमलाई एउटा गतिशिल र लचिलो प्रक्रियाका रूपमा लिनुपर्ने हुन्छ । स्थानीय आवश्यकता, मूल्य र मान्यताअनुरूपको हुने गरी स्थानीय व्यक्तिहरूको संलग्नतामा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको संयोजन गर्ने जिम्मेवारी वर्तमान नीतिगत दस्तावेजहरूले स्थानीय तहलाई दिएको अवस्था छ भने विद्यालय तहको राष्ट्रिय पाठ्यक्रमलाई कार्यान्वय गराउने जिम्मेवारी पनि स्थानीय तहको नै रहेको छ । स्थानीय पाठ्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्ने क्रममा विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई पनि पाठ्यक्रमको मर्मअनुसार नै सञ्चालन गर्नुपर्छ ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम निर्माणमा सबै सरोकारवालाको संलग्नताको सम्भावना रहँदैन । यसले स्थानीय तहको भाषा, संस्कृति, ज्ञान र सीपलाई पूर्णरूपले समेट्न सम्भव पनि हुँदैन । अतः स्थानीय तहको भाषा तथा संस्कृतिको जगेर्ना गर्न स्थानीय तहको ज्ञान, सीप, प्रविधि र उत्पादनलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा जोड्ने ज्ञान र सीपको विकास गरी आत्मनिर्भर, उत्पादनमुखी, जीवनोपयोगी, व्यावहारिक र दक्ष जनशक्ति तयार गर्नुपर्छ भन्ने मान्यतालाई स्थानीय पाठ्क्रमले जोड दिन्छ ।

कलक बहादुर राकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

गाउँपालिकाको कार्यालय
तल्लाकोट, बाजुरा
सुदूरपश्चिम प्रदेश नेपाल

३.४.२ वर्तमान अवस्था

यस गाउँपालिकाभित्रका विद्यालयहरूमा कक्षा १-३ मा एकीकृत पाठ्यक्रमको अवधारणा अनुरूप विभिन्न विषयका विषयवस्तुहरूलाई साझा विषयक्षेत्रका माध्यमबाट एकीकृत गरिएको छ। यस गाउँपालिकाले स्थानीय विज्ञहरूको मद्दतबाट स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी विद्यालयमार्फत् कार्यान्वयन गरिरहेको छ। यहाँका सबै सामुदायिक विद्यालयले पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा निर्मित पाठ्यपुस्तकको प्रयोग गर्छन् भने शैक्षिक सत्र सुरू हुनासाथ विद्यार्थी भर्ना गरी पाठ्यपुस्तक वितरण गर्ने गरिएको छ। विद्यालयहरूले पाठ्यक्रम र शिक्षक निर्देशिका लाई सन्तोषजनकरूपमा उपयोग गरिरेको देखिदैन।

गाउँपालिकाभित्रका विद्यालयहरूमा नयाँ पाठ्यक्रम अनुसार नै मूल्याङ्कन गर्ने कोशिस भएको देखिन्छ। अन्य विषय क्षेत्रको जस्तै पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कनका पनि धेरै समस्या तथा चुनौतीहरू रहेका छन्। सबै शिक्षकहरूमा पाठ्यक्रम र शिक्षक निर्देशिकाको महत्वलाई बोध गरी उचित प्रयोग गर्न नसक्नु, शिक्षकहरूमा पाठ्यक्रमको उपयोगसम्बन्धी क्षमता विकास गर्न नसक्नु, सबै शिक्षकहरूमा नयाँ पाठ्यक्रमको अभिमुखीकरण गर्न नसक्नु, शिक्षकहरूमा नयाँ पाठ्यक्रम अनुसारको मूल्याङ्कन पद्धतिभन्दा पूरानै पद्धति अनुसरण गर्न सहज मान्ने प्रवृर्ति हुनु, निर्माणात्मकभन्दा पनि निर्णयात्मक मूल्याङ्कन गर्ने संस्कार हुनु आदि गाउँपालिका भित्रका पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कनका प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरू हुन्।

३.४.३ उद्देश्य

पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन विषय क्षेत्रका उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन् :

१. समय सापेक्ष, सान्दर्भिक र गुणस्तर प्राप्तिका लागि पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारीरूपमा प्रयोग गर्नु,
२. निर्माणात्मक, निदानात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन पद्धतिको उचित कार्यान्वयन गर्नु,
३. पाठ्यक्रमलाई प्रविधिसँग सम्बन्धित गराई प्रविधिमैत्री सिपयुक्त जनशक्ति तयार गर्नु,
४. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्नु।

३.४.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्य प्राप्त गर्न देहायका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ।

१. शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोत सामग्री र विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वाध्ययन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्थाको सुनिश्चितता गर्ने।
२. सहपाठी सिकाइका विभिन्न तौर तरिकाको कार्यान्वयन गर्ने।
३. पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि शिक्षकको पेसागत दक्षता अभिवृद्धि गर्ने।
४. शिक्षक सहायता प्रणालीको कार्यान्वयन गर्ने।
५. स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित विद्यार्थी सिकाइ सामग्रीको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने।
६. विद्यार्थीहरूलाई नियमितरूपमा अतिरिक्त क्रियाकलापमा भाग लिन पाउने व्यवस्था मिलाउने।
७. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको वृत्ति विकाससँग आवद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने।
८. निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई शिक्षण सिकाइको अभिन्न अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्ने।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

३.४.४ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप र [illegible]

उपलब्धि:

सिकारूमा ज्ञान, सिप र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन भएको हुने छ ।

प्रमुख नतिजा:

१. पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार हुने छ ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित विद्यार्थी सिकाइ सामग्री विकास भई कार्यान्वयन हुने छ ।

३. सुधारात्मक, निदानात्मक तथा आवधिक मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन भई विद्यार्थीको सिकाइ स्तर बढ्ने छ ।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			१	२	३	४	५	जम्मा	१० वर्ष
१	पाठ्यक्रम अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन	पटक				१		१	१
२	पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि शिक्षक तालिम सञ्चालन	समूह		२			२	४	८
३	स्थानीय पाठ्यपुस्तक वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
४	सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन	विद्यालय	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००
५	स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित विद्यार्थी सिकाइ सामग्री विकास एवम् वितरण	पटक	विकास	वितरण	वितरण	वितरण	वितरण	वितरण	वितरण
८	शिक्षण सिकाइ सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी शिक्षण व्यवस्था	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
९	योजनबद्ध शिक्षण व्यवस्था	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१०	कक्षा १ का विद्यार्थीको कार्य सञ्चयिका तयारी तथा कक्षा २ र ३ को अद्यावधीकरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
११	कक्षा ८ को परीक्षा सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
१२	वर्तमान पाठ्यक्रम बमोजिम विद्यार्थी मूल्याङ्कन सञ्चालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१३	गणित विज्ञान विषयको सिकाइ सामग्री प्रदर्शनी आयोजना (विद्यार्थीका लागि)	पटक		१	१	१	१	४	९
१४	प्रति विद्यार्थी लागतका आधारमा शिक्षण सिकाइ तथा डिजिटल सिकाइ सामग्री व्यवस्थापनका लागि विद्यालयलाई अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ							
			१	२	३	४			१० वर्ष

पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कनको आवश्यक बजेट

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	पाठ्यक्रम अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन				१००		१००	२२५
२	पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि शिक्षक तालिम सञ्चालन		१००			१००	२००	४५०
३	स्थानीय पाठ्यपुस्तक वितरण	३२८	३६०	३९६	४३६	४७९	१९९९	४४९९
४	सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
५	स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित विद्यार्थी सिकाइ सामग्री विकास एवम् वितरण	१५०	१६५	१८२	२००	२२०	९१६	२०६०
७	शिक्षण सिकाइ सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी शिक्षण व्यवस्था	0	0	0	0	0	0	0
८	योजनबद्ध शिक्षण व्यवस्था	0	0	0	0	0	0	0
९	कक्षा १ का विद्यार्थीको कार्य सञ्चयिका तयारी तथा कक्षा २ र ३ को अद्यावधीकरण	0	0	0	0	0	0	0
१०	कक्षा ८ को परीक्षा सञ्चालन	३००	३३०	३६३	३९९	४३९	१८३२	४१२१
११	वर्तमान पाठ्यक्रम बमोजिम विद्यार्थी मूल्याङ्कन सञ्चालन	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	४१२
१२	गणित विज्ञान विषयको सिकाइ सामग्री प्रदर्शनी आयोजना (विद्यार्थीका लागि)		३०	३३	३६	४०	१३९	३१३
१३	प्रति विद्यार्थी लागतका आधारमा शिक्षण सिकाइ तथा डिजिटल सिकाइ सामग्री व्यवस्थापनका लागि विद्यालयलाई अनुदान	१२८	१४१	१५५	१७०	१८७	७८१	१७५७
	जम्मा	१०३५	१२६९	१२८६	१५१४	१६५६	६७६०	१५२११

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

३.५ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

३.५.१ परिचय

बालबालिकाहरूको भावी जीवनलाई दिशा निर्देश गर्न तथा देशको मानवीय पूँजीको विकास गर्न शिक्षकको अहम भूमिका रहेको हुन्छ । सभ्य, सुसंस्कृत तथा शिक्षित समाज निर्माणमा शिक्षकको ठूलो योगदान रहेको हुन्छ, त्यसैले शिक्षकहरूलाई परिवर्तनको संवाहक मानिन्छ । क्षमतावान शिक्षक र गुणस्तरीय शिक्षा एक अर्काका पर्याय हुन् । शिक्षक योग्य, व्यावसायिकरूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिवद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ ।

नेपालमा मुख्यरूपमा विश्वविद्यालयले शिक्षक तयारीको कार्य गर्छन् । केही मात्रमा कक्षा ११ र १२ मार्फत विद्यालयले पनि यो कार्य गर्दै आएका छन् । शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्रको परीक्षा सञ्चालन गरी अध्यापन अनुमति पत्र प्रदान गर्ने, रिक्त दरबन्दीमा शिक्षक पदपूर्तिका लागि परीक्षा सञ्चालन गरी नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने र शिक्षक बढुवासम्बन्धी कार्य शिक्षक सेवा आयोगले र पदस्थापन गर्ने कार्य स्थानीय तहले गर्दै आएका छन् । शिक्षक पेसागत विकासका लागि टिपिडी लगायतका तालिम सञ्चालन गर्ने कार्य प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रले गर्दै आएको छ ।

३.५.२ वर्तमान अवस्था

यस गाउँपालिकामा आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा स्वीकृत दरबन्दी ४८, राहत अनुदान २६ र गाउँपालिका अनुदानबाट ३२ गरी १०६ शिक्षकहरूका लागि विद्यालयमा अनुदान जाने गरेको छ । त्यसैगरी, आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा स्वीकृत दरबन्दी ६, राहत अनुदान ८ र गाउँपालिका अनुदानबाट १६ गरी गरी जम्मा ३० जना शिक्षकको व्यवस्था भै रहेको छ ।

शिक्षक व्यवस्थापन र विकासका पनि प्रशस्तै समस्या तथा चुनौतीहरू रहेका छन् । पाठ्यक्रम भन्दा पनि पाठ्यपुस्तकमा जोड दिनु, कक्षामा आवश्यकतानुसार शैक्षिक सामग्रीको कम प्रयोग हुनु, विद्यालयहरूमा विषय शिक्षकहरूको पर्याप्त दरबन्दी नहुनु, शिक्षकलाई उत्प्रेरित बनाउने खालका कार्यक्रम संचालन नहुनु, आफूले गरेको कामबाट अधिकांश शिक्षकहरू सन्तुष्ट नहुनु, बालबालिकाको सिकाइप्रति शिक्षकहरूलाई जिम्मेवार बनाउन नसकिएको अवस्था छ । कतिपय स्थानमा असजिलो भूगोल र पातलो वस्तीका कारणले विद्यार्थीको सङ्ख्या कम छ । विद्यालयका लागि आवश्यक पर्ने न्यूनतम शिक्षक सङ्ख्या पनि व्यवस्था गर्न सकिएको अवस्था छैन । शिक्षकलाई पेशागत सहयोगको लागि प्रभावकारी सयन्त्र विकास हुन नसक्नु जस्ता समस्या विद्यमान रहेका छन ।

३.५.३ उद्देश्य

योजनामा शिक्षक व्यवस्थापन र विकास क्षेत्रका देहायका उद्देश्य रहेका छन् :

१. मापदण्डबमोजिम विषयगत शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु ।
२. शिक्षकको पेसागत दक्षता अभिवृद्धि गर्नु ।
३. शिक्षण पेसालाई रोजाइको पेसाका रूपमा विकास गर्नु ।

३.५.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्यहरू प्राप्तिका लागि देहायका रणनीतिहरू अबलम्बन गरिने छः

१. बाटोघाटोको राम्रो व्यवस्था भएका स्थानहरूमा वृहद विद्यालय (Big School) स्थापना गरी नजिकका विद्यालयलाई समायोजन गरी विषयगत शिक्षकको दरबन्दी मिलान गर्ने ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

२. कम्तिमा न्यूनतमरूपमा भएपनि विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गर्ने ।

३. शिक्षक पेसागत विकासका उपायहरू खोजी गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

४. प्रधानाध्यापक र शिक्षकहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण साधनहरूको विकास गरी कार्यसम्पादन आवधिकरूपमा परीक्षण गर्ने ।

५. कार्यसम्पादनस्तर उत्कृष्ट रहेका शिक्षकलाई पुरस्कार, सम्मानलगायतका उपायलाई कार्यान्वयन गरी शिक्षण पेसातर्फ आकर्षण बढाउने ।

६. शिक्षकको पेसागत आवश्यकता पहिचान गरी मागमा आधारित पुनर्ताजगी तालिम प्रदान गर्ने ।

७. नतिजालाई सुविधासँग जोडी मेहनतको कदर गर्ने संस्कारको विकास गर्ने ।

३.५.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि:

१. विषयगत शिक्षकको आपूर्तिमा वृद्धि तथा पेसागत दक्षता अभिवृद्धि भई सिकाइमा सुधार भएको हुने छ ।

२. शिक्षण पेसामा आकर्षण बढेको हुने छ ।

मुख्य नतिजाहरू:

१. वृहद विद्यालय (Big School) स्थापना भई विद्यालय समायोजन हुने छन् ।

२. विषयगत शिक्षक नभएका विद्यालयमा विषयगत शिक्षकको आपूर्ति हुने छ ।

३. शिक्षकको पेसागत दक्षतामा अभिवृद्धि हुने छ ।

४. शिक्षण पेसाका प्रतिस्पर्धिहरूको सङ्ख्या वृद्धि हुने छ ।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनका लागि वस्तुनिष्ठ आधार विकास एवम् कार्यान्वयन	पटक		१				१	२
२	नविन प्रविधि तथा विभिन्न क्षेत्र संग सम्वन्धित शिक्षक तालिम	शिक्षक	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००
३	गणित, विज्ञान र अङ्ग्रेजी विषयको विषयगत तालिम	शिक्षक	२४	२४	२४	२४	२४	१२०	२४०
४	पेसागत आवश्यकतामा मागमा आधारित शिक्षकको तालिम सञ्चालन	शिक्षक	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००
६	शिक्षक सहायता प्रणालीलाई अझ प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
७	सरोकारवालाहरूका लागि उत्कृष्ट विद्यालयमा अवलोकन भ्रमण	जना			३५		३५	७०	१४०
८	विषयगत समिति गठन एवम् नियमित छलफल	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
९	कक्षा अवलोकन एवम् पृष्ठपोषण आदान प्रदान	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१०	कार्यमूलक अनुसन्धान सञ्चालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
११	बाटोघाटोको राम्रो व्यवस्था भएका स्थानमा वृहद् विद्यालयको व्यवस्था	विद्यालय				१		१	२
१२	रूचि र क्षमताका आधारमा जिम्मेवारी बाँडफाँड	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

शिक्षक व्यवस्थापन र विकासकको आवश्यक बजेट

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनका लागि वस्तुनिष्ठ आधार विकास एवम् कार्यान्वयन	०	५०	०	०	०	५०	११३
२	नविन प्रविधि तथा विभिन्न क्षेत्र संग सम्वन्धित शिक्षक तालिम	४५	५०	५४	६०	६६	२७५	६१८
३	गणित, विज्ञान र अङ्ग्रेजी विषयको विषयगत तालिम	३६	४०	४४	४८	५३	२२०	४९५
४	पेसागत आवश्यकतामा मागमा आधारित शिक्षकको तालिम सञ्चालन	४५	५०	५४	६०	६६	२७५	६१८
६	शिक्षक सहायता प्रणालीलाई अझ प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन	५०	५५	६१	६७	७३	३०५	६८७

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका

क्र.सं.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
७	सरोकारवालाहरूका लागि उत्कृष्ट विद्यालयमा अवलोकन भ्रमण				२००		२२०	४२०	९४५
८	विषयगत समिति गठन एवम् नियमित छलफल		२५	२८	३०	३३	३७	१५३	३४३
९	कक्षा अवलोकन एवम् पृष्ठपोषण आदान प्रदान		२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७
१०	कार्यमूलक अनुसन्धान सञ्चालन		१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
११	बाटोघाटोको राम्रो व्यवस्था भएका स्थानमा वृहद् विद्यालयको व्यवस्था		०	०	०	२५००		२५००	५६२५
१२	रूचि र क्षमताका आधारमा जिम्मेवारी बाँडफाँड		०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा		५०१	६०१	८०६	३१६७	९५४	६०२९	१३५६४

३.६ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ

३.६.१ परिचय

शिक्षाका विद्वानहरूको भनाइअनुसार सिकाइ औपचारिक, अनौपचारिक र अरितिक तरिकाले हुने गर्छ । यी तिन ओटै तरिकाको समिश्रण नै आजीवन सिकाइ हो । विद्यालय जानुभन्दा अगाडि बालबालिकाले घर परिवारबाटै धेरै कुरा सिक्छन् । विद्यालय जाने उमेर भएपछि विद्यालय भर्ना भई पाठ्यक्रम बमोजिमका धेरै कुराको सिकाइ हुन्छ । विद्यालय शिक्षा पूरा गरेपछि विश्वविद्यालयबाट थप सिकाइ हुन्छ । अनि पेसाको संसारमा रहँदा पनि थप सिकाइको आवश्यकता हुन्छ । पेसा छाडेपछि पनि फरक विषय क्षेत्रको सिकाइ आवश्यक हुन्छ । त्यसैले सिकाइ चितामा पुग्नु अघिसम्म भईरहन्छ । कतिपय बालबालिकाहरू औपचारिक शिक्षा लिनबाट विविध कारणले बञ्चित भएका हुन्छन् । उनीहरूका लागि वैकल्पिक सिकाइको व्यवस्था गर्न आवश्यक हुन्छ । सिकाइका लागि यी सबै व्यवस्था मिलाउनु राज्यको दायित्वभित्र पर्छ ।

३.६.२ वर्तमान अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार जम्मा जनसख्या १०५४३ मध्ये ५ वर्षभन्दा माथिको जनसङ्ख्यामध्ये ७६२७ जना साक्षर र बाँकी २८६० जना निरक्षर रहेका छन् । यसरी हेर्दा ५ वर्षमाथिको जनसङ्ख्याको ७२.३ प्रतिशत जनसङ्ख्या साक्षर हुन आउँछ । अनौपचारिक शिक्षातर्फको तल्लो संस्था सामुदायिक सिकाइ केन्द्र हो । यस गाउँपालिकामा हाल कुनै पनि साक्षरताका कक्षाहरू, वैकल्पिक शिक्षाका कार्यक्रम तथा खुला विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छैनन् । देस विकासका लागि शिक्षा मुख्य पूर्वाधार हो । साक्षर व्यक्तिबाट सिकाइ सहज हुन्छ, त्यसैले बाँकी निरक्षरलाई साक्षर बनाउनु आवश्यक छ । त्यसैगरी, यहाँ अनिवार्य आधारभूत शिक्षाका लागि विद्यालय शिक्षाको अवसर नपाएका र बिचैमा विद्यालय छाडेका बालबालिकाका लागि पनि वैकल्पिक शिक्षाको अवसर दिनु उत्तिकै जरूरी छ ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका पनि सामुदायिक [illegible] छन्। आजीवन सिकाइका अवसरहरूको व्यवस्था मिलाउन नसकिनु, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सङ्ख्या न्यून हुनु र भएका सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको संस्थागत क्षमता विकास गर्न नसकिनु, अझै पनि ५ वर्ष माथिका २८ प्रतिशत जनसङ्ख्या निरक्षर हुनु, निरक्षरहरूको विवरण नहुनु, वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू हाल कार्यान्वयनमा नहुनु, साक्षर व्यक्तिहरू पनि निरन्तर शिक्षाको अभावले गर्दा निरक्षर बन्ने खतरा हुनु आदि यस गाउँपालिकाका प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू हुन्।

३.६.३ उद्देश्य

यस क्षेत्रमा देहायका उद्देश्यहरू रहेका छन् :

१. सबै निरक्षर जनसङ्ख्यालाई साक्षर बनाउनु,
२. अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइको अवसर सुनिश्चित गर्नु,
३. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत समुदायका नागरिकको आवश्कता अनुरूपका सिपमूलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु।

३.६.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्य पूरा गर्न देहायका रणनीतिहरू अबलम्बन गरिने छ :

१. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको समायोजन तथा पुनर्वितरण गरी एक वडा एक सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको व्यवस्था गर्ने।
२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको संस्थागत क्षमता विकास गरी सामुदायिक सिकाइ केन्द्र र अन्य सङ्घसंस्था परिचालन गरी निरक्षरहरूलाई साक्षर बनाउने।
३. साक्षरता, निरन्तर शिक्षा तथा वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमका माध्यमबाट सिकाइ अवसर सुनिश्चित गर्ने।
४. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमा इन्टरनेटसहितको पुस्तकालय र पत्रपत्रिकाको व्यवस्था गरी आजीवन सिकाइ थलोका रूपमा विकास गर्ने।
५. सामुदायिक पुस्तकालय र सामुदायिक सूचना केन्द्रको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई हस्तान्तरण गर्ने।
६. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत विभिन्न आयआर्जन तथा सिपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
७. वैदेशिक रोजगारी, अन्य अनौपचारिक तथा अरितिक तरिकाले सिकेका सिपको पहिचान गरी प्रमाणीकरण गर्ने।

३.६.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धिः सबै नागरिकका लागि साक्षरता शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षा र आजीवन सिकाइको अवसर प्राप्त भएको हुने छ।

प्रमुख नतिजाः

१. एक वडा एक सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना हुने छ।
२. १५ वर्ष माथिका सबै जनसङ्ख्या साक्षर हुने छन्।
३. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था, इन्टरनेटसहितको इ-पुस्तकालय, पत्रपत्रिका, योग शिक्षा लगायतको व्यवस्था हुने छ।
४. औपचारिक शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित वर्गका लागि वैकल्पिक शिक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन हुने छन्।
५. व्यक्तिहरुको आवश्यकताअनुसार विभिन्न किसिमका सिपमूलक तथा आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन हुने छन्।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

६. अनौपचारिक तथा अरितिक सिकाइको परीक्षण र प्रमाणीकरण हुने

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना	वटा				१	१	३	३
२	प्रस्तावनाका आधारमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई अनुदान (निरक्षरहरूको नामावली सङ्कलन, साक्षरता कक्षा सञ्चालन, सिपमूलक एवम् आयमूलक र क्षमता विकाससम्बन्धी लगायतका तालिम सञ्चालनका लागि)	वटा	१	१				२	७
३	पूर्ण साक्षर वडा घोषणा	वडा			१	१	१	३	७
४	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको संस्थागत क्षमता विकास (दक्ष सहजकर्ता, इ-पुस्तकालय, पत्रपत्रिका, कम्प्युटर, योगशाला आदि)	वटा			१	१	१	३	७
५	वैकल्पिक/अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय/ खुला विद्यालय सञ्चालन	विद्यालय					१	१	१
६	सामुदायिक पुस्तकालय र सूचना केन्द्र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई हस्तान्तरण	वटा				सबै		सबै	सबै
७	साक्षरता शिक्षाका लागि सिकाइ सामग्रीको छपाई तथा वितरण	पटक			१	१	१	३	७
८	अनौपचारिक तथा अरितिक सिकाइको दक्षता परीक्षण एवम् प्रमाणीकरण	पटक	१	१	१			३	७
९	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आजीवन सिकाइ थलोका रूपमा विकास	केन्द्र				१	१	२	७
१०	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका समुदाय परिचालकलाई पारिश्रमिक तथा प्रोत्साहन अनुदान व्यवस्था	केन्द्र			१	१	१	३	७

अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको लागि आवश्यक बजेट

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.सं.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना					२००	२२०	४२०	९४५
२	प्रस्तावनाका आधारमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई अनुदान (निरक्षरहरूको नामावली सङ्कलन, साक्षरता कक्षा सञ्चालन, सिपमूलक एवम् आयमूलक र क्षमता विकाससम्बन्धी लगायतका तालिम सञ्चालनका लागि)		२५०	२७५				५२५	११८१
३	पूर्ण साक्षर वडा घोषणा				७५	८३	९१	२४८	५५९
४	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको संस्थागत क्षमता विकास (दक्ष सहजकर्ता, इ-पुस्तकालय, पत्रपत्रिका, कम्प्युटर, योगशाला आदि)				२००	२२०	२४२	६६२	१४९०
५	वैकल्पिक/अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय/ खुला विद्यालय सञ्चालन						300	३००	६७५
६	सामुदायिक पुस्तकालय र सूचना केन्द्र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई हस्तान्तरण							०	०
७	साक्षरता शिक्षाका लागि सिकाइ सामग्रीको छपाई तथा वितरण				१००	११०	१२१	३३१	७४५
८	अनौपचारिक तथा अरितिक सिकाइको दक्षता परीक्षण एवम् प्रमाणीकरण		२५०	२७५	३०३			८२८	१८६२

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.सं.	मुख्य क्रियाकलापहरू		इकाइ						
				०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
९	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आजीवन सिकाइ थलोका रूपमा विकास			१००	११०	१२१	३३१	७४५		
१०	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका समुदाय परिचालकलाई पारिश्रमिक तथा प्रोत्साहन अनुदान व्यवस्था			१९५	२१५	२३६	६४५	१४५२		
	जम्मा	५००	५५०	९७३	९३७	१३३१	४२९०	९६५३		

३.७ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा

३.७.१ परिचय

प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षालाई गरिखाने शिक्षाका रूपमा लिइन्छ। साधारण र प्राविधिक जनशक्तिको उत्पादन सन्तुलित भएमा मात्र विकास सम्भव हुन्छ। विगतमा साधारण शिक्षालाई जोड दिइएता पनि विस्तारै प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिमका क्षेत्रमा जोड दिन थालिएको छ। प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा समावेशी तथा समतामूलक पहुँच र सहभागिता आजको आवश्यकता हो। राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप, २०७६ मा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको तल्लो तहदेखि नै समेट्ने प्रयास गरिएको छ। संयुक्त राष्ट्र संघले सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्ने गरी निर्धारण गरेको दिगो विकास लक्ष्यले पनि प्रत्येक व्यक्तिलाई गरी खाने शिक्षामा समावेशी, समतामूलक र समन्यायिक ढङ्गमा दिने अवसरलाई व्यापक बनाउन जोड दिएको छ। अशिक्षा र गरिवी समृद्धीको चुनौती रहेकोले यसका लागि अबको शिक्षा शिपयुक्त जनशक्ति उत्पादनमा केन्द्रित हुनु पर्दछ।

३.७.२ वर्तमान अवस्था

यस तलकोट गाउँपालिकामा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको क्षेत्रमा उल्लेख्य कार्य भएको देखिदैन। बालबालिकाहरूलाई प्राविधिक ज्ञान र सिप विकासका लागि एउटा प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालनमा रहेको छ। यस विद्यालयमा पशु विज्ञान (Animal Science) विषयको पठनपाठन हुने गरेको छ। प्राविधिक धारतर्फ हाल यस विद्यालयमा देहायको सङ्ख्यामा विद्यार्थीहरूले अध्ययन गरिरहेका छन्।

कक्षा	कक्षा ९	कक्षा १०	कक्षा ११	कक्षा १२
विद्यार्थी सङ्ख्या	४५	४५	४५	४५

प्राविधिक धारतर्फ सबै कक्षामा तोकिएका कोटामा पुर्ण रुपमा विद्यार्थी सख्या भएकोले प्राविधिक शिक्षा तर्फ विद्यार्थीहरुको आकर्षणलाई सहजै तरिकाले वुझ्न सकिन्छ। अरू सिप विकास सम्बन्धी कुनै तालिम सञ्चालन गर्ने संस्थाहरू यहाँ देखिदैन। शिपयुक्त जनशक्तिको तथ्याङ्कको अभावले के कति जनाले शिप हासिल गरेका छन भन्ने बारेमा यकिन हुन सकेको छैन।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

कृषिमा व्यावसायीकरण हुन नसक्नु, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षकको [illegible] कमी, सिपमूलक तालिम प्रदायक संस्था गाउँपालिका भित्र नहुनु, विद्यालयमा प्राविधिक धार तर्फ [illegible] विद्यार्थीलाई टिकाइ राख्न नसकिनु, व्यक्तिहरूमा उद्यमशिलतासम्बन्धी ज्ञान र सोचको कमी, प्राविधिक शिक्षाका लागि पर्याप्त बजेट नहुनु, उत्पादित प्राविधिक जनशक्तिको बजार व्यवस्थापन गर्न नसक्नु लगायत यस गाउँपालिकाका प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका समस्या तथा चुनौतीहरू हुन् ।

३.७.३ उद्देश्य

प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा क्षेत्रमा देहायका उद्देश्य रहेका छन् :

१. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु,
२. कम शुल्कमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक सिप सिक्ने अवसर सिर्जना गर्नु,
३. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासलाई गुणस्तरीय बनाउनु ।

३.७.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्य हासिल गर्न देहायका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ :

१. प्राविधिक शिक्षामा र्सवसाधारणको पहुँच वृद्धि गर्ने ।
२. नक्साङ्कन र सम्भाव्यताका आधारमा फरक फरक विषयका प्राविधिक धारका विद्यालय सञ्चालन गर्ने ।
३. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको गुणस्तर, प्रभावकारिता र पहुँच बढाउनका लागि सरोकारवालहरूसँग समन्वय गर्ने ।
४. परम्परागत पेसा र प्रविधिको स्तरोन्नति गरी आधुनिक वैज्ञानिक प्रविधि सरहको बनाई संरक्षण गर्ने ।
५. विभिन्न छोटो अवधिका सीपमूलक तालिम प्रदान गरी नागरिकको जीवनस्तरमा अभिवृद्धि गर्ने ।
६. विश्व बजारमा खपत हुने प्रतिस्पर्धी प्राविधिक जनशक्ति उत्पादनलाई जोड दिने ।
७. परम्परागत पेसा र प्रविधिको स्तरोन्नति गरी आधुनिक वैज्ञानिक प्रविधि सरहको बनाई संरक्षण गर्ने ।
८. परम्परागत पेसा र प्रविधिको स्तरोन्नति गरी संरक्षण र संबर्धन गर्ने ।

३.७.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि:

प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा पर्याप्त दक्षता हासिल गरी रोजगारी, स्वरोजगारी र जिविकोपार्जनका लागि आधार तयार भएको हुने छ ।

प्रमुख नतिजा:

१. विभिन्न विद्यालयमा फरक फरक विषयका प्राविधिक धारको पढाइ सञ्चालन हुने छ ।
२. इच्छुक बालबालिकाहरूले चाहेको प्राविधिक विषयको अध्ययन गर्ने अवसर प्राप्त गर्ने छन् ।
३. शैक्षिक वेरोजगार कम हुदै जाने छ ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक [illegible]						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपसम्बन्धी नीति तर्जुमा	पटक		१				१	१
२	प्राविधिक धारका थप माध्मिक विद्यालय स्थापना र सञ्चालन	विद्यालय				१		१	२
३	युवाका लागि छोटो अवधिका सिपमूलक तथा क्षमता विकास तालिम सञ्चालन	जना		२०	२०	२०	२०	८०	१८०
४	पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम कार्यान्वयन	विद्यालय	१	१	१	१	१	५	७
५	एक विद्यालय एक करेसावारी कार्यक्रम कार्यान्वयन	विद्यालय	४	५	६	७	९	३०	३०
६	पछाडि परेका वर्गलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपमा सहज पहुँका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको बजेट

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपसम्बन्धी नीति तर्जुमा		७५				७५	१६९
२	प्राविधिक धारका थप माध्मिक विद्यालय स्थापना र सञ्चालन				२०००		२०००	४५००
३	युवाका लागि छोटो अवधिका सिपमूलक तथा क्षमता विकास तालिम सञ्चालन		११०	१२१	१३३	१४६	५११	११४९
४	पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम कार्यान्वयन	५००	५५०	६०५	६६६	७३२	३०५३	६८६८
५	एक विद्यालय एक करेसावारी कार्यक्रम कार्यान्वयन	४८	५०	६०	७०	९०	३१८	७१६
७	पछाडि परेका वर्गलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपमा सहज पहुँका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.सं.	मुख्य क्रियाकलापहरू			भौतिक लक्ष्य					
				०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
जम्मा		७४८	१००५	१०२८	३१३५	१२६१	७१७७	१५१५८	

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

परिच्छेद-चार अन्तरसम्बन्धित विषय तथा क्षेत्रहरू

४.१ शैक्षिक समता र समावेशीकरण

४.१.१ परिचय

शिक्षा पउनु सबै बालबालिकाको नैसर्गिक अधिकार हो। नेपालको संविधान (२०७२) को धारा ३१ ले यो अधिकारलाई स्थापित गरेको छ। सबै वर्ग र क्षेत्रका बालबालिकाको सामाजिक न्याय, पहुँच र प्रतिनिधित्वका लागि समावेशी शिक्षा आजको उपयुक्त र सान्दर्भिक मुद्दा बनेको छ।

समावेशी शिक्षा भन्नाले विभिन्न भाषाभाषी, वर्ग, क्षेत्र र अपाङ्गता भएका बालबालिकाले उनीहरूको सिक्ने गतिअनुसार नजिकैको विद्यालयमा हाँस्दै, खेल्दै भर्ना भई, अरू बालबालिकासँगै उनीहरू सरह सिक्न पाउने वातावरण सिर्जना गर्नु हो। यस पद्धतिले बालकेन्द्रित शिक्षामा जोड दिन्छ।। बालबालिकाको रूची, क्षमता र वैयक्तिक आवश्यकताका आधारमा अरू बालबालिकासँगै उनीहरूलाई सुहाउदो शिक्षा उपलब्ध गराउने कार्य समावेशी शिक्षा हो। अवसर पाएमा सबै बालबालिकाले पढ्न र सिक्न सक्छन् भन्ने मान्यताका साथ समावेशी शिक्षाले अरू थप वहिष्करण हुनबाट जोगाउँछ र समाजका अरू बालबालिकासँगै हुर्कने, बढ्ने, पढ्ने र प्रतिस्पर्धी बन्ने अवसर उपलब्ध गराउने नयाँ उपायहरू सुझाउँछ।

नेपालले सबै नागरिकका लागि शिक्षालाई अधिकारका रूपमा र अपाङ्गता भएका बालबालिकाले अन्य बालबालिकासँगै समान आधारमा समावेशी शिक्षा पाउने अधिकारलाई सुनिश्चितता गर्ने प्रतिवद्धता गरेको छ। त्यसैले आधारभूत तहसम्मको शिक्षा सबै बालबालिकाका लागि निःशुल्क र अनिवार्य तथा माध्यमिक तहको शिक्षा निःशुल्करूपमा प्राप्त गर्न कुनै कारणले कुनै पनि बालबालिका छुट्नु हुँदैन। विद्यालय तहसम्मको शिक्षा व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय तहको भएकोले सङ्घीय र प्रादेशिक सरकारको समन्वय तथा सहयोगमा यो कार्य गर्नुपर्ने हुन्छ।

४.१.२ वर्तमान अवस्था

यस गाउँपालिकाभित्रका कुनै पनि विद्यालयमा जातजाती, लिङ्ग, वर्ग, समुदाय तथा अपाङ्गताका कारणले भर्ना हुने अवसरबाट बञ्चित हुनु परेको गुनासो आएको छैन। छात्राको भर्ना आधारभूत तहमा ५०.१% माध्यमिक तह (९-१०) मा ५६% तथा माध्यमिक तह (११-१२) मा ५०.६% हुनमा लैंगिक दृष्टीकोणमा छात्राको समावेसिकरण उत्तम देखिन्छ। जातिगत हिसाबमा पालिका अन्तर्गत भर्ना भएका विद्यार्थी सख्याको २५% दलित र जनजाति विद्यार्थी .५% रहेको देखिन्छ। यसरी गाउपालिका भित्र समानता र समावेशिकरणको दृष्टीकोणबाट सबै बालवालिका विद्यालयमा भर्ना भएको देखिन्छ तर अपाङ्ग विद्यार्थिहरुको हकमा गाउँपालिका भित्र विद्यालयको भौतिक संरचना अपाङ्गता भएका बालबालिका अनुकूल नरहेको, विद्यालयमा गरिने शिक्षण-सिकाइ तथा अभ्यासलगायतका क्रियाकलाप अपाङ्गता भएका बालबालिका अनुकूल नरहेको, मूलधारका कक्षामा शिक्षकले पढाइरहँदा अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई सहायक शिक्षकमार्फत विषयवस्तुलाई सरलीकरण गर्न नसकिएको तथा धारणात्मक ज्ञान दिन सहायता उपलब्ध गराउने परिपाटी नरहेको, अभिभवकमा आफ्ना बालबालिकाले पनि अन्य बालबालिकाले जस्तै पढ्न, सिक्न र जीवनमा प्रगति गर्न सक्छन् भन्ने विश्वासको कमी रहेको अथवा आशा-आकाङ्क्षा नरहेको देखिन्छ ।शैक्षिक समता र समावेशीकरणका दृष्टिले विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिकाका बालबालिकाहरूको अवस्था सकारात्मक नै छ। हालसम्म यहाँका विद्यालयहरूमा स्रोतकक्षाको व्यवस्था गर्न सकिएको छैन। त्यसैगरी आर्थिक विपन्नता र अपाङ्गताका कारणले कति बालबालिकाहरू विद्यालय वाहिर रहेका छन् एकिन गर्न सकिएको छैन। यी समस्याहरू यस गाउँपालिकामा शैक्षिक समता र समावेशीकरणका प्रमुख समस्याहरू हुन्।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

४.१.३ उद्देश्य

शैक्षिक समता र समावेशीकरण विषय क्षेत्रअन्तगत देहायका उद्देश्य रहेका छन् :

१. अपाङ्गता भएका, जोखिममा परेका, विपन्न वर्ग, द्वन्द्व प्रभावित, जनजाति, दलित, महिला, आर्थिक रूपले विपन्न वर्गहरूलाई शिक्षामा समान पहुँच पुऱ्याउनु।

२. लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धि वृद्धि गरी गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु।

३. समता एवम् समावेशीकरणका मान्यता अनुकूल गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्दै शैक्षिक सुशासनमा सुधार गर्नु।

४. विद्यालयमा कुनै प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाईरहित भएको सुनिश्चित गर्नु।

४.१.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्य प्राप्त गर्न देहायका रणनीतिहरू अबलम्बन गरिने छ :

१. विद्यालयहरूमा लैङ्गिक तथा अपाङ्गता मैत्री भौतिक तथा शैक्षिक वातावरणको विकास गर्ने।

२. अपाङ्गता भएका तथा अन्य लक्षित समूहका बालबालिकाका लागि समतामूलक कार्यक्रमका माध्यमबाट उनीहरूको पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने।

३. दिवा खाजा, छात्रवृत्ति कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्ने र किशोरी लक्षित सेवा तथा तालिमको व्यवस्था गर्ने।

४. कार्यविधि तयार गरी थप छात्रवृत्ति तथा विद्यार्थी लक्षित सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

५. भाषाका कारणले सिकाइमा समस्या भएका वर्ग र कक्षाका लागि बहुभाषिक शिक्षण पद्धतिको अबलम्बन गरी सिकाइमा सुधार गर्ने।

६. चरम आर्थिक कारणले विद्यालयको पहुँच नपुगेका तथा निरन्तरता दिन नसकेका बालबालिकालाई आवश्कताअनुसार झोला, पोशाक तथा सिकाइ सामग्री उपलब्ध गराउने।

७. विद्यालयमा कुनैपनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइरहित बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने।

८. आवश्यकताअनुसार केही विद्यालयमा स्रोतकक्षाको व्यवस्था गर्ने।

९. विद्यालयमा बालमैत्रीपन बढाउन बालक्लब गठन गरी क्रियाशील बनाउने।

१०. गाउँपालिकाले बालबालिकाका लागि विनियोजित रकमको सरोकारवालहरूसँगको छलफलका आधारमा बालबालिकाको हितमा खर्च गर्ने।

४.१.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि:

लक्षित समूहका बालबालिकाको शिक्षामा समावेशी र समतामूलक पहुँच सुनिश्चित भई सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुने छ।

प्रमुख नतिजा:

१. गाउँपालिकाभित्रका दलित, जनजाति, अपाङ्गता भएका बालबालिका, द्वन्द्व प्रभावित, सिमान्तकृत बालबालिकाहरूको शिक्षामा पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित हुने छ।

२. विद्यालयहरूमा बालमैत्रीपनमा सुधार हुने छ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

३. विद्यालयहरूमा अपाङ्गता र लैङ्गिकमैत्री वातावरण सिर्जना

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र. सं.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	विद्यार्थी भर्ना अभियान सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
३	भाषा नीतिको विकास र मातृभाषामा शिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
४	विद्यालय शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित बालबालिकाहरूको कारणसहित अभिलेख तयारी र विद्यालयको पहुँच सुनिश्चितताका लागि सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
५	विद्यालयको बालमैत्रीपनको मूल्याङ्कन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
६	सूचकगतरूपमा विद्यालयमा बालमैत्रीपनमा कमजोर देखिएका क्षेत्रमा सुधार कार्यक्रम सञ्चालन	पटक		१	१	१	१	४	९
७	बालमैत्री वडा घोषणा	वडा				१	१	२	७
८	लैङ्गिक फोकल पर्सनको व्यवस्था	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
९	विद्यालमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चत गर्न यससम्बन्धी शिक्षा तथा संयन्त्र स्थापना	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१०	विद्यार्थी छात्रवृत्ति वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
११	बालकेन्द्रित शिक्षण, बालमैत्री शैक्षणिक वातावरण, शिक्षक विद्यार्थीबीच सुमधुर सम्बन्ध विकास, सिकाइमुखी शिक्षण पद्धित, सम्मानपूर्ण व्यवहार जस्ता उपायहरूको अवलम्बन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१२	अपाङ्गताको प्रकृतिअनुसार उपयुक्त शिक्षाको प्रबन्ध	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
१३	गुनासो पेटिकाको व्यवस्थापन र प्रभावकारी उपयोग	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१५	अपाङ्गताको Screening गरी विद्यार्थीका लागि ह्वील चियर, सेतो लठ्ठी, ब्रेलमा लेखिएको पुस्तक लगायतका सामग्रीको प्रबन्ध कार्यक्रम कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

शैक्षिक समता र समावेशीकरणको बजेट

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	विद्यार्थी भर्ना अभियान सञ्चालन	६०	६६	७३	८०	८८	३६६	८३४
३	भाषा नीतिको विकास र मातृभाषामा शिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	४१२
४	विद्यालय शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित बालबालिकाहरूको कारणसहित अभिलेख तयारी र विद्यालयको पहुँच सुनिश्चितताका लागि सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७
५	विद्यालयको बालमैत्रीपनको मूल्याङ्कन	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	४१२
६	सूचकगतरूपमा विद्यालयमा बालमैत्रीपनमा कमजोर देखिएका क्षेत्रमा सुधार कार्यक्रम सञ्चालन	०	१००	११०	१२१	१३३	४६४	१०४४
७	बालमैत्री वडा घोषणा				५०	५५	१०५	२३६
८	लैङ्गिक फोकल पर्सनको व्यवस्था	सबै	0	0	0	0		
९	विद्यालमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चत गर्न यससम्बन्धी शिक्षा तथा संयन्त्र स्थापना		0	0	0	0	०	०
१०	विद्यार्थी छात्रवृत्ति वितरण	४००	४४०	४८४	५३२	५८६	२४४२	५४९५
११	बालकेन्द्रित शिक्षण, बालमैत्री शैक्षणिक वातावरण, शिक्षक विद्यार्थीबीच सुमधुर सम्बन्ध विकास, सिकाइमुखी शिक्षण पद्धित, सम्मानपूर्ण व्यवहार जस्ता उपायहरूको अवलम्बन	०	0	0	0	0	0	0
१२	अपाङ्गताको प्रकृतिअनुसार	५००	५५०	६०५	६६६	७३२	३०५३	६८६

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
	उपयुक्त शिक्षाको प्रबन्ध								८
१३	गुनासो पेटिकाको व्यवस्थापन र प्रभावकारी उपयोग		0	0	0	0	0	०	०
१५	अपाङ्गताको Screening गरी विद्यार्थीका लागि ह्वील चियर, सेतो लट्ठी, ब्रेलमा लेखिएको पुस्तक लगायतका सामग्रीको प्रबन्ध कार्यक्रम कार्यान्वयन		१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
	जम्मा		१३२०	१५५२	१७०७	१९२८	२१२१	८६२८	१९४१३

४.२ दिवा खाजासहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम

४.२.१ परिचय

बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थाले उनीहरूको विकास र सिकाइलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पारेको हुन्छ । बालबालिकाको राम्रो स्वास्थ्यका लागि सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभ्यास र प्रारम्भिक स्वास्थ्य जाँच तथा स्वास्थ्य सेवाहरू सहजरूपमा उपलब्ध हुनुपर्छ । बालबालिबालिकाले पोषणयुक्त खाना प्राप्त गर्नका लागि विद्यालयमा विताउने तथा आउने जाने समयसमेतलाई गणना गर्दा हुन आउने ७-८ घण्टाको समयको करिब मध्यतिर खाजाको प्रबन्ध हुनु आवश्यक छ । ९, १० वा सोभन्दा बढी उमेरका बालबालिकाका लागि सामान्य सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी अभ्यासका अतिरिक्त छात्राहरूका लागि महिनावारीसम्बन्धी सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सहयोग तथा शिक्षा आवश्यक हुन्छ । विद्यालयमा आधारित स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी कार्यक्रमले विद्यार्थीको भर्ना तथा टिकाउदर बढाउन, नियमित उपस्थित हुन तथा बिचैमा विद्यालय छाड्ने दर घटाउन योगदान गरी सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्न सहयोग गर्छ ।

पोषण र शिक्षाका लागि बालबालिकाहरुमा गरिएको लगानीले मानव पूँजी निर्माण र समग्र अर्थ व्यवस्थामा राम्रो प्रतिफल प्राप्त हुन्छ । बालबालिकाहरुको वृद्धिविकास र सिकाईका लागि पौष्टिक खाना तथा खाजा महत्वपूर्ण हुने कुरा विभिन्न अध्ययनले पुष्टि गरेका छन् । दिवा खाजामा गरेको लगानीलाई मानव पूँजी विकासको दृष्टिले महत्वपूर्ण मानिन्छ । स्वस्थ शरीर र भोकरहित वातावरण बालबालिकाको सिकाइका निम्ति आधारभूत कुरा हुन् । बालबालिकाको शैक्षिक पहुँच, सहभागिता र सिकाइ स्तर अभिवृद्धि गर्न र उनीहरुको स्वास्थ्य तन्दुरूस्त राख्न विश्वका धेरैजसो मुलुकहरूमा विद्यालय खाजा कार्यक्रम सञ्चालन भएको पाइन्छ ।

४.२.२ वर्तमान अवस्था

बालबालिकाको भोक न्यूनीकरण गर्दै उनीहरूको पोषण तथा स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार गरी शैक्षिक पहुँच, सहभागिता, निरन्तरता र सिकाइस्तर अभिवृद्धि गर्ने दीर्घकालीन लक्ष्यका साथ नेपालमा विभिन्न ढाँचाका दिवा खाजा कार्यक्रम आधारभूत तहमा विगत केही दशकदेखि कार्यान्वयनमा रहेको देखिन्छ । "स्वस्थ शरीरमा स्वस्थ मस्तिष्कको निर्माण हुन्छ" भन्ने मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै नेपाल सरकारले देशभरका सबै सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययन गर्ने प्रारम्भिक बालविकास देखि ६ कक्षासम्मका सबै

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

विद्यार्थीका लागि दिवा खाजा व्यवस्थापन गर्ने बजेट विनियोजन [illegible] यस जिल्लामा विश्व खाद्य कार्यक्रमको सहयोगमा शिक्षाको लागि खाद्य कार्यक्रम परियोजनामार्फत विद्यालयमा [illegible] उपलब्ध गराएर सञ्चालन हुँदै आइरहेको छ। यस कार्यक्रममा खाद्य सामग्रीमा प्रति विद्यार्थी चामल ८० ग्राम, दाल २० ग्राम र तेल १० ग्राम र नुन २ ग्राम विद्यालयलाई उपलब्ध गराइन्छ। त्यसबाट विद्यालयले दैनिक दाल, भात वा जाउलो बनाएर विद्यार्थीलाई खाजा खुवाउने गर्दछ। त्यसबाट विद्यालयले दैनिक दाल, भात वा जाउलो बनाएर विद्यार्थीलाई खाजा खुवाउने गर्दछ। विगतमा यसै कार्यक्रम अन्तर्ग पिठो चिनी र तेला प्रदान गरी विद्यर्थीहरूलाई हलुवा पकाएर खुवाउने गरिएकोले यो कार्यक्रम 'हलुवा कार्यक्रम'का नामले पनि प्रसिद्ध छ। कार्यक्रम लागु भएपश्चात विद्यार्थीको भर्नादरमा वृद्धि भएको, विद्यार्थीको कक्षा छाड्ने दरमा कमि , कक्षा दोहोर्याउने दरमा कमि आउनु, शैक्षिक उपलब्धि वृद्धि हुनु , औसत प्राप्तांकमा वृद्धि भइ सामान्यतया दिवाखाजा कार्यक्रमले सिकाइमा सकरात्मक प्रभाव पारेको छ।

४.२.३ उद्देश्य

दिवा खाजासहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमका उद्देश्य देहायअनुसार रहेका छन् :

१. दिवा खाजासँग सम्बन्धीत सेवाहरूमा सुधार गरी प्रत्येक विद्यालयमा बालबालिकालाई स्वस्थकर एवम् पोषणयुक्त पौष्टिक खाजाको सुनिश्चितता गर्नु।

२. स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवाको गुणस्तर वृद्धि गरी बालबालिकाको पोषण, स्वास्थ्य र सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्नु।

४.२.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्य प्राप्तिका लागि देहायका रणनीतिहरू अबलम्बन गरिने छ :

१. स्थानीय उत्पादनमा आधारित वस्तुहरूलाई प्राथमिकता दिएर खाजा व्यवस्थापनलाई सुदृढ गरिनुको साथै अभिभावकको सहयोगमा कक्षा ८ सम्मका बालबालिकाहरूलाई खाजा व्यवस्थापनको पहल गर्ने।

२. दिवा खाजाको व्यवस्थाका लागि विद्यालयहरूलाई विभिन्न सामग्री वितरण गर्ने।

३. हात धुनका लागि साबुन र पानीको उचित प्रबन्ध, छात्राहरूको स्यानीटरी प्याड डिस्पोज गर्ने व्यवस्थासहित विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा छात्र छात्राका लागि अलग अलग शौचालयको व्यवस्था, छात्राहरूका लागि चेन्जिङ् रूमको व्यवस्था, स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था गर्ने।

४. विद्यालय तथा कक्षाकोठाको सरसफाइका साथै सुरक्षाका लागि घेराबारको व्यवस्था गर्ने।

५. बालबालिकहरूको आवधिकरूपमा स्वास्थ्य परीक्षण र जुकाको औषधिको व्यवस्था मिलाउने।

६. विद्यार्थी स्वास्थ्यसहितको हाजिरी रजिष्टरको प्रभावकारी प्रयोग गर्ने।

७. विद्यालयमा प्राथमिक उपचार सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने।

४.२.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि:

विद्यालयमा अध्ययन गर्ने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, मनोसामाजिक कुशलता अभिवृद्धि तथा सिकाइमा सुधारसहित सुरक्षित तथा रमाइलो सिकाइ वातावरणमा पहुँच तथा सहभागिता भएको हुने छ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

प्रमुख नतिजा

१. आधारभूत तहसम्मका बालबालिकाले स्थानीय उत्पादनमा आधारित स्वस्थकर र पौष्टिक खाजा खाने व्यवस्था हुने छ।

२. प्याड डिस्पोज गर्ने व्यवस्थासहित छात्र छात्रालाई विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा अलग अलग शौचालय, हात धुनका लागि सफा पानी र साबुनको व्यवस्था, किशोरीहरूका लागि चेन्जिङ् रूमको व्यवस्था, सफा कक्षाकोठा र घेराबारसहितको विद्यालय हाताको व्यवस्था हुने छ।

३. विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किटको व्यवस्था, बालबालिकाहरूको आवधिकरूपमा नियमित स्वास्थ्य परीक्षणको व्यवस्था, भिटामिन ए र आइरन चक्की, जुकाको औषधी तथा सुक्ष्म पोषण तत्वको व्यवस्था, किशोरीहरूका लागि महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानिटरी प्याडको व्यवस्था हुने छ।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	विद्यालय दिवा खजा कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यार्थी	२५९४	२५९४	२५९४	२५९४	२५९४	१२९७०	२५९४०
२	दिवा खाजाका लागि विद्यालयहरूलाई थप सामग्री प्रदान (भाँडा वर्तन, चुलो आदि)	विद्यालय		४	४	४	४	१६	१२
३	विद्यालायमा शौचालय, पानीको प्रबन्ध, हात धुनका लागि पानी र साबुनको व्यवस्था	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
४	बालबालिकालाई व्यक्तिगत सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी शिक्षा	पटक	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित
५	बालबालिकाका लागि भिटिमन ए, आइरन चक्की, फोलिक एसिड, जुकाको औषधी वितरण	पटक	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित
६	बालबालिकाको आवधिक स्वास्थ्य परीक्षण	पटक	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित
७	स्वास्थ्यसहितको विद्यार्थी हाजिरी रजिष्टरको प्रयोग	पटक	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित

दिवा खाजासहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमको बजेट

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	विद्यालय दिवा खजा कार्यक्रम सञ्चालन	०	०	०	०	०	०	०

कर्नाक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.सं.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
२	किशोरी छात्राका लागि विद्यालयहरूलाई [illegible] सामग्री प्रदान (भाँडा [illegible], चुलो आदि)		०	०	०	०	०	०	०
३	विद्यालयमा शौचालय, पानीको प्रबन्ध, हात धुनका लागि पानी र साबुनको व्यवस्था		६०	६६	७३	८०	८८	३६६	८२४
४	बालबालिकालाई व्यक्तिगत सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी शिक्षा		०	०	०		०	०	०
६	बालबालिकाका लागि भिटिमन ए, आइरन चक्की, फोलिक एसिड, जुकाको औषधी वितरण		६०	६६	७३	८०	८८	३६६	८२४
७	बालबालिकाको आवधिक स्वास्थ्य परीक्षण		०	०	०	०	०	०	०
८	स्वास्थ्यसहितको विद्यार्थी हाजिरी रजिष्टरको प्रयोग		६०	६६	७३	८०	८८	३६६	८२४
	जम्मा		१८०	१९८	२१८	२४०	२६४	१०९९	२४७३

४.३ आपत्कालीन तथा सङ्कटकालिन अवस्थामा शिक्षा

४.३.१ परिचय

युद्ध, द्वन्द्व, महामारी तथा प्राकृतिक प्रकोपको अवस्थामा पनि बालबालिकाको सिक्न पाउने अधिकारलाई संरक्षण गर्दै सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपायसहितका शैक्षिक कार्यक्रमलाई आपत्कालीन तथा सङ्कटकालिन अवस्थामा शिक्षाकोरूपमा लिने गरिन्छ । यसको मुल उद्देश्य विभिन्न कारणले उत्पन्न सङ्कटकालीन अवस्थामा बालबालिकालगायत शिक्षासँग सम्बन्द्ध व्यक्ति, परिवार तथा समुदायको जीवन रक्षा, प्रकोपबाट सिर्जित सङ्कटको व्यवस्थापन, सामाजिक द्वन्द्व तथा हिंसा र दुरूपयोगबाट बालबालिकालाई सुरक्षित राख्नुका साथै समग्र शिक्षाक्षेत्रलाई निर्वाधरूपमा क्रियाशिल हुनेगरी शैक्षिक कार्यक्रमको तयारी तथा सञ्चालन गर्नु हो । यस अवधारणाअन्तर्गत सम्भावित जोखिमको पूर्वतयारी, आपतकालीन अवस्थामा क्षति न्यून हुनेगरी तत्काल प्रतिकार्य गर्ने र आपत्काल पश्चात् क्षतिको पुनर्लाभ गर्ने कार्यढाँचा समेटिने गरिन्छ । आपत्कालीन तथा सङ्कटकालीन अवस्थामा शिक्षाको अवधारणा बाल अधिकारकोरूपमा स्वीकार गरिएको छ ।

वृहत विद्यालय सुरक्षा गुरूयोजना, २०१७ तथा वृहत विद्यालय सुरक्षा कार्यान्वयन कार्यविधि, २०१८ ले विद्यालयको न्यूनतम सुरक्षाका उपायसम्बन्धी क्रियाकलापहरू, शिक्षक र विद्यार्थीलाई मृत्यू र घाइते हुनबाट बचाउने, विपत्पछि विद्यालयलाई निरन्तरता दिन सक्ने वातावरण तयार गर्ने, शिक्षाका माध्यमबाट विपत् जोखिम न्युनीकरण तथा उत्थानशिलता विकास गर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

तिलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

४.३.२ वर्तमान अवस्था

यस पालिकाको भूअवस्थिती तथा भूबनोट यस्तो किसिमको छ कि यहाँ कुनै पनि बेला भूकम्प जानसक्छ । [illegible] परिवर्तनले भूमण्डलिय तापक्रम वृद्धि गर्दा मौसम, बेमौसम अल्प तथा अति वृष्टिले गर्दा बाढीको समस्या पनि बढ्दै [illegible] छ । [illegible] पनि नयाँ भएकाले ठूला पहिरोहरु गएर मानविय क्षतिमा वृद्धि हुँदैछ । प्रत्येक वर्ष तापक्रममा वृद्धि भएर खडेरी, महामारी र भूखमरीको समस्या पनि बढ्दै गैरहेको छ । त्यसैगरी कुनै पनि बेला कुनै पनि प्राकृतिको कोपभाजन हुनसक्छ र आपतकालिन अवस्था सृजना हुनसक्छ भन्ने अनुमान विशेषगरी केही वर्ष देखि गरिएकै हो ।

४.३.३ उद्देश्य

यस विषय क्षेत्रका उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन् :

१. विपत् व्यवस्थापन प्रतिकार्य संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास गर्नु,
२. संभावित विपत्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशिलता प्रणाली विकासका लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु,
३. विपत्को समयमा हुनसक्ने क्षतिलाई न्युनीकरण गर्ने उपायहरूको अभ्यास गराउनु,
४. आपत्कालीन अवस्थामा वैकल्पिक सिकाइका बिधिहरू प्रयोग गरी बालबालिकाको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितता गर्नु ।

४.३.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्यहरू परिपूर्तिका लागि देहायका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ:

१. विपत्को समयमा शिक्षालाई निरन्तरता दिन आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधि तयार गर्ने ।
२. शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपत् वा सङ्कटको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण गर्ने ।
३. सम्भावित प्रकोप तथा विपत्सम्बन्धी पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी तथा अभ्यास गराउने ।
४. शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपत् वा सङ्कटको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण गरी विद्यालयस्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने ।
५. विपत् प्रतिरोधी भौतिक पूर्वाधारको निर्माण तथा पुर्नस्थापना गर्ने ।
६. विपत् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूबीच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीका लागि संयन्त्र बनाउने ।
७. विपत् व्यवस्थापनको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सफल अभ्यासलाई स्थानीयकरण गर्ने ।
८. हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकासका निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने ।
९. गाउँपालिकामा Education Cluster को व्यवस्था गर्ने ।
१०. विपत्को समयमा क्षति न्युनीकरण र पुनर्लाभका लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक, भौतिक, मानवीय स्रोतको म्यापिङ गर्ने ।
११. ReAL Plan को कार्यान्वयन गर्ने ।
१२. विपत् व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

४.३.४ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि:

आपतकालिन अवस्थामा वैकल्पिक सिकाइका विधिहरू प्रयोग गरी बालबालिकाहरूको सिकन पाउने अधिकार सुनिश्चित भएको हुने छ।

प्रमुख नतिजा:

१. गाउँपालिका र विद्यालयहरूमा विपत\ व्यवस्थापन प्रतिकार्य संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास हुने छ।

२. सम्भावित विपत्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशिलता प्रणाली विकासका लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन हुने छ।

३. विपत तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शैक्षिक क्रियाकलापहरू निरन्तररूपमा सञ्चालन हुने छन्।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	विपत् व्यवस्थापन संयन्त्र निर्माण र आवश्यकता अनुसार परिचालन (गाउँपालिका र सबै वडा)	वडा	७	७	७	७	७	७	७
२	विपत् व्यवस्थापन संयन्त्र निर्माण र आवश्यकता अनुसार परिचालन (विद्यालय)	विद्यालय	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३	आपत्कालीन शिक्षा योजना परिमार्जन	पटक		१				१	१
४	विपत् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनर्लाभ तथा उत्थानशिलताका लागि सचेतना कार्यक्रम	विद्यालय		६	६	६	६	२४	३०
५	विद्यालयहरूमा विपत् कोष व्यवस्था	विद्यालय	४	४	४	४	४	२०	३०

आपत्कालीन तथा सङ्कटकालिन अवस्थामा शिक्षाको बजेट

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.सं.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाई	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	[illegible]	[illegible]	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	विपत् व्यवस्थापन संयन्त्र निर्माण र आवश्यकता अनुसार परिचालन (गाउँपालिका र सबै वडा)		२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७
२	विपत् व्यवस्थापन संयन्त्र निर्माण र आवश्यकता अनुसार परिचालन (विद्यालय)		२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७
३	आपत्कालीन शिक्षा योजना परिमार्जन			१००				१००	२२५
४	विपत् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनर्लाभ तथा उत्थानशिलताका लागि सचेतना कार्यक्रम			२००	२२०	२४२	२६६	९२८	२०८८
५	विद्यालयहरूमा विपत् कोष व्यवस्था		४००	४४०	४८४	५३२	५८६	२४४२	५४९५
	जम्मा		८००	११८०	११८८	१३०७	१४३७	५९१२	१३३०३

४.४ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास

४.४.१ परिचय

विद्यार्थीले विद्यालयमा सुरक्षित महसुस गर्नुपर्छ । यसका लागि सुरक्षित विद्यालय हुनु आवश्यक छ । सुरक्षित विद्यालय हुनका लागि मापदण्डअनुसारको कक्षाकोठा, खेलमैदान, चमेनागृह, शौचालय तथा सफा खानेपानी जस्ता भौतिक पूर्वाधारहरू हुनुपर्छ । सुविधाजनकरूपमा पठनपाठनमा सहभागी हुनको निमित्त प्रारम्भिक बालबाविकास तथा आधारभूत तहका प्रारम्भिक कक्षाका लागि प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्गमिटर र आधारभूत तहका माथिल्ला कक्षा तथा माध्यमिक तहका लागि प्रति विद्यार्थी १ बर्गमिटर बराबरको क्षेत्रफलको मापदण्ड निर्धारण भई अभ्यासमा छ ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, पिउने पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर जस्ता भौतिक पूर्वाधारहरू विपत जोखिममुक्त बनाउँदै सबै विद्यालयलाई सुरक्षित एवम् बालमैत्री, हरित विद्यालयका रूपमा विकास गर्ने लगायतका नीतिगत व्यवस्था गरेको छ ।

४.४.२ वर्तमान अवस्था

यस तलकोट गाउँपालिका अन्तरगतका जम्मा ३० विद्यालयहरूमा जम्मा २६६ वटा कोठाहरू रहेका छन् । तीमध्ये २२८ वटा कोठाहरू कक्षाकोठाका रूपमा उपयोग भएका छन् । त्यसैगरी, प्रअ तथा स्टाफ कक्षका रूपमा ३०, पुस्तकालयका रूपमा ७, प्रयोगशालाका रूपमा ४, भण्डारका रूपमा ३०, अन्य कार्यका लागि ३० उपयोग भई ६३ कक्षाकोठा नपुग देखिन्छ ।

यहाँका २५ वटा विद्यालयमा छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालयको व्यवस्था छ । यहा ६ वटा विद्यालयहरुमा Wash सुविधा सहितको शौचालय ६ वटा रहेको छ । ४५ वटा विद्यालयमा किशोरीहरूका लागि स्यानिटरी प्याड डिस्पोज सहितको

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

शौचालयको व्यवस्था छ । ७ वटा विद्यालयमा छात्रा शौचालय [illegible] विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा छैन । २५ वटा विद्यालयले साबुन पानीको व्यवस्था गरेका छन् । सफा र स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था भएका विद्यालय ५ वटा मात्र छन् । प्रति डेस्क ३ जनाको दरले हिसाब गर्दा जम्मा यहा १४१४ बेन्च तथा डेस्कको आवश्यकता रहेको देखिन्छ तर गाउँपालिका स्थित विद्यालयहरूमा बेन्च १०१४ र डेस्क १०९७ रहेकोमा बेन्च ४०० र डेस्क ३१७ नपुग हुने देखिन्छ ।

अध्ययन कक्ष सहितको पुस्तकालय २ वटा विद्यालयमा रहेको छ भने विज्ञान प्रयोगशाला ६ वटा विद्यालयमा रहेको पाइन्छ । प्रत्येक विद्यालयमा बालविकासको लागि सिकाइ क्षेत्रको व्यवस्था गरिएको छ भने कुनै पनि विद्यालयमा बालविकास केन्द्रका बालबालिकाहरूको लागि छुट्टै खेलमैदानको व्यवस्था गरिएको छैन । जम्मा ३० विद्यालयहरु मध्ये ११ वटा विद्यालयहरुमा घेरबार र १९ वटा विद्यालयहरुमा घेरबार भएको पाइदैन ।

यस विषय क्षेत्रमा पनि समस्याहरू रहेका छन् । विद्यार्थीहरुको लागि शैक्षिक क्रियाकलाप संचालन गर्नको लागि कक्षाकोठाहरू अपुग हुनु, सबै विद्यालयहरूमा छात्राहरूका लागि अलग्गै शौचालयको व्यवस्था नहुनु, अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि अलग्गै अपाङ्ग मैत्री शौचालय नहुनु, ४ वटा विद्यालयमा खानेपानीको व्यवस्था नहुनु, विद्यालयमा स्यानीटरी प्याड डिस्पोज गर्ने व्यवस्थासहितको शौचालयको व्यवस्था नहुनु, धैरै विद्यालयमा खेलमैदान र घेराबारको व्यवस्था नहुनु, यस गाउँपालिकाका विद्यालयहरुका मुख्य समस्याहरू हुन् ।

४.४.३ उद्देश्य

भौतिक पूर्वाधारको क्षेत्रअन्तर्गत देहायका उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ :

१. विद्यालय शिक्षाका लागि मापदण्ड बमोजिम विद्यालयका कक्षाकोठा, शौचालय, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेलमैदान लगायतका भौतिक पूर्वाधार विकास गर्नु ।

२. सबै विद्यालयमा सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्न पूर्वाधार विकास, मर्मत सम्भार तथा प्रवलीकरण गर्नु ।

४.४.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्य प्राप्त गर्न देहायका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ :

१. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको लागत साझेदारीका आधारमा समेत स्रोत व्यव्थापन गरी मापदण्डबमोजिम विद्यालय भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

२. अन्य संघसंस्थाले बनाउने भौतिक पूर्वाधारहरू मापदण्ड बमोजिम भए मात्र स्वीकार गरी बनाउने अनुमति दिने ।

३. विद्यालयलाई सुरक्षित बनाउन आवश्यकताअनुसार प्रबलीकरण तथा पुनर्निर्माण एवम् मर्मत सम्भार गर्ने ।

४. गाउँपालिकाले विद्यालयको माष्टर प्लान तयार गरी सोही बमोजिम विद्यालय भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

४.४.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि:

वालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री, किशोरीमैत्री भौतिक पूर्वाधारहरूको विकास भई विद्यालयको वातावरण सिकाइ अनुकूल भएको हुने छ।

प्रमुख नतिजा:

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

१. विद्यालयहरूमा पर्याप्त भौतिक संरचनाहरू निर्माण एवम् मर्मत हुने छन्।

२. विद्यालयका भौतिक संरचना बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री र सुरक्षित हुने छन्।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	विद्यालय घेरावारको व्यवस्था	विद्यालय			२	४	४	१०	११
२	विद्यालय भवन निर्माण	कक्षाकोठा		२	६	१०	१२	३०	६३
३	वाससहितको शौचालय निर्माण	विद्यालय	१	१	२	३	३	१०	२०
४	खानेपानीको व्यवस्था	विद्यालय			१	१		२	४
५	नयाँ फर्निचर निर्माण (डेस्क तथा वेन्च)	सेट	१०	३०	४०	५०	६०	१९०	४००
७	विद्यालय मर्मत	विद्यालय		१	३	५	६	१५	३०
८	छात्रावासको व्यवस्था	विद्यालय					१	१	२
९	अध्ययन कक्ष सहितको पुस्तकालय	विद्यालय			१	१	१	३	५
१०	विज्ञान प्रयोगशाला व्यवस्था	विद्यालय					१		१
११	विषयगत प्रयोगशालाको व्यवस्था	विद्यालय					१	१	४
१२	विद्यालयको बालमैत्री खेलमैदान निर्माण	विद्यालय	१	२	४	४	४	१५	३०
१३	विद्यालयमा खेल सामग्रीको व्यवस्था	विद्यालय	१	२	२	५	५	१५	३०
१४	अपाङ्गता मैत्री हुने गरी भौतिक संरचना सुधार	पटक			१		१	२	४
१५	बालविकासदेखि कक्षा ३ सम्मका कक्षाकोठा व्यवस्थापन (भुइँ बसाइ, भित्ते लेखन लगायत)	विद्यालय		२	२	५	५	१५	३०
१६	एक विद्यार्थी एक विरूवा कार्यक्रम कार्यान्वयन	विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर

विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकासको बजेट

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	विद्यालय घेरावारको व्यवस्था			६००	१२००	१२००	३०००	६७५०
२	विद्यालय भवन निर्माण		२५००	७५००	१२५००	१५०००	३७५००	८४३७५
३	वाससहितको शौचालय निर्माण	५००	५००	१०००	१५००	१५००	५०००	११२५०
४	खानेपानीको व्यवस्था						०	०
५	नयाँ फर्निचर निर्माण (डेस्क तथा वेन्च)	५०	१५०	२००	२५०	३००	९५०	२१३८

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	भौतिक लक्ष्य						
		[illegible]	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
७	विद्यालय मर्मत		३००	९००	१५००	१८००	४५००	१०१२५
८	छात्रावासको व्यवस्था					२५००	२५००	५६२५
९	अध्ययन कक्ष सहितको पुस्तकालय			१०००	१०००	१०००	३०००	६७५०
१०	विज्ञान प्रयोगशाला व्यवस्था					१०००	१०००	२२५०
११	विषयगत प्रयोगशालाको व्यवस्था					२००	२००	४५०
१२	विद्यालयको बालमैत्री खेलमैदान निर्माण	२००	४००	८००	८००	८००	३०००	६७५०
१३	विद्यालयमा खेल सामग्रीको व्यवस्था	१००	२००	२००	५००	५००	१५००	३३७५
१४	अपाङ्गता मैत्री हुने गरी भौतिक संरचना सुधार			२००		२००	४००	९००
१५	बालविकासदेखि कक्षा ३ सम्मका कक्षाकोठा व्यवस्थापन (भुईँ बसाइ, भित्ते लेखन लगायत)		२००	२००	५००	५००	१४००	३१५०
१६	एक विद्यार्थी एक विरूवा कार्यक्रम कार्यान्वयन	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
	बजेट	९५०	४३६०	१२७२१	१९८८३	२६६४६	६४५६१	१४५२६१

४.५ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

४.५.१ परिचय

सूचना प्रविधिले शिक्षाको क्षेत्रमा विद्यमान रुढीवादी संस्कार र पद्धतिलाई चुनौति दिंदै शिक्षण र सिकाइका नयाँ विधि र मान्यतालाई अभूतपूर्व रुपमा अघि बढाएको छ । शिक्षाका पाठ्यक्रम निर्माणदेखि त्यसको कार्यान्वयन र मूल्यांकनका सम्पूर्ण अवधिमा सूचना तथा प्रविधिको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । शैक्षिक प्रतिष्ठानहरुमा जुनसुकै काम र क्रियाकलापलाई अघि बढाउने हो भने सूचना प्रविधिबिना अघि बढाउने प्रयत्न गरिएमा त्यो अपूर्ण हुन्छ भन्ने मान्यतालाई सबै पक्षले स्वीकार्नुपर्छ । शिक्षा तथा सूचना र सञ्चार प्रविधिबीच गहिरो सम्बन्ध छ । शिक्षामा प्रविधिको प्रयोग आजको शिक्षा प्रणालीभित्रको महत्वपूर्ण अवयवको रुपमा रहन गएको छ । कक्षा कोठामा प्रविधि प्रयोगका कारण हाम्रो परम्परागत पठनपाठनको सिद्धान्तलाई विस्थापित गरी नयाँ अवधारणाको शुरुवात भएको पाइन्छ । इन्टरनेट सेवाले विश्वलाई एउटा सानो गाउँ र प्रत्येक विद्यार्थी तथा शिक्षकलाई एकापसमा जोड्ने सेतुको कार्य गर्छ । विश्वको कुनै एउटा कुनामा बसेर अर्को कुनाको हालखबर तथा ज्ञानका कुरा सहजै हासिल गर्न सकिने र आफ्ना प्रतिक्रियाहरू पनि तुरुन्तै प्रदान गर्न सकिन्छ । यसका कारण शैक्षिक संस्थामा केही आर्थिक बोझ भने अवश्य पर्न सक्छ र शिक्षकले पनि आफूलाई प्राविधिक रूपमा पनि दक्ष बनाउनुपर्ने देखिन्छ । जब हाम्रा शैक्षिक संस्थाहरू प्रविधिमैत्री हुन्छन् तब विद्यार्थीले आवश्यकता अनुसार एकल अथवा समूहमा शैक्षिक क्रियाकलाप गर्नेछन् ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

विश्वमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकासले अत्यन्तै चाँडो फड्को मारेको छ। एकातिर ज्ञान आर्जन गर्न सहज भएको छ भने अर्कोतर्फ शिक्षण सिकाइको विधि तथा तौर तरिकामा आमूल परिवर्तन आएको छ। सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगले सिकाइमा सुधार गर्न, सिकाइलाई सान्दर्भिक बनाउन, सिकाइप्रति विद्यार्थीलाई अभिप्रेरित गर्न र शैक्षिक व्यवस्थापन सुधार गरी सुशासन कायम गर्न सहयोग पुग्दछ। शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सिकाइको साधनका रूपमा प्रयोग गरी सिकाइ सुधार गर्ने, सबैका लागि शिक्षामा समतामूलक पहुँच पुर्‍याउने र शिक्षाको व्यवस्थापकीय तथा शासकीय पद्धतिलाई कुशल र प्रभावकारी बनाई सुशासनको प्रत्याभुतिका लागि सहयोग पुर्याउँछ।

विगतको महामारीले शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगको आवश्यकतालाई थप पुष्टि गरेको छ। विभिन्न प्रकारका विपत् तथा महामारीमा पनि शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिले महत्वपूर्ण सहयोग गर्न सक्दछ। यस्तो अवस्थामा सबैका लागि सहज पहुँच पुग्ने गरी शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास गर्नु आवश्यक भएको छ।

४.५.२ वर्तमान अवस्था

यस गाउँपालिका अन्तर्गतका विद्यालयहरुमा ICT प्रयोगशाला ६ वटा विद्यालयमा, स्मार्टवोर्ड ३ वटा विद्यालयमा, कम्प्यूटर १६ वटा विद्यालयमा रहेको छ। नविनतम प्रविधिबाट शिक्षण सिकाइ गर्नको लागि डेस्कटप/ल्यापटप कम्प्युटर, प्रिन्टर, स्क्यानर,प्रोजेक्टर, समार्ट बोर्ड,इन्टरनेट, तथा डाटाको आवश्यकता पर्दछ। ICT को प्रमुख आधार भनेको बिजुली वत्ति हो जुन यस गाउँपालिकाका ८ वटा विद्यालयहरुमा मात्र विजुलीको पुगेको पाइन्छ भने ३ वटा विद्यालयहरुले बैकल्पिक उर्जा सोलारको प्रयोग गरिरहेको अवस्था छ। इन्टरनेटको पहँच सबै विद्यालयमा रहेता पनि नविनतम प्रविधिको माध्यमबाट शिक्षण सिकाइ गर्न पुर्वाधारको कमि रहेको देखिन्छ जस्तै प्रयाप्त कक्षाकोठाको अभाव, सबै विद्यालयमा प्रविधि मैत्री जनशक्तिको अभाव, आधा जति विद्यालयहरुमा कम्प्युटरको उपलब्धता नहुनु, भएका जतिमा पनि अधिकान्स चालु हालतमा नहुनु वा मर्मत गर्नु पर्ने अवस्थामा हुनु जस्ता यस गाउँपालकाकाका सूचना प्रविधि सम्वन्धी समस्या रहेका छन।

४.५.३ उद्देश्य

सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विषय क्षेत्रका देहायका उद्देश्य रहेका छन् :

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका उपकरण पुऱ्याउनु,
२. सिकाइ र सुशासनलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नु।

४.५.४ रणनीतिहरू

१. पूर्व विद्यार्थी, शिक्षाप्रेमी, विभिन्न संघसंस्थासमेतलाई अनुरोध गरी सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गर्ने।
२. स्वसिकाइ, मेन्टरिङ् र तालिमसमेतको प्रबन्ध गरी सबै शिक्षकहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने दक्षता विकास गर्ने।
३. लागत साझेदारीसमेतका माध्यमबाट विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तर्क्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको व्यवस्था गरी अधिकतम् प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने।
४. शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने।
५. शिक्षाका विभिन्न सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापनसमेतमा सूचना प्रविधिको प्रयोग विस्तार गर्ने।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

४.५.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

उपलब्धिः

विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विस्तार भई सिकाइमा सुधार आउनुको साथै विद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापनमा सुधार आई सुशासन प्रवर्धन भएको हुने छ।

प्रमुख नतिजाः

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पूर्वाधार विकास हुने छ।

२. विभिन्न कक्षा र विषयका अन्तर्क्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको व्यवस्था भई सिकाइमा उपयोग हुने छ।

३. सबै विद्यालयले सिकाइ तथा व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने छन्।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	विद्यालयमा उच्च गतिको इन्टरनेटको व्यवस्था	विद्यालय	४	६	६	७	७	३०	६०
२	स्मार्ट कक्षाकोठाको व्यवस्थापन	कक्षाकोठा	१	२	४	४	४	१५	३०
३	विद्यालयमा इ-हाजिरी र सिसिटिभीको व्यवस्थापन	विद्यालय		३	३	४	५	१५	३०
४	विद्यालयमा सूचना प्रविधिको संयोजक छनोट	विद्यालय							
५	सूचना प्रविधिको प्रयोगसम्बन्धमा शिक्षकको क्षमता विकासका लागि सूचना प्रविधि संयोजकबाट मेन्टरिङ	शिक्षक	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००
६	सूचना प्रविधि प्रयोगशालाको व्यवस्था	विद्यालय				१	१	२	४
७	सूचना प्रविधिसम्बन्धमा शिक्षक तालिम	शिक्षक	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००
८	IEMIS व्यवस्थापन	विद्यालय	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००

विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको बजेट

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	विद्यालयमा उच्च गतिको इन्टरनेटको व्यवस्था	१६०	२६४	२९०	३२२	३५४	१३९१	३१२९
२	स्मार्ट कक्षाकोठाको व्यवस्थापन	५०	११०	२२०	२४२	२६६	८८८	१९९८
३	विद्यालयमा इ-हाजिरी र सिसिटिभीको व्यवस्थापन		३००	३३०	४४०	५५०	१६२०	३६४५
४	विद्यालयमा सूचना प्रविधिको संयोजक छनोट						०	०

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य					
			०८१/८२	०८२/८३	[illegible]	[illegible]	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
५	सूचना प्रविधिको प्रयोगसम्बन्धमा शिक्षकको क्षमता विकासका लागि सूचना प्रविधि संयोजकबाट मेन्टरिङ	५०	५५	६१	६७	७३	३०५	६८७
६	सूचना प्रविधि प्रयोगशालाको व्यवस्था				१००	११०	२१०	४७३
७	सूचना प्रविधिसम्बन्धमा शिक्षक तालिम	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
८	IEMIS व्यवस्थापन	३०	३३	३६	४०	४४	१८३	४१२
	जम्मा	३९०	८७२	१०५८	१३४४	१५४४	५२०८	११७१७

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

परिच्छेद-पाँच सुशासन तथा व्यवस्थापन

५.१ संस्थागत क्षमता विकास

५.१.१ परिचय

शिक्षालाई सबल, चुस्त, सेवाउन्मूख तथा परिणाममुखी बनाउनका लागि सुशासन र व्यवस्थापनको भूमिका निकै महत्वपूर्ण हुन्छ। सुशासनको प्रत्याभूतिका लागि सहभागिता तथा सहमतिमा निर्णय गरी कार्यान्वयन गर्न, निश्चित उद्देश्यमा आधारित भई कार्य गर्न, कार्यसम्पादनमा प्राथमिकता दिई उत्तरदायित्व वहन गर्न, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही बन्न र पारदर्शिता तथा विधिको सर्वोच्चता कायम गर्न सहयोग पुग्ने गरी संरचना तथा कार्य प्रक्रियाहरू व्यवस्थित गर्नुपर्छ। शिक्षा योजना कार्यान्वयनमा सङ्घीय र प्रादेशिक सरकारका साथसाथै स्थानीय सरकार तथा विद्यालय, समुदाय, गैरसरकारी संघ संस्था तथा विकास साझेदारहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहने भएकाले आआफ्नो भूमिकाअनुसार सुशासन कायम गर्न यी सबैको योगदान आवश्यक हुन्छ। नेपालको संविधानमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तिन तहका सरकारको एकल र साझा अधिकारको सूचीसहित शिक्षाको शासकीय प्रबन्ध तथा व्यवस्थापन हुने उल्लेख गरिएको छ। विद्यालय शिक्षाको यस योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संस्थागत संरचनासहित क्षमता विकास, योजना कार्यान्वयनको जिम्मेवारीसहितको व्यवस्थापकीय प्रबन्ध र उपयुक्त अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्नु आवश्यक हुन्छ।

५.१.२ वर्तमान अवस्था

यस गाउँपालिकाभित्र रहेका ३० वटा सामुदायिक विद्यालयहरूमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक सङ्घ गठन भई क्रियाशिल रहेको अवस्था छ। सबै विद्यालयमा नेतृत्व गर्न प्रधानाध्यापकको व्यवस्था छ। शिक्षक, प्रधानाध्यापक, शिक्षक अभिभावक सङ्घ र विद्यालय व्यवस्थापन समिति सबैको जिम्मेवारी बाँडफाँड गरिएको अवस्था छ। सबै विद्यालयमा कक्षाकोठा र कार्यालय कक्षको व्यवस्था छ। १६ वटा विद्यालयमा चालु अवस्थामा एउटा भएपनि कम्प्युटर छ। सबै विद्यालयहरु कुनै न कुनै शिक्षकलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरेर शिक्षण गर्न सक्ने क्षमता रहेको छ। त्यसैगरी गाउँपालिकामा गाउँ शिक्षा समितिको व्यवस्था छ। यसको अलावा शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको व्यवस्था गरिएको छ। त्यसमा जिम्मेवार कर्मचारीहरूको व्यवस्था गरिएको छ।

उल्लिखित व्यवस्थाहरू हुँदा हुँदै पनि योजनाका कतिपय कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नका लागि विद्यालयहरूमा प्रधानाध्यापक, शिक्षकहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ भने कतिपय विद्यालयमा शिक्षक दरबन्दी मिलान गरेर भए पनि केही शिक्षकको सङ्ख्या थप गर्न अत्यावश्यक रहेको छ। एउटा पनि कम्प्युटर नभएका विद्यालयहरूमा कम्प्युटरको व्यवस्था गर्नुका साथै सबै विद्यालयमा प्रोजेक्टरको पनि व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ। त्यसैगरी, गाउँपालिकाबाट नियमित अनुगमन र कार्यक्रम कार्यन्वयनमा स्थलगत सहायताको आवश्यकता हुन्छ। योजनालाई कार्यान्वनय गर्न ठूलै बजेटको आवश्यकता हुन्छ, सङ्घबाट ससर्त अनुदानका रूपमा र केही बजेट प्रदेश सरकारबाट प्राप्त भए पनि बाँकी बजेटको व्यवस्था गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने हुन्छ।

५.१.३ उद्देश्य

संस्थागत क्षमता विकासअन्तर्गत देहायका उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ :

१. स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु।

२. जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।

कलक बहादुर रोक्काया
गाउँपालिका अध्यक्ष

३. आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्नु।

४.१.४ रणनीति

उल्लिखित उद्देश्य प्राप्त गर्न देहायका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ :

१. नीतिगत निर्णयसमेतका आधारमा आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन गरी क्षमता विकास गर्ने।

२. शिक्षक सहायता प्रणालीलाई अझ मजबुत गर्ने।

३. प्रधानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी र शिक्षक अभिभावक सङ्घका पदाधिकारिहरूको क्षमता विकास गरी थप जिम्मेवार बनाउने।

४. योजनालाई कार्यान्वियन गर्नका लागि आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्ने।

४.१.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि:

योजनाको कार्यान्वयनका लागि शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयहरूमा संस्थागत क्षमता विकास भएको हुने छ।

प्रमुख नतिजा:

१. विद्यालयमा आवश्यक पर्ने शिक्षकहरूको व्यवस्थापन हुने छ।

२. योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको व्यवस्थापन हुने छ।

३. शिक्षक सहायता प्रणाली अझ मजबुत हुने छ।

४. शिक्षाका निकाय तथा विद्यालयका जनशक्तिको क्षमता विकास हुने छ।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्ष	१० वर्ष
१	सबैलाई नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउन कार्यसम्पादन करार	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
२	शिक्षक तथा समग्र विद्यालय शिक्षा प्रणालीलाई बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी बनाउने पद्धति विकास र कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
३	भित्तेपात्रिका तथा शैक्षिक बुलेटिन प्रकाशन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
४	विव्यस, शिअसंघ, अभिभावक, शिक्षक र विद्यार्थी बिच अन्तरक्रिया	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
५	अभिभावक सचेतना कार्यक्रमका लागि अभिभावकको समूह गठन (बालविकासदेखि कक्षा १२ सम्म अध्ययन गर्ने विद्यार्थीका अभिभावक)	विद्यालय	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००
६	अभिभावक सचेतना कार्यक्रमका लागि सहजकर्ताको व्यवस्था	जना	४	४	४	४	४	२०	४०

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्ष	१० वर्ष
७	उत्कृष्ट कार्यसम्पादन स्तर भएका शिक्षक र कर्मचारीलाई सम्मान तथा पुरस्कार प्रदान	जना	७	७	७	७	७	३५	७०
८	कार्यसम्पादन स्तर सर्वोत्कृष्ट भएका विद्यालयका व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घका पदाधिकारीलाई सम्मान कार्यक्रम	विद्यालय	२	२	२	२	२	१०	२०

संस्थागत क्षमता विकासको बजेट

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	सबैलाई नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउन कार्यसम्पादन करार							
२	शिक्षक तथा समग्र विद्यालय शिक्षा प्रणालीलाई बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी बनाउने पद्धति विकास र कार्यान्वयन	७५	८३	९१	१००	११०	४५८	१०३०
३	भित्तेपात्रिका तथा शैक्षिक बुलेटिन प्रकाशन	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
४	विव्यस, शिअसंघ, अभिभावक, शिक्षक र विद्यार्थी बिच अन्तरक्रिया		०				०	०
५	अभिभावक सचेतना कार्यक्रमका लागि अभिभावकको समूह गठन (बालविकासदेखि कक्षा १२ सम्म अध्ययन गर्ने विद्यार्थीका अभिभावक)	१५	१७	१८	२०	२२	९२	२०६
६	अभिभावक सचेतना कार्यक्रमका लागि सहजकर्ताको व्यवस्था	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
७	उत्कृष्ट कार्यसम्पादन स्तर भएका शिक्षक र कर्मचारीलाई सम्मान तथा पुरस्कार प्रदान	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.सं.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्ष	१० वर्ष
८	कार्यसम्पादन स्तर सर्वोत्कृष्ट भएका विद्यालयका व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घका पदाधिकारीलाई सम्मान कार्यक्रम		१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
	जम्मा		५९०	६४९	७१४	७८५	८६४	३६०२	८१०५

५.२ शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

५.२.१ परिचय

योजना कार्यान्वनको प्रबन्धअन्तर्गत वार्षिक कार्ययोजना तथा बजेट तर्जुमा, क्रियाकलाप निर्धारण तथा कार्यान्वयन, वित्तीय व्यवस्थापन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कनलगायत कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संरचना, जनशक्ति, प्रक्रिया र जिम्मेवारी तथा उत्तरदायित्व पर्छन् । गाउँ शिक्षा योजना निर्माण भैसकेपछि यस योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन, कानुन तथा कार्यबिधि निर्माण र बजेटको सुनिश्चितता गर्नुपर्छ । तिन तहका सरकारहरू बिचमा समन्वय र सहकार्य पनि उत्तिकै जरूरी हुन्छ । योजनालाई कार्यान्वयन गर्नका लागि वार्षिक रणनीतिक योजना र कार्यान्वयन योजना निर्माण, अनुगमन योजना निर्माण र कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयारी गर्नु पनि उत्तिकै जरूरी हुन्छ । यी सबै तयारी पश्चात् सरोकारवालाहरूलाई कार्यक्रमका सम्बन्धमा प्रबोधीकरण जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्छ ।

५.२.२ वर्तमान अवस्था

यस योजनाले समेट्ने क्षेत्र तलकोट गाउँपालिका हो । यस योजनालाई कार्यान्वयन गराउने प्रमुख निकाय तलकोट गाउँ कार्यपालिका हो । यसमा पनि गाउँ कार्यपालिका अन्तर्गत रहेको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको मुख्य जिम्मेवारी रहेको छ । योजना कार्यान्वयनको प्रमुख निकाय यस गाउँपालिका भित्रका ३० वटा सामुदायिक विद्यालय हुन् । यी सबै संस्थाका शिक्षक, कर्मचारी, प्रधानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, अभिभावकहरू, शिक्षाका सहयोगी हातका रूपमा रहेका विभिन्न गैरसरकारी संघ संस्थाहरू, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका सहजकर्ता, सञ्चालक समितिका पदाधिकारी तथा शिक्षा क्षेत्रका जिल्ला, प्रदेश र सङ्घस्तरीय निकायहरू कार्यान्वयनसँग कुनै न कुनैरूपमा जोडिएका जनशक्ति तथा निकायहरू हुन्।

साधनस्रोतको हकमा गाउँपालिका र अन्तर्गतका विद्यालयहरूमा मौजुदा अवस्थामा रहेको जनशक्ति र संरचनाका अतिरिक्त सङ्घ, र गाउँपालिकाबाट नियमित बिनियोजन गर्ने गरिएको बजेट नै प्रमुख हुन् । यसको अलावा दातृ सङ्घ संस्थाबाट प्राप्त हुने आर्थिक, भौतिक तथा मानवीय स्रोतसाधनको भूमिका पनि उल्लेखनीय हुने गरेको छ ।

५.२.३ उद्देश्य

यस शीर्षकअन्तर्गत देहायका उद्देश्य रहेको छ :

१. शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्नु ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

५.२.४ रणनीति

उल्लिखित उद्देश्य प्राप्तिका लागि देहायका रणनीतिहरू तय गरिएको छ।

१. कार्यक्रम कार्यानवयनका लागि आवश्यकताअनुसार कानुन, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास गर्ने।

२. सङ्घीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत् प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र गाउँपालिकाको आफ्नै स्रोतको बजेटसमेत संलग्न गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने।

३. कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा स्थलगत सहजीकरण गरी विद्यालयका कार्यक्रमहरू प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितता गर्ने।

४. शिक्षा योजनाका आधारमा विद्यालयहरूले विद्यालय सुधार योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने र यसका लागि आवश्यकताअनुसार सहजीकरण गर्ने।

५. योजना कार्यान्वयनका लागि वार्षिक कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यन्वयन गर्ने।

६. गाउँपालिकाका अध्यक्षको संयोजकत्वमा योजना कार्यान्वयन सहजीकरण समिति गठन गर्ने।

७. विद्यालय व्यवस्थापनलाई सशक्तिकृत र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने।

८. शिक्षा योजनाका आधारमा विद्यालयहरूले विद्यालय सुधार योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने र आवश्यकताअनुसार सहजीकरण गर्ने।

९. वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया र शिक्षक व्यवस्थापनसम्बन्धमा आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागू गर्ने।

१०. योजना शुरु भएको २ वर्षमा मध्यावधि समीक्षा र ५ वर्षमा पूर्णावधी मूल्याङ्कन गर्ने।

११. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई पनि साक्षरता, वैकल्पिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका लागि जिम्मेवार बनाउने।

५.२.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि:

विद्यालयहरूमा सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाहरूको सिकाइप्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास भएको हुने छ।

मुख्य नतिजा:

शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता हुने छ।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	आवश्यक कानुन, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
२	वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
३	कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	[illegible]	[illegible]	[illegible] जम्मा	१० वर्षे
४	कार्यक्रम एवम् कार्यान्वयन प्रक्रियाको प्रबोधीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
५	विद्यालय सुधार योजना निर्माण एवम् कार्यान्वयन	विद्यालय	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००
६	एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणाली सुदृढीकरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
७	कार्यक्रम कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
८	योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कन	पटक			१			१	१
९	योजनाको पूर्णावधि मूल्याङ्कन	पटक					१	१	२

शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्धको बजेट

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	आवश्यक कानुन, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
२	वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	२५	२८	३०	३३	३७	१५३	३४३
३	कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका विकास	५०	५५	६१	६७	७३	३०५	६८७
४	कार्यक्रम एवम् कार्यान्वयन प्रक्रियाको प्रबोधीकरण	५०	५५	६१	६७	७३	३०५	६८७
५	विद्यालय सुधार योजना निर्माण एवम् कार्यान्वयन	५००	५५०	६०५	६६६	७३२	३०५३	६८६८
६	एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणाली सुदृढीकरण		०	०	०	०	०	०
७	कार्यक्रम कार्यान्वयन		०	०	०	०	०	०
११	विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान (कक्षा १-१२)	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७
१२	योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कन			३००			३००	६७५
१३	योजनाको पूर्णावधि मूल्याङ्कन					३००	३००	६७५
	जम्मा	९२५	१०१८	१४१९	१२३१	१६५४	६२४७	१४०५६

५.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

५.३.१ परिचय

शैक्षिक कार्यक्रमहरूमा स्रोतसाधनको विनियोजन र वितरण के कसरी भइरहेको छ, लगानीको प्रवाह समुचित ढङ्गले भएको छ वा छैन, कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रक्रियामा त्रुटीहरू छन् छैनन्, शैक्षिक क्रियाकलापहरू निर्धारित कार्यतालिकाअनुसार समयमै कार्यान्वयन भई लक्षित प्रतिफल प्राप्तितर्फ उन्मुख भएका छन् वा छैनन् भन्ने निश्चित गर्न व्यवस्थापन पक्षबाट कार्यक्रम

लोक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

कार्यान्वयनको लक्ष्य र प्रगतिका सम्बन्धमा नियमित वा आवधिक रूपमा निगरानी, निरीक्षण, पुनर्निरीक्षण, पर्यवेक्षण एवम् जाँचबुझ गर्ने गराउने कार्य अनुगमन हो । यसले कार्यक्रमको प्रगति र नुक्सान (विचलन) सम्बन्धमा जानकारी गराउँदछ ।

शैक्षिक कार्यक्रमहरूको सान्दर्भिकता, उपयुक्तता, दक्षता र प्रतिफलको सन्दर्भमा सुव्यवस्थित एवम् उद्देश्यपूर्ण ढङ्गले जाँचबुझ तथा लेखाजोखा गर्ने कार्य मूल्याङ्कन हो । मूल्याकनको प्रतिफल र प्रभावसँग बढी सम्बन्धित हुन्छ । अनुगमन सामान्यतया कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा मात्र गरिन्छ भने मूल्याङ्कन कार्यक्रम सञ्चालनका साथसाथै कार्यक्रम सम्पन्न भएपश्चात् पनि गरिन्छ । अनुगमन र मूल्याङ्कनले शैक्षिक कार्यक्रमहरूमा भएको लगानीलाई पारदर्शी, नतिजामुखी, जवाफदेही र उत्तरदायीपूर्ण बनाउन सहयोग गर्छ ।

५.३.२ वर्तमान अवस्था

साविकमा विद्यालयको अनुगन तथा निरीक्षण स्रोतकेन्द्रको अवधारणा अनुरुप स्रोतव्यक्तिबाट र सम्वन्धित क्षेत्रको विद्यालय निरीक्षकबाट हुने प्रावधान राखिएको थियो । हाल विद्यमान संवैधानिक व्यवस्था तथा ऐन नियमानुसार माध्यमिक शिक्षा सम्वन्धी सम्पूर्ण कार्य सम्वन्धित पालिकामा रहेको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा अन्तर्गत हुने गरेकोले अनुगमन तथा निरीक्षणको कार्य पनि सोही शाखाले हर्ने प्रचलन रहि आएको छ । यस तलकोट गाउँपालिकामा पनि शिक्षाको अनुगमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने कार्य सोही शाखाले गर्दै आइ रहेको छ । यसको साथ साथै समय समयमा गाउँपालिमा प्रमुख उप प्रमुख तथा जन प्रतिनिधिहरुबाट समेत विद्यालयहरुको अनुगमन तथा निरीक्षण भइ रहेको छ ।

विद्यालयको सामान्य अनुगमन तथा मूल्याकंन जसमा विद्यालय संचालन भए नभएको, विद्यालयमा उपलब्ध स्रोत साधनको उपलब्धता र प्रयोग, विद्यालयमा नियमित पढाइ भइरहेको छ, छैन, शिक्षकहरूको उपस्थिति कस्तो छ ? आदि जस्ता पक्षहरु पर्दछन । तर जब गुणात्मक शिक्षा प्राप्त गर्नको लागि गहन अनुगमन तथा मूल्याकंनको आवश्यकता पर्दछ त्यसमा सम्वन्धित विषय क्षेत्रको विज्ञताको आवश्यकता पर्दछ । शिक्षकले कक्षाकोठमा प्रयोग गरिरहेको शिक्षण विधि, मुल्याकंनका विधि, शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग र सान्दर्भिकता, विद्यार्थि उत्प्रेरित गर्ने तरिका, विद्यार्थीको वसाइ व्यवस्थापन, कक्षा व्यवस्थापन, शिक्षक विद्यार्थि बीच अन्तर्क्रिया, देखि लिएर विद्यर्थिहरुले प्राप्त गरेको शैक्षिक उपलब्धिको विश्लेषण गरी विद्यालयले राखेका शैक्षिक उदेश्य पुरा भए नभएको सम्पुर्ण शैक्षिक पक्षको मुल्याकंनको लागि विज्ञताको आवश्यकता पर्दछ । अनुमन तथा मूल्याकंन निरन्तर चलि रहने प्रकृयका हो । यसको लागि निश्चित सयन्त्र र प्रणाली आवश्यकता पर्दछ ।

गाउँपालिकामा हाल शिक्षा शाखाको संरचनामा एक जना शिक्षा अधिकृत र एक जना प्राविधिक सहायक गरी २ जनाको दरवन्दी रहेकोमा उक्त दुइ जना मध्येमा एक जना प्राविधिक सहायक मात्र कार्यरत भएको अवस्था रहेको छ । संघिय सरकारका शिक्षासम्वन्धी कार्यक्रम संचालन, विद्यालयमा अनुदान निकासा, EMIS अद्यावधिक, परीक्षा संचालन तथा नतिजा प्रकाशन, गाउँपालिकाका शिक्षा सम्वन्धि कार्यक्रम संचालन साथै कार्यालय संग सम्वन्धित अन्य तोकिएका कार्य सम्पालन गर्न शिक्षा शाखालाई अत्यधिक कार्य वोझ भै रहेको सन्दर्भमा विद्यालय अनुगमन तथा मूल्याकंनको कार्य ओझेलमा पर्न गएको छ ।

यस कार्यको लागि गाउँपालिकालाई तिन भागमा विभाजित गरी माथिल्लो तहको विद्यालयले आफ्नो सेवा क्षेत्र भित्रका तल्लो तहका विद्यालयहरुको अनुगन तथा मूल्याकंन गर्नको लागि माथिल्लो तहको विद्यालयलाई लिडर र लिडर भन्दा तल्लो तहको विद्यालयलाई फिडर विद्यालय तोकि प्रत्येक लिडर विद्यालयले आफ्नो फिडर विद्यालयहरुको निरन्तर अनुगमन गरी आवश्यक पृष्ठपोषणको सहितको प्रतिवेदन नगरपालिका स्थित शिक्षा शाखामा वुझाउने र शिक्षा शाखाले प्राप्त प्रतिवेदनहरुको समिष्टिग प्रतिवेदन तयार गरी चौमासिक रुपमा छलफलका लागि कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरिने छ र छलफलबाट आएका वुँदाहरुलाई लिडर विद्यालयको माध्यमबाट कार्यान्वयन गरिने र अन्य विद्यालयहरुको साथ साथै लिडर विद्यालयहरुले गरेका सम्पुर्ण कार्यहरुको गतिविधिको अनुगमन नगरपालिका शिक्षा शाखाबाट गरिने छ । यसको साथ साथ साथै सम्वन्धित विद्यालयको प्रध्यानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संज्ञ समेतलाई परिचालित गरी अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारि वनाइने छ ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

५.३.३ उद्देश्य

अनुगमन र मूल्याङ्कनका देहायका उद्देश्य रहेका छन् :

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाउनु,

२. निरन्तर अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको लागि सयन्त्र तयार गर्नु

३. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्याहरूलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उद्देश्य हासिल गर्न सहयोग गर्नु ।

५.३.४ रणनीति

उल्लिखित उद्देश्य प्राप्तिका लागि देहायका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ :

१. शिक्षा क्षेत्रको अनुगमन था मूल्याकंनको लागि विशेषज्ञ सहितको सयन्त्र र प्रणाली विकास गर्ने,

२. सम्वन्धित विद्यालयको प्रध्यानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संज्ञ समेतलाई परिचालित गरी अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारि वनाइने,

३. सहभागितामूलक संयन्त्रको निर्माण गरी नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अबलम्बन गर्ने,

४. शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सूचक तथा मार्गदर्शनको विकास र प्रयोग गर्ने,

५. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण र विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई व्यवस्थित र नियमित गर्ने ,

६. अनुगमनका साथसाथै सहायता प्रणालीलाई पनि प्रभावकारी बनाउने,

७. सबै विद्यालयमा IEMIS Focal Person चयन गर्ने,

८. सबै विद्यालयहरूले अनिवार्यरूपमा IEMIS को प्रविष्टी गरी प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने,

९. कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन विद्यालय स्तरमा र गाउँपालिका स्तरमा अनुसन्धानात्मक कार्य तथा सर्वेक्षण गर्ने ।

५.३.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धिः

नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित भई योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने छ ।

प्रमुख नतिजाः

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सहभागितामूलक संयन्त्र निर्माण हुने छ ।

२. नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयन हुने छ ।

३. कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्याहरू सम्बोधन भई अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने छ ।

४. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास हुने छ ।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
			०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	गाउँपालिकामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	पटक	१					१	२

कलक बहादुर रोकाया

२	विद्यालयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	विद्यालय	[illegible]	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सूचक तथा मार्गदर्शन निर्माण	पटक	१					१	२
४	नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
५	विद्यालयमा IEMIS Focal Person चयन तथा व्यवस्थापन	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
६	कार्यक्रम कार्यान्वयनको मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन तयारी एवम् सम्प्रेषण	पटक	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित
७	विद्यालय तथा गाउँपालिका स्तरमा अनुसन्धानात्मक कार्य सञ्चालन	पटक			१	१	१	३	८
८	स्थिति प्रतिवेदन तयारी एवम् सम्प्रेषण	पटक	१	१	१	१	१	१	१०

अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको बजेट

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षे
१	गाउँपालिकामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	२५	०	०	०	०	२५	५६
२	विद्यालयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	२५	०	०	०	०	२५	५६
३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सूचक तथा मार्गदर्शन निर्माण	२५	०	०	०	०	२५	५६
४	नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयन	२००	२२०	२४२	२६६	२९३	१२२१	२७४७
५	विद्यालयमा IEMIS Focal Person चयन तथा व्यवस्थाप	३६०	३९६	४३६	४७९	५२७	२१९८	४९४५
६	कार्यक्रम कार्यान्वयनको मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन तयारी एवम् सम्प्रेषण	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
७	विद्यालय तथा गाउँपालिका स्तरमा अनुसन्धानात्मक कार्य	०	०	०	०	०	०	०

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

	सञ्चालन							
८	स्थिति प्रतिवेदन तयारी एवम् सम्प्रेषण	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
जम्मा		८३५	८३६	९२०	१०१२	१११३	४७१५	१०५०८

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

परिच्छेद-छ लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

६.१ परिचय

विद्यालय शिक्षामा समतामूलक पहुँचसहितको गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न स्रोतको पहिचान, प्राथमिकीकरण, स्रोतको उचित विनियोजन, प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनसम्बन्धी व्यवस्था गर्नु आवश्यक हुन्छ । विद्यालय शिक्षाको वित्तीय व्यवस्थापनमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझेदारी आवश्यक छ । स्थानीय तहको वित्तिय स्रोतका लागि सङ्घीय स्रोतबाट ससर्त अनुदान, समानीकरण अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदानको प्रबन्ध गरिएको छ भने स्थानीय तहको आफ्नै स्रोतबाट समेत शिक्षामा केही लगानी हुने गरेको छ । योजनामा आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत कहाँबाट जुटाउने, कुन कुन क्षेत्रमा स्रोतको विनियोजन गर्ने, विनियोजित स्रोतको प्रवाह कसरी गर्ने र उपलब्ध स्रोतको उपयोग कुन ढङ्गबाट गर्ने भन्ने एकिन गर्नुपर्छ ।

६.२ वर्तमान अवस्था

यस तलकोट गाउँपालकाको बजेट निर्माणका क्रममा सङ्घीय स्रोत, प्रदेश स्रोत, गाउपालिकाको आफ्नै आम्दानी र अन्य दातृ निकायबाट प्राप्त स्रोतसमेतको संलग्नतामा बजेट निर्माण गरिन्छ । सङ्घीय स्रोतबाट ससर्त अनुदान, समानीकरण अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान प्राप्त हुने गरेको छ । त्यसैगरी प्रदेश सरकारबाट ससर्त अनुदान प्राप्त हुने गरेको छ । विगत वर्षको यी विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त रकम तथा शिक्षा क्षेत्रको विनियोजित बजेटलाई तालिकामा राखिएको छ ।

बजेट रू हजारमा

आ.व.	गाउँपालिकाको कूल बजेट	शिक्षा क्षेत्रको बजेट			
		सङ्घ	प्रदेश	गा.पा. आन्तरिक	अन्य दातृ निकाय
२०७९/८०	१०८७५९	९१०७२	००	१७६८७	०

(स्रोतः तलकोट गाउँपालिको अभिलेख)

६.३ उद्देश्य

लगानी तथा स्रोत व्यवस्थापन शीर्षकका उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन् :

१. शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्नु ।
२. योजनामा समावेश भएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीयस्रोत पहिचान गर्नु ।
३. उपलब्ध स्रोतका आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गर्नु ।

६.४ रणनीति

उल्लिखित उद्देश्य प्राप्तिका लागि देहायका रणनीतिहरू अबलम्बन गरिने छ :

१. सङ्घीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा तलकोट गाउँपालिकाले आफ्नो स्रोतबाट लगानीमा वृद्धि गर्ने ।
२. शिक्षामा निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रबर्द्धन गर्ने ।
३. वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सबल बनाउने ।
४. लागत साझेदारीमा आधारित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

कृष्णक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

६.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

गाउँपालिकाको कार्यालय
तल्लोकोट, बाजुरा
सुदूरपश्चिम प्रदेश नेपाल

उपलब्धि:

वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ भएको हुने छ।

प्रमुख नतिजा:

शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर र क्षमता विकासमा आवश्यक स्रोतको व्यवस्थापन हुने छ।

प्रमुख क्रियाकलापहरू र लक्ष्य निर्धारण

स्थानीय सरकारबाट विद्यालय शिक्षाक्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

क्र.स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	बालविकास र शिक्षाको आवश्यक बजेट	३८८९	४९३७	५२२७	५५२६	५८९८	२५४७७	५७३२४
२	आधारभूत शिक्षा	२१२०	३११७	३५१९	४०८७	४२४९	१६६१५	३७३८३
३	माध्यमिक शिक्षा	७७३१	९२५५	९६६५	११०२२	११५७४	४९२४७	११०८०५
४	पाठ्यक्रम तथा मूल्यांकन	१०३५	१२६९	१२८६	१५१४	१६५६	६७६०	१५२११
५	शिक्षक व्यवस्थापन र विकास	५०१	६०१	८०६	३१६७	९५४	६०२९	१३५६४
६	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ	५००	५५०	९७३	९३७	१३३१	४२९०	९६५३
७	प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा	७४८	१००५	१०२८	३१३५	१२६१	७१७७	१६१४८
८	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	१३२०	१५५२	१७०७	१९२८	२१२१	८६२८	१९४१३
९	दिवा खाजासहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम	१८०	१९८	२१८	२४०	२६४	१०९९	२४७३
१०	आपत्कालीन तथा सङ्कटकालिन अवस्थामा शिक्षा	८००	११८०	११८८	१३०७	१४३७	५९१२	१३३०३
११	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास	९५०	४३६०	१२७२१	१९८८३	२६६४६	६४५६१	१४५२६१
१२	विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	३९०	८७२	१०५८	१३४४	१५४४	५२०८	११७१७
१३	संस्थागत क्षमता विकास	५९०	६४९	७१४	७८५	८६४	३६०२	८१०५
१४	शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध	९२५	१०१८	१४१९	१२३१	१६५४	६२४७	१४०५६
१५	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	८३५	८३६	९२०	१०१२	१११३	४७१५	१०६०८
	जम्मा	२२५१५	३१३९६	४२४४९	५७११७	६२५६४	२१५५६६	४८५०२४

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

सङ्घीय सरकार बाट विद्यालय शिक्षाक्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा खर्च हुने अनुमानित बजेट

क्र. स.	मुख्य क्रियाकलापहरू	आर्थिक वर्षगतरूपमा बजेट अनुमान (रु हजारमा)						
		०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	५ वर्षको जम्मा	१० वर्ष
१	प्रारम्भिक बालविकास सहजकर्ताहरुको पारिश्रमिक तथा विद्यालय कर्मचारी व्यवस्थापन अनुदान	६९५२	७६४७	८४१२	९२५३	१०१७८	४२४४३	९५४९६
२	सार्वजनिक विद्यालयका विद्यार्थी लागि निशुल्क पाठ्यपुस्तक अनुदान	२६१३	२८७४	३१६२	३४७८	३८२६	१५९५३	३५८९३
३	विद्यालय संचालन तथा व्यवस्थापन अनुदान	१८६५	२०५२	२२५७	२४८२	२७३१	११३८६	२५६१९
४	शैक्षिक पहुँच सुनिश्चितता, अनौपचारिक तथा बैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रम (परम्परागत विद्यालय, वैकल्पिक विद्यालय, साक्षरता र निरन्तर शिक्षाका कार्यक्रम समेत)	६००	६६०	७२६	७९९	८७८	३६६३	८२४२
५	विद्यालय शैक्षिक गुणस्तर सुदृढीकरण एवम् कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान	१०५०	११५५	१२७१	१३९८	१५३७	६४१०	१४४२३
६	सामुदायिक विद्यालयका छात्राहरुलाई निशुल्क स्यानिटरी प्याड व्यवस्थापन	११२६	१२३९	१३६२	१४९९	१६४९	६८७४	१५४६[illegible]
७	माध्यमिक तह कक्षा (कक्षा ९-१०) मा अंग्रेजी गणित र विज्ञान विषयमा शिक्षण सहयोग अनुदान	१३६८	१५०५	१६५५	१८२१	२००३	८३५२	१[illegible]
८	कोभिड १९ बाट पुगेको शैक्षिक क्षतिको परिपुरण तथा अन्य विपदको समयमा सिकाइ निरन्तरताका लागि कार्यक्रम	४००	४४०	४८४	५३२	५८६	२४४२	५४९[illegible]
९	प्रति विद्यार्थी लागतका आधारमा सिकाइ सामग्री तथा डिजिटल सिकाइ सामग्री व्यवस्थाका लागि विद्यालयलाई अनुदान	२८७४	३१६१	३४७८	३८२५	४२०८	१७५४६	३९४७९
१०	सस्थागत क्षमता विकास, परीक्षा सञ्चालन एवम् विद्यार्थी मूल्यांकन	५८१	६३९	७०३	७७३	८५१	३५४७	७९८१
११	सार्वजनिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीका लागि छात्रवृति(आवासिय तथा गैर आवासिय)	९८१	१०७९	११८७	१३०६	१४३६	५९८९	१३४७५
१२	आधारभूत तहका स्वीकृत दरवन्दी राहत अनुदान शिक्षक त.भ	४६६००	५१२६०	५६३८६	६२०२५	६८२२७	२८४४९८	६४०१२०
१३	माध्यमिक तहका स्वीकृत दरवन्दी,राहत शिक्षक र प्राविधिक धार समेत	१३८००	१५१८०	१६६९८	१८३६८	२०२०५	८४२५०	१८९५६३
१४	राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार भौतिक निर्माण तथ शैक्षिक पूर्वाधार विकास	१२३००	१३५३०	१४८८३	१६३७१	१८००८	७५०९३	१६८९५९
१५	अंग्रेजी /गणित/विज्ञान कक्षा ६-८ शिक्षण सहयोग अनुदान	७२५	७९८	८७७	९६५	१०६१	४४२६	९९५९
१६	राष्ट्रपति रनिङशिल्ड प्रतियोगिता	१००	११०	१२१	१३३	१४६	६११	१३७४
१७	विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति	२१६	२३८	२६१	२८७	३१६	१३१९	२९६७
	जम्मा खर्च	९४१५१	१०३५६६	११३९२३	१२५३१५	१३७८४६	५७४८०१	१२९३३०३

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

सन्दर्भ सामग्रीहरु

१) नेपालको संविधान २०७२, नेपाल कानुन आयोग,

२) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, नेपाल कानुन आयोग,

३) शिक्षा ऐन २०२८ तथा शिक्षा नियमावली २०५९ (संशोधन सहित),

४) दिगो विकास लक्ष्यहरु, वर्तमान अवस्था र भावी मार्ग चित्रः २०१६- २०३०, नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग, सिंहदरवार, काठमाडौं,

५) पन्ध्री योजना (आ.व. २०७६/७७-२०८०/८१) आधार पत्र, नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग, सिंहदरवार, काठमाडौं,

६) शिक्षा क्षेत्रको योजना २०२१ २०३०, नेपाल सरकार, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय सिंहदरवार, काठमाडौं, २०७७,

७) शिक्षा क्षेत्र योजना विकास कार्यढाँचा २०७७, नेपाल सरकार, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाडौं, २०७७

८) आवधिकविकास योजना (आ.व.२०७९/८०-२०८३/८४) तलकोट गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तलकोट,बझाङ,

९) राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, नेपाल सरकार, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाडौं,

१०) विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६, नेपाल सरकार, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर,

११) आधारभूत तह (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम २०७६, नेपाल सरकार, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर

१२) शिक्षा सम्बन्धी विभिन्न आयोगका प्रतिवेदनहरु,

१३) एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली २०७९,

१४) प्रारम्भिक बालविकास राष्ट्रिय रणनीति २०७७ २०८८,

१५) शैक्षिक सूचना २०७९, नेपाल सरकार, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाडण्डौ ।

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

कार्यसालामा सहभागीहरुको उपस्थिति

तिलाकोट गाउँपालिकाको कार्यालय
तलकोट, बझाङ
सुदूरपश्चिम प्रदेश नेपाल

[illegible]

१० [illegible] श्री [illegible]
११ विनोद बहादुर सिंह श्री दुर्गा [illegible] आ. वि. तलकोट
१२ [illegible]
१३ [illegible] श्री [illegible]
१४ [illegible]
१२ हिर बहादुर सिंह श्री [illegible]
१३ प्रकाश बहादुर सिंह श्री [illegible] आ. वि. [illegible]
१४ [illegible] श्री [illegible]
१५ [illegible] श्री [illegible]
१६ सुरेन्द्र कुमार सिंह - श्री [illegible]
१७ नेत्रविक्रम उपाध्याय श्री [illegible] आ. वि. [illegible]
१८ [illegible]
१९ केशव बहादुर सिंह श्री रवामदेव आ. वि. तलकोट
२० लाल बहादुर साउँद श्री [illegible] आ.वि. तलकोट-२ [illegible]
२१ [illegible] श्री [illegible] देव आ.वि. तलकोट [illegible]
२२ खड्क [illegible] धामी श्री [illegible] आ.वि. [illegible]
२३ दिनेश कुमार खड्का श्री [illegible] हिमाल आ. वि. [illegible]
२४ ज्ञान ब० बोहरा श्री [illegible] आ. वि. [illegible]
२५ नरेन्द्र बहादुर सिंह श्री कालिका आ.वि. [illegible]

२५ - जोशी [illegible] श्री [illegible] आधारभूत विद्यालय [illegible] तलकोट - [illegible]
२६ जीवन कुमार [illegible] श्री मालिका आ. वि. [illegible]
२७ मल्ल बहादुर [illegible] श्री सुनिकोट मा. वि. प्र.अ. तलकोट १ सुनिकोट
२८ भोलानाथ जैसी श्री कालिका आ. वि. तलकोट- धौलेखा प्र.अ.
[illegible] सारा कुमारी उपाध्याय श्री [illegible] आ.वि. तलकोट ७ [illegible] प्र.
३१. प्रेम बहादुर बोहरा श्री हिमालय मा. वि. [illegible] बझाङ
३२. वीर बहादुर जेठारा श्री दुर्गा देवी आ.वि. [illegible] प्र.

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष

कार्यसालामा सहभागीहरुको फोटोहरु

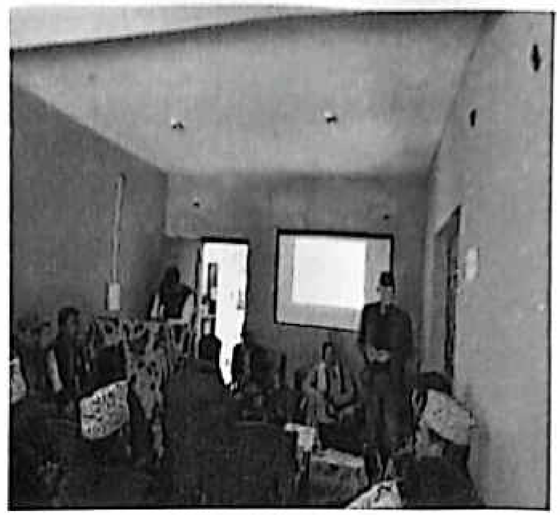

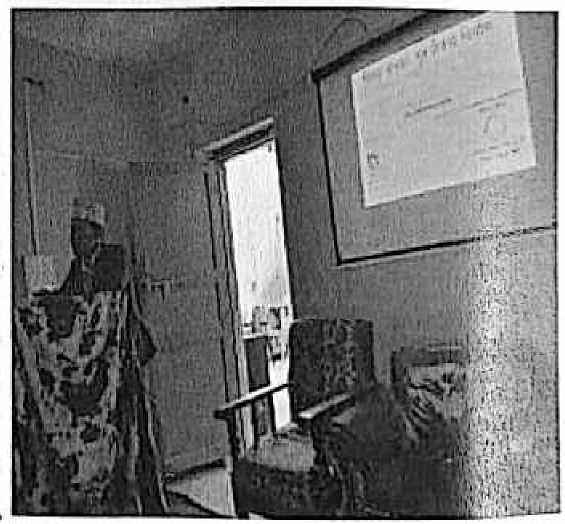

कलक बहादुर रोकाया
गाउँपालिका अध्यक्ष